

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

**Bezpečnostní prověrky a utajované informace a jejich
praktické využití**

Bc. Klára Šimandlová

© 2018 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Klára Šimandlová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Bezpečnostní prověrky a utajované informace a jejich praktický význam

Název anglicky

Security clearances and classified informations and their practical meaning

Cíle práce

Obsah práce je zaměřen především na působnost zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti. Ochrana utajovaných informací je velmi obsáhlou problematikou a z důvodu její složitosti není snadné ji objasnit po všech stránkách. Snahou a tedy cílem práce je vymezit a definovat, tedy vysvětlit širší veřejnosti význam užší specializované činnosti zaměřené na utajované informace. Co vlastně je utajovaná informace, jak takovou informaci rozlišíme, jaké musí splňovat formální i materiální znaky a jaké existují stupně utajení informace, kdo je vlastně oprávněn seznamovat se s utajovanou informací a za jakých podmínek. To znamená, komplexně zpracovat problematiku utajovaných informací a odstranit tak různé populistické mýty o zneužívání nebo zbytečnosti „utajování“. Stěžejním tématem celé práce je personální bezpečnost, pro kterou je typický přísný a omezený výběr osob, které se budou moci seznamovat s utajovanými informacemi. S personální bezpečností také souvisí tzv. bezpečnostní řízení, jehož cílem je zjištění, zda žádající osoba splňuje zákonem vymezené podmínky pro vydání osvědčení.

Pozornost je věnována také historii ochrany státního tajemství s cílem poukázat a nastínit tuto problematiku z hlediska rozdílného vnímání a vývoje tohoto institutu a nastínit cestu, kterou celá právní úprava prošla, než získala dnešní podobu.

Cílem je rovněž přiblížení problematiky ochrany utajovaných informací i osobám, které s ní nemají žádné zkušenosti. Tato práce jim může pomoci lépe se orientovat v dané problematice, rozlišit utajované informace od informací důvěrných či citlivých, za které jsou, poměrně často, v otevřených zdrojích zaměňovány.

S ohledem na současnou bezpečnostní světovou situaci, na důležitost bezpečnostního řízení a samotné ochrany utajovaných informací, které jsou, bohužel, veřejností, ale i některými veřejnými představiteli státu často zlehčovány a v některých případech dokonce i negovány, může tato práce pomoci k pochopení významnosti utajovaných informací.

Metodika

S přihlédnutím k výše uvedeným cílům je práce členěna na teoretickou část, která se dělí na kapitoly vysvětlující základní pojmy pojící se s daným tématem, dále je zde nastíněn historický vývoj institutu ochrany utajovaných informací až do současné právní úpravy a seznámení s dalšími, souvisejícími právními předpisy

a předpisy EU a NATO. Samostatná kapitola je věnována personální bezpečnosti, jako jednomu ze základních druhů ochrany utajovaných informací a bezpečnostnímu řízení, procesu, kterým se ověřuje, zda fyzická osoba splňuje zákonem stanovené podmínky pro vydání osvědčení pro určitý stupeň utajení a také sankcionování za porušení povinností fyzických osob při ochraně utajovaných informací.

V teoretické části byly nejprve použity metody sběrného charakteru, tedy výběr zdrojovýchází a sběr informací. Je nutné zdůraznit, že k samotné problematice utajovaných informací a jejich ochraně neexistuje mnoho literárních pramenů. Proto je při zpracování práce vycházeno zejména ze zákonů, z nichž tím nejvýznamnějším je v současné době bezpochyby účinný zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti. Z prováděcích právních předpisů je třeba zdůraznit prováděcí vyhlášky k tomuto zákonu, které se věnují jednotlivým typům zabezpečení utajovaných informací.

Pro detailnější detailnější informační poznatky byly využity metody analytické, zejména analýza textů právních předpisů, některých dostupných interních předpisů a textů a literárních pramenů. Teoretická část má tak částečně rešeršní charakter.

Analytické metody byly doplněny některými empirickými metodami, typicky metodou pozorování a účaststvím na terénní činnosti (jedná se o poznatky z různých druhů bezpečnostního řízení).

Praktická část práce je tvořena zejména statistickými přehledy týkajícími se vývoje počtu podaných žádostí o vydání osvědčení fyzické osoby pro jednotlivé stupně utajení v rozmezí let 2007 až 2016 s uvedením možných důvodů početních výkyvů a dále analýzou důvodů pro nevydání výše uvedeného osvědčení také v průběhu let 2007 až 2016. Další část je věnována popisu vývoje jednotlivých důvodů pro nevydání osvědčení a jsou zde uvedeny krátkodobé výhledy pro jednotlivé úkony bezpečnostního řízení, tedy vývoj počtu podaných žádostí o osvědčení fyzické osoby či vývoj počtu nevydaných osvědčení fyzické osoby, a to do roku 2019, při jinak nezměněných vstupních parametrech.

Použity jsou zejména metody statistické, doplněné o grafické znázornění situace v určitém časovém období a krátkodobé výhledy pomocí metody extrapolací.

Poznatky získané v teoretické a praktické části jsou poté komparovány a verifikovány dlouhou řadou neřízených rozhovorů s kolegy, experty a účastníky bezpečnostního řízení. V závěru je provedeno především shrnutí získaných poznatků.

Doporučený rozsah práce

60-80

Klíčová slova

bezpečnostní riziko, bezpečnostní řízení, informace, Národní bezpečnostní úřad, ochrana utajovaných informací, osvědčení, personální bezpečnost, stupeň utajení, utajovaná informace

Doporučené zdroje informací

- ADAMOVIČ, K. – SOUKUP, L. *Prameny k dějinám v českých zemích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, ISBN 978-80-7380-271-4.
- ČESKO. LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD (1993), – ČESKO. ÚSTAVA ČESKÉ REPUBLIKY (1993), – ZOUBEK, V. – GERLOCH, A. – HŘEBEJK, J. *Ústavní systém České republiky : základy českého ústavního práva*. Praha: Prospektrum, 1994. ISBN 80-85431-85-8.
- FUREK, A. – ROTHANZL, L. *Zákon o svobodném přístupu k informacím: komentář. 2. aktualizované a rozšířené vydání*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Linde Praha, 2011, ISBN 978-80-7201-788-1.
- Kolektiv autorů. ÚZ č. 1152. *Informace, eGovernment*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Sagit, 2016, ISBN: 978-80-7488-183-1.
- Kolektiv pracovníků Federálního ministerstva vnitra. *Proč ochraňovat utajované skutečnosti*. 1. vydání. Praha: Tisková, ediční a propagační služba místního hospodářství. 1973.
- SVATOŠOVÁ, H. *Utajování versus základní práva a demokratické standardy, včetně problematiky zbraní*. Dostupné z: <http://www.transparency.cz/utajovani-versus-zakladni-prava-democraticke-standardy-vcetn/>
- Zákon č. 148/1998 Sb., *O ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů*.
- Zákon č. 153/1994 Sb., *o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů*.
- Zákon č. 412/2005 Sb., *o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů*.
- ZOUBEK, V. *Lidská práva : globalizace – bezpečnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-103-8.
-

Předběžný termín obhajoby

2017/18 LS – PEF

Vedoucí práce

JUDr. Viktor Jansa, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra práva

Elektronicky schváleno dne 22. 3. 2018

JUDr. Jana Borská, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 23. 3. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 27. 03. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Bezpečnostní prověrky a utajované informace a jejich praktické využití" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 28. března 2018

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé diplomové práce
JUDr. Viktoru Jansovi, CSc., rodině a přátelům za podporu během mého studia.

Bezpečnostní prověrky a utajované informace a jejich praktické využití

Abstrakt

Práce se zabývá problematikou ochrany utajovaných informací a bezpečnostními prověrkami. V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy týkající se uvedené problematiky. Dále je zde popsán historický vývoj od ochrany státního tajemství po současné chápání tohoto institutu a jeho současné právní úpravy, která je dána zákonem č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti. Podrobněji se práce věnuje oblasti personální bezpečnosti, jednomu ze základních druhů zajištění ochrany utajovaných informací a bezpečnostnímu řízení jako procesu, jímž se ověřuje, zda fyzická osoba splňuje zákonem stanovené podmínky pro vydání osvědčení pro seznamování se s informacemi v určitém stupni utajení, které je vedeno Národním bezpečnostním úřadem nebo jiným, ze zákona oprávněným subjektem.

V praktické části jsou zpracovány statistické údaje z let 2007 – 2016 týkající se vývoje počtu podaných žádostí o vydání osvědčení fyzické osoby, vydaných a nevydaných osvědčení fyzické osoby na základě výše uvedených bezpečnostních řízení a dále jsou zde zanalyzovány převažující důvody pro nevydání osvědčení rozdělené do jednotlivých bezpečnostních rizik a popsány jejich postupné změny a vývoj.

Klíčová slova: bezpečnostní riziko, bezpečnostní řízení, informace, Národní bezpečnostní úřad, ochrana utajovaných informací, osvědčení, personální bezpečnost, stupeň utajení, utajovaná informace.

Security checks and classified information and their practical significance

Abstract

The thesis deals with problematics of the protection of classified information and security screenings. In the theoretical part the basic terms referring to the given problematics are specified. Further follows the description of the historical development from the protection of state secret to the current comprehension of this institute and its current legal form. This is given by law No. 412/2005 Code, about the protection of classified information and about security competence. In more detail, this work is devoted to the sphere of personal security. This is one of the basic sorts of securing the protection of classified information and securing management as a process which verifies whether the person fulfills the conditions necessary for issuing the certificate of being able to be acquainted with the information at a certain level of classification which is controlled by the National Security Authority or another institution which is legally authorised.

In the practical part the statistical data are processed. They come from the years 2007 to 2016 and refer to the number of submitted applications for issuing the certificate of the person on the basis of above given security proceedings and then the prevailing reasons for declining the issue of the certificate are analysed. They are divided into individual security risks and their gradual changes and development are described.

Keywords: safety risk, security proceedings, information, National Security Authority, protection, classified information protection, certificate, personal security, level of classified, classified information.

Obsah

1 Úvod.....	15
2 Cíl práce a metodika	17
2.1 Cíl práce	17
2.2 Metodika	18
I. TEORETICKÁ ČÁST	20
3 Základní pojmy	20
3.1 Pojem informace obecně	20
3.2 Právo na informace	21
Mezinárodní úprava	21
3.3 Omezení práva na informace	23
3.4 Utajovaná informace – definice	25
3.4.1 Označení utajované informace v souladu se Zákonem.....	26
3.4.2 Vyzrazení nebo zneužití utajované informace – újma zájmu ČR.....	26
3.4.3 Seznam utajovaných informací.....	28
3.4.4 Druhy zajištění ochrany utajovaných informací.....	28
3.4.5 Citlivá informace	29
3.4.6 Citlivé činnosti.....	30
4 Historický vývoj ochrany utajovaných informací.....	30
4.1 Kodifikované právní normy	31
4.2 Institut utajovaných skutečností.....	32
4.3 Období 1948 – 1968.....	32
4.4 Zákon č. 102/1971 Sb., o ochraně státního tajemství	34
4.5 Zákon č. 148/1998Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů	36
4.6 Podzákoné právní předpisy	38
Seznam utajovaných skutečností	38
Vyhlášky Národně bezpečnostního úřadu	39
4.7 Novelizace zákona č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů	39
4.7.1 První novelizace.....	40
4.7.2 Druhá novelizace	40
5 Současná právní úprava	41
5.1 Přijetí zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.....	41
5.2 Důvody přijetí	41

5.3	Systematika zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti	44
5.3.1	Zákony a prováděcí právní předpisy související s ochranou utajovaných informací	44
5.4	Významné novelizace zákona č. 412/2005 Sb.	50
6	Ochrana utajovaných informací (z. č. 412/2005 Sb.) v praxi	51
6.1	Orgány specializované na ochranu utajovaných informací	52
6.2	Stupně utajení	55
6.3	Personální bezpečnost	56
6.3.1	Podmínky přístupu fyzické osoby k utajované informaci stupně utajení D, T, PT 57	
6.3.2	Zvláštní přístupy k utajovaným informacím	60
6.3.3	Potvrzení přístupu k utajované informaci	61
6.3.4	Platnost osvědčení	63
6.3.5	Zánik platnosti osvědčení	63
6.4	Bezpečnostní řízení	63
6.4.1	Účastník řízení	64
6.4.2	Odpovědná osoba	65
6.4.3	Zahájení bezpečnostního řízení	65
6.4.4	Žádost fyzické osoby	66
6.4.5	Průběh bezpečnostního řízení	67
6.4.6	Průběh bezpečnostního řízení fyzické osoby	68
6.4.7	Bezpečnostní pohovor, svědek a znalec	69
6.4.8	Přerušování a zastavení bezpečnostního řízení	70
6.4.9	Lhůty bezpečnostního řízení	71
6.4.10	Doručování	72
6.4.11	Rozhodnutí v bezpečnostním řízení	72
6.4.12	Rozklad a soudní přezkum	73
6.4.13	Sankcionování za porušení povinností fyzických osob při ochraně utajovaných informací	74
	a) Správní delikty	74
II.	PRAKTICKÁ ČÁST	76
7	Statistické přehledy	76
7.1	Rok 2007	76
7.2	Rok 2008	78
7.3	Rok 2009	80
7.4	Rok 2010	81
7.5	Rok 2011	83
7.6	Rok 2012	85
7.7	Rok 2013	87

7.8	Rok 2014	88
7.9	Rok 2015	90
7.10	Rok 2016	91
8	Výsledky práce	94
8.1	Počet podaných žádostí 2007 - 2016.....	95
8.2	Nevydání osvědčení a zrušení platnosti osvědčení 2007 - 2016.....	96
8.3	Krátkodobé výhledy	100
9	Diskuse	105
9.1	Utajovaná informace vs. utajovaný dokument.....	105
9.2	Konflikt ochrany zájmů státu a základních práv a svobod	106
10	Závěr.....	108
	Seznam použitých zdrojů	112

Seznam obrázků

- Graf 1 Přijaté žádosti celkově 2007 – 2016
- Graf 2 Přijaté žádosti stupeň utajení „D“ 2016 – 2019
- Graf 3 Přijaté žádosti stupeň utajení „T“ 2016 – 2019
- Graf 4 Přijaté žádosti stupeň utajení „PT“ 2016 – 2019
- Graf 5 Nevydaná osvědčení 2016 – 2019
- Graf 6 Započatá řízení o odebrání osvědčení 2016 – 2019
- Graf 7 zrušení platnosti osvědčení 2016 – 2019
- Graf 8 Zastavení bezpečnostního řízení 2016 - 2019

Seznam tabulek

- Tab 1 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2007
- Tab 2 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2008
- Tab 3 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2009
- Tab 4 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2010
- Tab 5 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2011
- Tab 6 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2012
- Tab 7 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2013
- Tab 8 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2014
- Tab 9 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2015

Tab 10 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2016

Tab 11 Podané žádosti dle stupňů utajení v letech 2007 – 2016

Tab 12 Nevydaná osvědčení v letech 2007 – 2016

Tab 13 Zastavená bezpečnostní řízení v letech 2007 – 2016

Tab 14 Zahájená řízení o odebrání osvědčení v letech 2007 – 2016

Tab 15 Zrušení platnosti osvědčení v letech 2007 – 2016

Seznam použitých zkratk

BIS – Bezpečnostní informační služba

ČR – Česká republika

„D“ – stupeň utajení „Důvěrné“

EU – Evropská unie

Listina – Listina základních práv a svobod

MV – Ministerstvo vnitra

NATO – Severoatlantická aliance

NBÚ – Národní bezpečnostní úřad

NKÚ – Nejvyšší kontrolní úřad

„PT“ – stupeň utajení „Přísně tajné“

„T“ – stupeň utajení „Tajné“

UI – utajované informace

ÚZSI – Úřad pro zahraniční styky a informace

„V“ – stupeň utajení „Vyhrazené“

Zákon – zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti

1 Úvod

V dávné minulosti, kdy informace o tom, co se děje na vzdálených místech putovaly měsíce, roky a často i celou generaci vedle sebe existovaly různé civilizace, aniž by se výrazným způsobem vzájemně ovlivňovaly. Přenos informací na velké vzdálenosti byl závislý buď na fyzických schopnostech jedince, který informaci dopravoval, dále pak zvířat určených k dopravě, ale také na stavu cest. V osmnáctém století došlo k rozvoji modernějších dopravních a komunikačních prostředků a proces přenosu informací se začal zkracovat. V moderní komunikaci se stal zlomovým okamžikem vynález telegrafu a telefonu, tyto přístroje umožnily přenos informací rychlostí, jaká do té doby byla naprosto nemyslitelná.

Šíření informací má dvě stránky. První stránkou je rychlost přenosu informací z jednoho místa na druhé, druhou stránkou je samozřejmě možnost přístupu k těmto informacím, jejich dostupnost pro jednotlivce. Jde tedy i o změnu v chápání významu jednotlivých informací. Zvláštní význam některých informací si lidstvo uvědomovalo již od samého počátku, kdy mezi lidmi k výměně informací začalo docházet. Protože určité informace mohly být významným prostředkem k získání něčeho zvláštního, ať už se jednalo o výsadní postavení nebo materiální či jiné výhody oproti ostatním jedincům, kteří takovou informaci nedisponovali. Taková výhoda mohla být samozřejmě plně realizována jen za předpokladu, že nositelem těchto výjimečných informací byl výlučně jeden jedinec či jen omezený okruh dalších osob. V tomto případě se tedy jednalo o informace, ke kterým existuje pouze omezený přístup. S procesem výměny informací tak mezi lidmi začala zároveň vznikat potřeba některé informace a skutečnosti z této výměny vyloučit a omezit tak přístup k nim ostatním osobám.

Z výše uvedeného lze předpokládat, že již v tomto období můžeme mluvit o jakési potřebě některé informace utajovat. Utajování informací tedy přímo souvisí s procesem, který se týká přístupu k informacím a jejich dostupností. V případě utajovaných informací je míra dostupnosti vhodných a dostupných prostředků k šíření informací závislá převážně na vůli držitele takové informace. Tato vůle se projevuje tím, že držitel utajené informace ztíží přístup k této informaci a může k tomu použít určitých technických či režimových opatření.

Jedinci, skupiny lidí, stát apod. měly vždy zájem na tom, aby určité informace byly přístupné jen určitému okruhu dalších osob. Znalost utajované informace mimo osoby oprávněné byla vždy chápána jako nebezpečí, jako přímá hrozba fyzické nebo právnické osobě, institucím či státu. Ztráta utajovaných informací ve většině případů znamená hrozbu vzniku újmy nebo újmu samu, protože nepovolaná osoba při získání takových informací může tyto použít i proti tomu, v jehož zájmu bylo informaci utajit.

Téma ochrany utajovaných informací bylo vybráno jako téma pro diplomovou práci především z toho důvodu, že je, obzvláště v dnešní době, významným pilířem národní, evropské a mezinárodní bezpečnosti. Mít informace znamená mít „moc“ a utajované informace znamenají k této moci ještě „výhodu“. Na téma utajovaných informací se vede velmi důsledná „informační i dezinformační“ kampaň s výrazným politickým podtextem. Toto téma zároveň konvenuje s oborem Veřejná správa a regionální rozvoj (etické otázky týkající se práva na informace vs. utajování informací), s mým profesním profilem (věnuji se této problematice téměř 15 let) a v neposlední řadě má multidimenzionální charakter, a to politický, právní, bezpečnostní a samozřejmě i ekonomický (jedním z důvodů utajování informací je ochrana ekonomiky ČR a na druhé straně nelze ani opomenout náklady vynakládané na zajištění ochrany utajovaných informací včetně bezpečnostních řízení, které však z důvodu odlišnosti jednotlivých případů i z důvodu počtu osob a institucí podílejících se na jeho průběhu, není možné přesně vyčíslit).

Jestliže si chceme položit otázku co nám ochrana a zabezpečení utajovaných informací přinese, musíme si nejdříve odpovědět na to, co ztratíme, jestliže tyto informace nebudeme mít nebo jejich ochranu podceníme či zanedbáme.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Obsah práce je zaměřen především na působnost zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti. Ochrana utajovaných informací je velmi obsáhlou problematikou a z důvodu její složitosti není snadné ji objasnit po všech stránkách. Snahou a tedy cílem práce je vymezit a definovat, tedy vysvětlit širší veřejnosti význam užší specializované činnosti zaměřené na utajované informace. Co vlastně je utajovaná informace, jak takovou informaci rozlišíme, jaké musí splňovat formální i materiální znaky a jaké existují stupně utajení informace, kdo je vlastně oprávněn seznamovat se s utajovanou informací a za jakých podmínek. To znamená komplexně zpracovat problematiku utajovaných informací a odstranit tak různé populistické mýty o zneužívání nebo zbytečnosti „utajování“. Stěžejním tématem celé práce je personální bezpečnost, pro kterou je typický přísný a omezený výběr osob, které se budou moci seznamovat s utajovanými informacemi. S personální bezpečností také souvisí tzv. bezpečnostní řízení, jehož cílem je zjištění, zda žádající osoba splňuje zákonem vymezené podmínky pro vydání osvědčení.

Pozornost je věnována také historii ochrany státního tajemství s cílem poukázat a nastínit tuto problematiku z hlediska rozdílného vnímání a vývoje tohoto institutu a nastínit cestu, kterou celá právní úprava prošla, než získala dnešní podobu.

Cílem je přiblížení problematiky ochrany utajovaných informací i osobám, které s ní nemají žádné zkušenosti. Tato práce jim může pomoci lépe se orientovat v dané problematice, rozlišit utajované informace od informací důvěrných či citlivých, za které jsou, poměrně často, v otevřených zdrojích zaměňovány.

S ohledem na současnou bezpečnostní světovou situaci, na důležitost bezpečnostního řízení a samotné ochrany utajovaných informací, které jsou bohužel, veřejností, ale i některými veřejnými představiteli státu často zlehčovány a v některých případech dokonce i negovány, může tato práce pomoci k pochopení významnosti utajovaných informací.

2.2 Metodika

S přihlédnutím k výše uvedeným cílům je práce členěna na teoretickou část, která se dělí na kapitoly vysvětlující základní pojmy pojící se s daným tématem, dále je zde nastíněn historický vývoj institutu ochrany utajovaných informací, a to až do současné právní úpravy a seznámení s dalšími, souvisejícími právními předpisy a předpisy EU a NATO. Samostatná kapitola je věnována personální bezpečnosti, jako jednomu ze základních druhů ochrany utajovaných informací a bezpečnostnímu řízení, procesu, kterým se ověřuje, zda fyzická osoba splňuje zákonem stanovené podmínky pro vydání osvědčení pro určitý stupeň utajení a také sankcionování za porušení povinností fyzických osob při ochraně utajovaných informací.

V teoretické části byly nejprve použity metody sběrného charakteru, tedy výběr zdrojových bází a sběr informací. Je nutné zdůraznit, že k samotné problematice utajovaných informací a jejich ochraně neexistuje mnoho literárních pramenů. Proto je při zpracování práce vycházeno zejména ze zákonů, z nichž tím nejvýznamnějším je v současné době bezpochyby účinný zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti. Z prováděcích právních předpisů je třeba zdůraznit prováděcí vyhlášky k tomuto zákonu, které se věnují jednotlivým typům zabezpečení utajovaných informací.

Pro detailnější informační poznatky byly využity metody analytické, zejména analýza textů právních předpisů, některých dostupných interních předpisů a textů a literárních pramenů. Teoretická část má tak částečně rešeršní charakter.

Analytické metody byly doplněny některými empirickými metodami, typicky metodou pozorování a účastenstvím na terénní činnosti (jedná se o poznatky z různých druhů bezpečnostního řízení).

Praktická část práce je tvořena zejména statistickými přehledy týkajícími se vývoje počtu podaných žádostí o vydání osvědčení fyzické osoby pro jednotlivé stupně utajení v rozmezí let 2007 až 2016 s uvedením možných důvodů početních výkyvů a dále analýzou důvodů pro nevydání výše uvedeného osvědčení taktéž v průběhu let 2007 až 2016. Další část je věnována popisu vývoje jednotlivých důvodů pro nevydání osvědčení a jsou zde uvedeny krátkodobé výhledy pro jednotlivé úkony bezpečnostního řízení, tedy vývoj počtu podaných žádostí o osvědčení fyzické osoby či vývoj počtu nevydaných osvědčení fyzické osoby, a to do roku 2019, při jinak nezměněných vstupních parametrech.

Použity jsou zejména metody statistické, doplněné o grafické znázornění situace v určitém časovém období a krátkodobé výhledy pomocí metody extrapolací.

Poznatky získané v teoretické a praktické části jsou poté komparovány a verifikovány dlouhou řadou neřízených rozhovorů s kolegy, experty a účastníky bezpečnostního řízení.

V závěru je provedeno především shrnutí získaných poznatků.

I. TEORETICKÁ ČÁST

3 Základní pojmy

3.1 Pojem informace obecně

Pojem „informace“ (z lat. In-formatio = utváření, ztvárnění) je velmi široký a mnohoznačný. Užívá se v různých významech. V tom nezákladnějším smyslu můžeme informaci chápat jako určitý údaj o různých prostředích, jejich stavu a procesech, které v nich probíhají. Informace tedy upřesňuje, odstraňuje neurčitost. Užší význam „informace“ lze třídit na informace v běžné řeči, které lze chápat jako vědění, které můžeme předávat, jako obsah zprávy či sdělení, ale také informace jako místo, kde se lze o něčem informovat.

Pokud bychom chtěli pojem informace zkoumat podrobněji, musíme si nejdříve ujasnit, jakou informaci chceme vlastně definovat. Jedná se totiž o pojem, který je užívaný v mnoha oblastech, v oblasti knihovnictví, biologie, ekonomie, práva nebo v oblasti informatiky. U každého z těchto oborů bude definice informace jiná.

S ohledem na výše uvedené cíle práce je nejdůležitější definovat pojem informace z hlediska čistě právního, tedy tak, jak je vymezena zákonodárcem v různých předpisech, tak jak ji upřesnily soudy ve své judikatuře a také jak je chápána z hlediska mezinárodního práva.

- **Informace v právu**

Dle Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 17 můžeme chápat informaci v širším významu jako určitou zprávu ve smyslu doplňkového útvaru k idejím, názorům a dalším hodnotícím či popisným informacím, které jsou vyjadřovány subjektivně (tedy i potencionálně nepravdivě). V užším významu, kdy vnímáme informaci jako jednotku vědomosti, která je pravdivá vždy. Nepravdivá pak může být pouze zpráva, ne tak informace. V opačném případě by se nejednalo o informaci, ale desinformace.¹

¹ PAVLÍČEK, V. a kol.: Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář. 2. díl. Práva svobody. 2. vydání. Praha. Linde. 1999, str. 181.

Informace pro účely zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, je definována v § 3 odst. 3 a 4 jako „*jakýkoli obsah nebo jeho část v jakékoli podobě, zaznamenaný na jakémkoli nosiči, zejména obsah písemného záznamu na listině, záznamu uloženého v elektronické podobě nebo záznamu zvukového, obrazového nebo audiovizuálního, přičemž informací není počítačový program*“.²

Pojem informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí je definován v § 2 zákona. Především se jedná o informace týkající se stavu a vývoje životního prostředí, jaké jsou příčiny a důsledky tohoto stavu, o stavu jednotlivých složek životního prostředí, o vlivu staveb, činností a technologií na životní prostředí a dále o správních řízeních ve věcech životního prostředí

3.2 Právo na informace

Mezinárodní úprava

Všeobecná deklarace lidských práv (Usnesení Valného shromáždění OSN č. DE01/48 ze dne 10.12.1948) – byla chválena valným shromážděním OSN v roce 1948, v čl. 19 se zabývá svobodou přesvědčení a projevu.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (Vyhláška MZV č. 120/1976 o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech) – v čl. 19 upravuje svobodu projevu, toto právo však lze omezit v případě, jestliže je to nezbytné k respektování práv nebo pověstí jiných, dále k ochraně národní bezpečnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo k ochraně morálky.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod) – v čl. 10 upravuje svobodu projevu, opět je ale možné omezení zákonem, a to v případech, kdy je to v demokratické společnosti nezbytné (např. k zabránění úniku důvěrných informací, z důvodů národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti apod.).

² FUREK, A., ROTHANZL, L. Zákon o svobodném přístupu k informacím: komentář. 2. aktualizované a rozšířené vydání, Praha. Linde Praha, 2011, str. 177.

K výše zmíněnému čl. 10 se váže judikatura Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku, kdy je Soudem opakovaně zdůrazňováno, že svoboda projevu, která zahrnuje i právo na informace, je jedním z nejdůležitějších základů demokratické společnosti a zasahováním do ní dochází k porušení čl. 10. Výjimku však tvoří případy, kdy je toto omezení stanoveno zákonem.

- **Právo Evropské unie**

Zde je nutné zmínit především čl. 255, který byl zařazen do Smlouvy o založení Evropského společenství, a to Amsterodamskou smlouvou.³ Tento článek stanovil, že přístup k dokumentům Evropského parlamentu, Rady a Komise má každá fyzická nebo právnická osoba s bydlištěm nebo sídlem v členském státu. V současné době je toto právo stanoveno v čl. 15 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie.

Za významnou je nutné také považovat směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2013/37/EU ze dne 26. června 2013. Touto směrnicí byla změněna směrnice č. 2003/98/ES o opakovaném použití informací veřejného sektoru. Členské státy byly povinny provést přenos směrnice do 18. července 2015. Co se týče České republiky, byla tato směrnice přenesena do našeho právního řádu zákonem č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

- **Právní úprava České republiky**

Listina základních práv a svobod čl. 17 Listiny kde je upraveno právo na informace jako základní politické právo. V článku je stanoveno, že svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny a taktéž stanoví povinnosti státních orgánů a orgánů územní samosprávy přiměřeným způsobem, stanoveným prováděcím zákonem, poskytovat informace o svých činnostech.

Jedná se ale o právo relativní, to znamená, že toto právo lze omezit. Z formálního hlediska jej lze omezit pouze zákonem, materiální hledisko omezení spočívá v omezení v demokratické společnosti nezbytnému k ochraně stanovených cílů, kterými jsou ochran

³ Amsterodamská smlouva byla podepsána 2. října 1997 a v platnost vstoupila 1. května 1999.

práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejná bezpečnost, ochrana veřejného zdraví a ochrana mravnosti.⁴

Dalšími ustanoveními Listiny, zabývající se právem na informace jsou čl. 35 a jeho odst. 2, který zaručuje právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů. Toto právo na informace je upraveno zákonem č. 123/1998 Sb.,

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím vymezuje okruh tzv. povinných subjektů, tedy orgánů, na které se vztahuje povinnost podávat informace podle tohoto zákona, dále rozsah jejich povinností a také formu zveřejňování informací. Tato forma může být buď aktivní (orgán zveřejňuje informace bez dalšího) nebo pasivní (na základě žádosti).

Zákon č. 106/1999 Sb. dále určuje formální a obsahové náležitosti žádosti o poskytnutí informace, ale i základní procesní ustanovení (lhůty, podmínky pro požadování úhrady nákladů vzniklých v souvislosti s poskytováním informace apod.). Ale také výjimky z obecné povinnosti k poskytování informací.

Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí přináší komplexní úpravu realizace práva na informace o životním prostředí. Určuje podmínky, za kterých má každý právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů, kterými disponují orgány veřejné správy a jimi vytvořené, řízené nebo pověřené právnické osoby. Tento zákon upravuje také podmínky, za kterých lze tyto informace zpřístupnit veřejnosti.⁵ Výše uvedené právo na informace o životním prostředí jsou částečně upravovány i dalšími zákony, mezi které lze zařadit např. zákon č. 142/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a další.

3.3 Omezení práva na informace

Právo na informace je omezováno jinými, právním řádem garantovanými právy. Existují určité výjimky, na které se povinnost informace podle zákona č. 106/1999 Sb., nevztahuje. Tyto výjimky jsou buď stanoveny přímo zákonem č. 106/1999 Sb. (např. ochrana

⁴ Listina základních práv a svobod čl. 17 odst. 4

⁵ DAMOHORSKÝ, M. Právo na prostředí. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 242.

utajovaných informací nebo ochrana osobních a osobnostních práv), nebo jsou upraveny zvláštními zákony, mezi které patří např. zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance nebo např. zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

Ochrana utajovaných informací vyplývá přímo ze zákona č. 106/1999 Sb. Zde je v § 7 stanoveno, že v případě, že je informace v souladu se zákonem č. 412/2005 Sb., označena jako informace utajovaná a žadatel k ní nemá oprávněný přístup, je povinný subjekt povinen ji neposkytnout. Pokud je taková žádost odmítnuta, je nutné postupovat v souladu s dalšími zákonnými ustanoveními, a tedy odepřít požadovanou informaci formálním správním rozhodnutím o odmítnutí žádosti.

Jestliže pouze část požadovaných informací je určena k neposkytnutí, musí být ze strany povinného subjektu poskytnuty všechny ostatní informace, které do tohoto režimu nespádají.

Co se týče ochrany osobních a osobnostních práv je v § 8 zákona č. 106/1999 stanoveno, že informace, které se týkají osobnosti, projevů osobní povahy, soukromí fyzické osoby a dále osobních údajů, tyto povinný subjekt poskytne jen v souladu s právními předpisy, které upravují jejich ochranu. K této kapitole se vztahují např. zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, nebo zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Pokud nastane kolize mezi ochranou osobních údajů s právem na informace, není možné vycházet z absolutní přednosti ochrany osobních údajů před právem na přístup k informacím.

Dále povinný subjekt neposkytne informaci, která je obchodním tajemstvím.⁶ Takovou informaci nelze pouze takto označit, ale musí splňovat zákonné definiční znaky.

Do problematiky omezení práva na informace spadá i ochrana důvěrnosti majetkových poměrů, která vychází z § 10 zákona č. 106/1999 Sb. Majetkové poměry fyzických osob by měly být chráněny podle ustanovení § 8a. Jedná se o záruku ochrany majetkových poměrů i právnických osob, které osobními ani osobnostními právy nedisponují.

Další omezení práva na informace vychází z ustanovení § 11 zákona č. 106/1999 Sb, kde jsou v prvním odstavci uvedeny fakultativní zákonné důvody pro odmítnutí

⁶ Ustanovení § 504 NOZ definuje obchodní tajemství jako „konkurenčně významné, určitelné ocenitelné a v příslušných obchodních kruzích běžně nedostupné skutečnosti, které souvisejí se závodem a jejichž vlastník zajišťuje ve svém zájmu odpovídajícím způsobem jejich utajení“.

žádosti o poskytnutí informace. Jde o jediné ustanovení zákona, kde má povinný subjekt prostor k vlastní úvaze, po které je povinen své právní uvážení náležitě zdůvodnit. Do této oblasti spadají např. informace, které se týkají vnitřních pokynů a personálních předpisů povinného subjektu. K vnitřním pokynům patří např. evakuační plány subjektu či pokyny k výdeji a spotřebního materiálu apod.

V neposlední řadě je nutné zmínit i ochranu bankovního tajemství, která vyplývá z ustanovení § 38 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, který říká, že bankovní tajemství se vztahuje na všechny bankovní obchody, peněžní služby bank (včetně stavů na účtech a depozit). Existují však určité výjimky. Jednou z takových je např. poskytnutí informací NBÚ.

V § 27 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, je vymezení zvláštních skutečností, a jejich ochrana. Tyto zvláštní skutečnosti jsou krizové plány, listiny, nosná media a jiné materiály, které obsahují zvláštní skutečnosti, které jsou v působnosti orgánů krizového řízení. Jestliže jdou tyto orgány požádány, na základě zákona č. 106/1999 Sb., o poskytnutí těchto informací a žadatel k nim nemá oprávněný přístup, povinný subjekt mu tyto informace neposkytne.

3.4 Utajovaná informace – definice

Utajovaná informace je specifickým druhem informací. Základním zákonem upravujícím tuto problematiku v současnosti je zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti (dále jen „Zákon“). Dle litery tohoto zákona je utajovanou informací, každá informace v jakékoli podobě zaznamenaná na jakémkoli nosiči a označená v souladu se Zákonem a jejíž vyjádření nebo zneužití může způsobit újmu zájmů České republiky nebo může být pro tento zájem nevýhodné, a která je uvedena v seznamu utajovaných informací. Návrh seznamu utajovaných informací zpracovává Národní bezpečnostní úřad (dále jen „Úřad“) a seznam je vydáván nařízením Vlády České republiky. Seznam utajovaných informací klasifikuje každou jednotlivou utajovanou informaci do jednoho či více stupňů utajení.

3.4.1 Označení utajované informace v souladu se Zákonem

Označování utajovaných informací se věnuje tzv. administrativní bezpečnost, ta je jedním z druhů zajištění ochrany utajovaných informací.⁷ Administrativní bezpečnost je zakotvena v hlavě IV. Zákona a dále se jí zabývá samostatná vyhláška č. 529/2005 Sb., o administrativní bezpečnosti a o registrech utajovaných informací.⁸ Dle § 21 Zákona musí být informace, která splňuje faktické podmínky pro označení ji za utajovanou a je uvedena v seznamu utajovaných informací označit:

- názvem původce,⁹
- stupněm jejího utajení,
- evidenčním označením,
- datem jejího vzniku.

Podrobnosti v označování stupně utajení stanovuje Vyhláška o administrativní bezpečnosti.

Jednotlivé stupně utajení je nutné označit:

- „PŘÍSNĚ TAJNÉ“ zkratka „PT“,
- „TAJNÉ“ zkratka „T“,
- „DŮVĚRNÉ“ zkratka „D“,
- „VYHRAZENÉ“ zkratka „V“.

V případě, že by původce informaci neoznačil náležitým způsobem, dopustil by se správního deliktu, tak, jak je tomu v současné právní úpravě. Pokud by byla informace označena nesprávně, nezměnilo by to charakter dané informace jakožto informace utajované.

3.4.2 Vyzazení nebo zneužití utajované informace – újma zájmu ČR

Předměty zájmu České republiky jsou stanoveny § 2 písm. b) Zákona, kde jsou vymezeny:

- zachování její ústavnosti, svrchovanosti a územní celistvosti,

⁷ Mezi další druhy zajištění ochrany utajovaných informací je bezpečnost personální, průmyslová, fyzická, bezpečnost informačních a komunikačních systémů a bezpečnost kryptografická.

⁸ Dne 1.1.2016 nabyla účinnosti vyhláška č. 275/2015 Sb., kterou došlo ke změnám ve výše uvedené vyhlášce č. 529/2005 Sb., o administrativní bezpečnosti a o registrech utajovaných informací, ve znění pozdějších předpisů.

⁹ Původce je vymezen § 2 písm. f) Zákona: „původcem utajované informace je orgán státu, právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba, u které utajovaná informace vznikla, nebo Úřad průmyslového vlastnictví podle § 70 odst. 4“.

- zajištění vnitřního pořádku a bezpečnosti,
- zajištění mezinárodních závazků a obrany,
- ochrana ekonomiky,
- ochrana života nebo zdraví fyzických osob.

Pro účely Zákona je pak újma chápána jako poškození nebo ohrožení výše uvedených zájmů.¹⁰

Členění újmy dle její závažnosti:

- **Mimořádně vážná újma** zájmu České republiky vznikne, pokud je utajovaná informace vyražena neoprávněné osob nebo jejím zneužitím, které může mít za následek např. bezprostřední ohrožení svrchovanosti, územní celistvosti nebo demokratických základů České republiky, rozsáhlé ztráty na lidských životech nebo rozsáhlé ohrožení zdraví obyvatel apod.
- **Vážná újma zájmu České republiky** vznikne, pokud dojde k vyrazení utajované informace neoprávněné osobě nebo je taková informace zneužita, což může mít za následek ohrožení svrchovanosti, územní celistvosti nebo demokratických základů České republiky, dále může dojít k vážnému ohrožení významných bezpečnostních operací nebo činnosti zpravodajských služeb.¹¹
- **Prostá újma zájmu České republiky** vznikne, pokud dojde k vyrazení utajované informace neoprávněné osobě nebo jejím zneužitím a toto může mít za následek např. ohrožení bezpečnostních operací nebo činnosti zpravodajských služeb či zhoršení vztahů České republiky s cizí mocí.
- **Nevýhodné pro zájmy České republiky** je pak vyrazení utajované informace neoprávněné osobě či zneužití takové informace, což může mít za následek narušení důležitých obchodních nebo politických jednání České republiky s cizí mocí, nebo poškození významných ekonomických zájmů České republiky nebo Evropské unie nebo jejího členského státu apod.

¹⁰ Ustanovení § 3 zákona č. 412/2005 Sb.

¹¹ Zpravodajskými službami jsou podle zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky Bezpečnostní informační služba, Vojenské zpravodajství a Úřad pro zahraniční styky a informace apod.

Z výše uvedeného je zřejmé, že vymezení pojmu „újma“ je poměrně obsáhlé, jednotlivé druhy následků, které jsou jinak velmi široké a nekonkrétní, jsou blíže specifikovány v seznamech utajovaných informací.

Závažností vzniklé újmy popř. nevýhodností vyzrazení nebo zneužití utajované informace pro zájmy České republiky jsou dány jednotlivé stupně utajení:

Přísně tajné (PT) – u mimořádně vážné újmy zájmům České republiky,

Tajné (T) – u vážné újmy zájmům České republiky,

Důvěrné (D) – u prosté újmy zájmům České republiky,

Vyhrazené (V) – v případě vyzrazení neoprávněné osobě či zneužití utajované informace může být pro zájmy České republiky nevýhodné.

3.4.3 Seznam utajovaných informací

Seznam utajovaných informací je konkrétněji vymezen v nařízení vlády č. 522/2005 Sb.

Zde je stanoven seznam utajovaných informací, ve znění nařízení vlády č. 240/2008 Sb.

Návrh tohoto seznamu je zpracováván NBÚ.

Nařízením je stanoveno 18 příloh, které se týkají seznamu utajovaných informací, a to v oblasti působnosti jednotlivých ministerstev a dalších institucí jako např.

Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, zpravodajských služeb, České národní banky atd.

Zatímco některá vymezení jsou jednoznačná (např. příloha č. 15, která stanoví seznam utajovaných informací v oblasti působnosti Správy státních hmotných rezerv), jiná jsou velmi obecná (např. v příloze č. 18, která se zabývá zpravodajskými službami).

Jednotlivé instituce tedy vydávají ještě vlastní, vnitřní předpisy, které seznamy více konkretizují. Stále se však jedná pouze o obecný rámec a v konkrétních případech rozhodnutí vždy závisí na tom určitém původci.

3.4.4 Druhy zajištění ochrany utajovaných informací

Tyto jsou vymezeny v § 5 zákona č. 412/2005 Sb. Jedná se o tyto druhy zajištění ochrany utajovaných informací:

- a) PERSONÁLNÍ BEZPEČNOST – je tvořena výběrem fyzických osob, které mají mít přístup k utajovaným informacím, dále ověřováním podmínek pro jejich přístup k utajovaným informacím, jejich výchova a ochrana,
- b) PRŮMYSLOVÁ BEZPEČNOST – je tvořena systémem opatření k zjišťování a ověřování podmínek pro přístup podnikatele k utajovaným informacím a k zajištění nakládání s utajovanými informacemi u podnikatele v souladu s tímto zákonem,
- c) ADMINISTRATIVNÍ BEZPEČNOST – tvoří ji systém opatření při tvorbě, příjmu, evidenci, zpracování, odesílání, přepravě, přenášení, ukládání, skartačním řízení, archivaci, případně jiném nakládání s utajovanými informacemi,
- d) FYZICKÁ BEZPEČNOST – je tvořena systémem opatření, která mají neoprávněné osobě zabránit nebo ztížit přístup k utajovaným informacím, popř. tento přístup či pokus o něj zaznamenat,
- e) BEZPEČNOST INFORMAČNÍCH NEBO KOMUNIKAČNÍCH SYSTÉMŮ – tuto tvoří systém opatření, jejichž cílem je zajistit důvěrnost, integritu a dostupnost utajovaných informací, s nimiž tyto systémy nakládají, a odpovědnost správy a uživatele za jejich činnost v informačních nebo komunikačních systémech,
- f) KRYPTOGRAFICKÁ OCHRANA – jedná se o systém opatření na ochranu utajovaných informací za pomoci kryptografických metod a kryptografických materiálů při jejich zpracování, přenosu nebo ukládání.

Výše uvedené druhy ochrany utajovaných informací se samozřejmě navzájem doplňují a prolínají. Jejich cílem je zajistit co nejkomplexnější a nejúčinnější ochranu. V mé práci se budu zabývat podrobněji personální bezpečnosti, která je, dle mého úsudku, z praktického i právního hlediska nejzajímavější.

3.4.5 Citlivá informace

Citlivou informací je taková informace, jejíž vyzrazení může mít zásadní dopad na zájmy konkrétního subjektu (stát, právnická osoba, fyzická osoba). Citlivost informace je pak přímo úměrná škodě, která může subjektu jejím vyzrazením vzniknout. Za citlivé informace lze tedy označit např. informace týkající se oblastí ochrany osobních údajů, oblastmi krizového řízení, oblastmi obchodního tajemství.

Rozdíl mezi utajovanou a citlivou informací je tedy dán vymezením znaků utajované informace v Zákoně. Zejména se jedná o rozdíl ve způsobené újmě a subjektu, kterému je újma způsobena. Ale utajovanou i citlivou informaci pak spojuje povinnost utajení. Citlivá informace však nedisponuje takovou právní úpravou, jako informace utajovaná.

3.4.6 Citlivé činnosti

Citlivou činností je činnost stanovena Zákonem nebo jiným právním předpisem a jejím zneužitím by mohlo dojít k ohrožení zájmu České republiky. Může být vykonávána pouze bezpečnostně způsobilou osobou, která je držitelem platného Dokladu o bezpečnostní způsobilosti. Doklad o bezpečnostní způsobilosti je veřejnou listinou, která je platná 5 let od data vydání. Citlivé činnosti, pro jejichž výkon musí fyzická osoba splňovat podmínku bezpečnostní způsobilosti, jsou stanoveny následujícími předpisy:

- **zákon č. 38/1994 Sb.**, o zahraničním obchodu s vojenským materiálem a o doplnění zákona č. 455/1991 Sb., (živnostenský zákon) ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 140/1961 Sb. (trestní zákon), ve znění pozdějších předpisů;
- **zákon č. 263/2016 Sb.**, atomový zákon;
- **zákon č. 61/1988 Sb.**, o hornické činnosti, výbušninách a ostatní báňské správě;
- **zákon č. 134/2016 Sb.**, o zadávání veřejných zakázek, ve znění zákona č. 368/2016 Sb.;
- **zákon č. 312/2006 Sb.**, o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů

4 Historický vývoj ochrany utajovaných informací

Historie ochrany informací je stará jako lidstvo samo, neboť jakákoli důležitá informace, která je dostupná jen pro vyhrazenou skupinu lidí, je pochopitelně důležitá i pro ty, kteří nemají k takové informaci přístup. Z tohoto důvodu se již v minulosti ochrana informací zaměřovala zejména na zajištění důvěrnosti, tedy ochranu před jejím vyzrazením neoprávněným subjektům. V dnešní době můžeme v problematice ochrany utajovaných informací spatřovat přirozený proces, kterým se stát snaží ochránit hodnoty dané Ústavou České republiky, stejně

tak jako svou pověst a důvěryhodnost u zahraničních partnerů, kterými jsou např. členové Evropské unie nebo Organizace Severoatlantické smlouvy.

4.1 Kodifikované právní normy

Studiem historických, zejména právních dokumentů, je zřejmé, že problematika ochrany informací byla důležitá pro všechny panovníky a vládcy. Snahu měli zejména utajit informace, které se dotýkaly ochrany a bezpečnosti jejich území. Tato problematika nebyla v minulosti zastřešená jedním, stěžejním zákonem, jako je tomu v současné době, ale důležitost chránit určité informace mohou být vyvozeny z kodifikovaných právních norem, které obsahovaly paragrafy jako např. „zrádství země, prozrazování“...“proti nejvyšší vrchnosti, pánu a knížeti země“, nebo „o vyzrazení radních a ouředních tajností“ (Hrdelní řád Marie Theresie).¹²

Některé z těchto kodifikovaných právních norem:

Trestní zákoníky – Trestní zákoník Josefa I., Nové právo útrpné a hrdelní Josefa I., zkráceně Josefina (1707); Hrdelní řád Marie Theresie, zkráceně Theresiana (1768); Trestní zákoník Josefa II. (1787); Trestní zákoník (1803); Rakouský trestní zákon č. 117/1852 ř. z.; Trestní zákon č. 86/1950 Sb.; Zákon č. 140/1961 Sb. trestní zákon; Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákony na ochranu republiky – zákon č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky; Zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky.

Další zákony – Zákon č. 19/1855 r.z., uvozovací zákon k vojenskému trestnímu zákonu o zločinech a přečinech; Zákon č. 42/1870 ř. z., pro ochranu tajnosti dopisů a písemností; Zákon č. 178/1924 Sb., o úplatkářství a proti porušování úředního tajemství; Zákon č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů; Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.

¹² ADAMOVÁ, K., SOUKUP, L. Prameny k dějinám práva v českých zemích. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, 360s.

4.2 Institut utajovaných skutečností

Institut utajovaných skutečností, častěji nazývaný státní tajemství se v novodobé historii českého státu poprvé objevil v zákoně na ochranu republiky z roku 1923. Jednalo se o zákon č. 50/1923 Sb., který byl v prvorepublikovém Československu přijat v reakci na atentát na Aloise Rašína. Jednalo se o nejvýznamnější, československý trestně právní předpis, protože chránil instituce státu, stejně jako ideje, na kterých byl založen. Úprava v tomto zákoně byla zdůvodňována existencí úkladů o republiku, přesto představoval výrazný zásah do demokratických práv občanů nové republiky, především toho, co se týkalo svobody projevu a svobody tisku. Mimo jiné zákon postihoval i republice nebezpečné aktivity – vojenskou zradu, atentáty i ohrožení státního tajemství, nicméně ne vždy odpovídajícím způsobem. Především co se týče ochrany státního tajemství, nebylo toto jasně definováno. Vláda nevydala žádný seznam či katalog těchto skutečností, opatření či předmětů, ani žádným právním předpisem nebyla stanovena kritéria pro klasifikaci či postup klasifikace. Jedinou výjimku představovalo potvrzování průmyslových podniků za podniky důležité pro obranu státu. Toto rozdělení provádělo ministerstvo národní obrany a z tohoto se odvíjely povinnosti zachovávat tajemství související s podnikem. Nařízení vlády č. 197/1936 Sb., o podnicích důležitých pro obranu státu

4.3 Období 1948 – 1968

Zákon č. 50/1923 téměř beze změny přijal zákon č. 231/1948, na ochranu lidově-demokratické republiky. Ten byl v komunistickém Československu přijat dne 6.10.1948, s účinností od 24.10.1948 a zrušen byl trestním zákonem k 1.8.1950. Jednalo se o zvláštní trestní zákon, který obsahoval skutkové podstaty trestných činů proti státu. Byl výrazně zaměřen na represi odpůrců nového režimu a rozhodnutí podle něj byla po roce 1989 otevřena rehabilitačnímu řízení.¹³

Zkušenosti získané úpravou v zákoně na ochranu republiky mají význam i pro rozhodování o proporcionalitě ochrany zájmů státu dnes. Ani trestněprávní ani správně právní postih

¹³ Zákon č. 119/1990 sb., o soudní rehabilitaci.

názorů a projevů podle tohoto zákona bezpečnost republiky nezajistil a pouze tak represivně působil proti menšinovým názorům, zejména v období tzv. druhé republiky.

Dle trestně právní úpravy v zákoně z roku 1948 byl čin vyzvědačství trestán trestem smrti či těžkým žalářem až na doživotí, ale státnímu tajemství byla tímto zákonem vymezena pouze zcela bezbřehá definice: „*Státním tajemstvím se rozumí skutečnost, opatření nebo předmět, jež vláda tají v důležitém zájmu republiky, zejména v zájmu politickém, vojenském nebo hospodářském, nebo jež v takovém zájmu mají zůstatí utajeny před cizí mocí nebo před cizími činiteli*“.¹⁴

Stejně tvrdou ochranu státního tajemství obsahoval trestní zákoník připravený v roce 1950 (Zákon č. 86/1950 Sb.). I zde bylo státní tajemství definováno velice široce, bez bližší specifikace. Ochrana státního tajemství se děla pomocí skutkové podstaty trestného činu vyzvědačství (§ 86) a ohrožení státního tajemství (§ 88), za které bylo možné uložit až trest smrti, což bylo také opakovaně použito ve známých politických procesech v 50. letech.

Situace se nezměnila ani v roce 1961, po přijetí nového trestního zákona. Státní tajemství bylo definováno zcela totožně, zákon obsahoval ochranu státního tajemství (§ 106) a vyzvědačství a ohrožení státního tajemství ke škodě státu světové socialistické soustavy (§108). Samotné přesnější vymezení (a stanovení povinností pro osoby) bylo na nedostatečné úrovni na základě vyhlášky ministerstva vnitra.¹⁵ Dokonce i tehdejší ministr vnitra byl tento elementární nedostatek právní jistoty z tohoto vyplývající při přijímání zákonné úpravy státního tajemství ve Federálním shromáždění v roce 1971 (Zákon č. 102/1971 Sb., o ochraně státního tajemství) označen za slabinu.

Tato skutečnost vedla k absurdním situacím, avšak s citelnými dopady na práva osob, které byly těmito ustanoveními dotčené. Bylo možné odsoudit člověka za sbírání, sdělení či šíření informací, které byly definovány vágně (skutečnosti tvořící státní tajemství sice byly blíže vymezeny v rámci orgánů tehdejší politicko-hospodářské soustavy, ale nebyly nikde publikovány).

¹⁴ Zákon č. 231/1948, na ochranu lidově-demokratické republiky, § 5, odst. 3).

¹⁵ Vyhláška č. 181/1964 Sb., doplněná vyhláškou č. 117/1968 Sb.

4.4 Zákon č. 102/1971 Sb., o ochraně státního tajemství

Tento federální zákon byl přijat v roce 1971 a reagoval na potřebu konkrétního vymezení státního tajemství a odpovědnosti za jeho udržování. Dal poprvé potřebnou zákonnou normu vymezení státního tajemství i povinnostem vyplývajícím z něj pro občany a jako takový představoval krok vpřed, pokud šlo o právní jistoty a efektivnost správy státního tajemství, a to přestože byl tento zákon přijímán v podmínkách nastupující normalizace. Cílem předkladatelů tohoto zákona bylo tedy výslovně zajistit, aby každý občan, bez ohledu zda je, či není osobou určenou pro styk se státním tajemstvím, věděl, které základní skutečnosti jsou utajovány. Upravoval tedy ochranu státního tajemství, vymezoval způsob jeho určení i ochrany před vyzrazením a zneužitím proti ústavnímu zřízení České a Slovenské federativní republiky a jejím zájmům. Základní zásady tohoto zákona platily přiměřeně i pro úpravu ochrany hospodářského a služebního tajemství.

Státním tajemstvím se dle tohoto zákona rozumělo vše, co bylo v důležitém zájmu Československé socialistické republiky, zejména pak v zájmu politickém, vojenském nebo hospodářském a mělo zůstat utajeno před nepovolanou osobou. Zákon při definování pojmu vycházel z ustanovení § 89 odst. 9 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Vycházel tak spíše z hlediska materiálního, než formálního. Za státní tajemství tak bylo třeba považovat vše, jakoukoli důležitou skutečnost bez ohledu na to, jak byla označena. V konkrétním případě tak bylo možné za státní tajemství považovat i skutečnost, která nebyla uvedena v seznamu utajovaných skutečností.

Výčet skutečností tvořících státní tajemství byl vydán jako vládní federální nařízení č. 149/1971 Sb., a doplněn v nařízení vlády č. 419/1990 Sb., o základních skutečnostech tvořících předmět státního tajemství. Podrobnější seznamy podle rezortů na základě vládního nařízení pak vydávalo federální ministerstvo vnitra. Pro konkrétní stupně utajení byly rozhodující především příslušné seznamy utajovaných skutečností.

V zájmu politickém se jednalo například o významná vnitropolitická jednání a konference, mezinárodní smlouvy a dohody, pokud se na jejich utajení strany dohodly. V zájmu obrany a bezpečnosti se jednalo například o rozmístění a bojovou přípravu ozbrojených sil, mobilizační a operační plány, údaje týkající se šifrové služby, státních mobilizačních a hmotných rezerv, apod. V zájmu hospodářském se pak jednalo například o státní plány rozvoje národního hospodářství, platební bilanci státu, plány dovozu a vývozu důležitých výrobků či surovin apod.

Na základě těchto obecných vymezení pak byly vydávány seznamy skutečností tvořící předmět státního tajemství pro jednotlivé obory nebo odvětví. Za ochranu státního tajemství v organizaci odpovídal jejich vedoucí. Podle příslušných pokynů vedoucích pak ochranu zajišťovaly zvláštní oddělení nebo odbory podřízené přímo vedoucímu organizace. Zvláštním orgánem ministerstva vnitra pak byla Komise pro ochranu státního tajemství, která se zabývala koordinací opatření k ochraně státního tajemství.

Velmi vágně zákon stanovil výběr osob určených pro styk se státním tajemstvím. Taková osoba musela být určena vedoucím příslušné organizace a musela splňovat stanovené předpoklady – muselo se jednat o československého státního občana, který byl oddán socialistickému společenskému a státnímu zřízení a svými charakterovými a osobnostními vlastnostmi musel poskytovat záruku, že státní tajemství nebude ohroženo. Další požadavky nebyly zákonem přesně určeny, pouze bylo dále stanoveno, že je třeba si vyžádat vyjádření federálního ministerstva vnitra, popřípadě příslušného útvaru Sboru národní bezpečnosti.

O něco větší pozornost výše uvedené problematice věnovala Směrnice federálního ministerstva vnitra ze dne 23. prosince 1971, pro výběr a výchovu osob určených pro styk se státním hospodářským a služebním tajemstvím. Uvádí se v ní například, že se má dbát o to, aby počet lidí, kteří se dostanou do styku se státním tajemstvím, byl co nejmenší. Dále byla směrnicí stanovena pravidla pro provádění prověrek vybíraných osob, které byly prováděny danou organizací. Tyto prověrky osob určených pro styk se státním tajemstvím se opakovaly vždy po pěti letech. Výše uvedená směrnice se také dotýkala výchovy osob určených pro styk se státním tajemstvím.

Bez zajímavosti není fakt, že zákon č. 102/1971 Sb., nestanovoval stupně utajení a nepochybně s nimi při prověřování osob určených ke styku se státním tajemstvím.

K zákonu byla federálním ministerstvem vnitra vydána Směrnice č. 9/1972 Ú. v. pro manipulaci a dopravu písemných a jiných materiálů obsahujících skutečnosti tvořící předmět státního, hospodářského a služebního tajemství, která stanovila základní pravidla pro tvorbu, příjem, evidenci, manipulaci, přepravu, ukládání a skartaci písemných i jiných materiálů, které obsahovaly skutečnosti tvořící předmět státního, hospodářského a služebního tajemství. Podle této směrnice se utajované písemnosti dělily, podle závažnosti obsahu na:

Přísně tajné zvláštní důležitosti – tyto písemnosti obsahovaly skutečnosti tvořící předmět státního tajemství zvláště důležitého;

Přísně tajné – obsahovaly skutečnosti tvořící předmět státního tajemství;

Tajné – písemnosti tohoto označení obsahovaly skutečnosti tvořící předmět hospodářského a služebního tajemství.

Výše uvedený zákon č. 102/1971 Sb., o ochraně státního tajemství byl dvakrát novelizován. K první novelizaci došlo v roce 1990, a to zákonem č. 383/1990 Sb. Jednalo se o rozsáhlou novelizaci, kterou si vyžádaly změny v celé společnosti. Ke druhé novelizaci došlo zákonem č. 558/1991 Sb., kterým se měnil a doplňoval trestní řád a zákon o ochraně státního tajemství.

Zákon č. 102/1971 Sb. byl nahrazen až v roce 1998 zákonem č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a změně některých zákonů.

Ač může být zákon č. 102/1971 Sb. považován za první, relativně komplexní úpravu ochrany utajovaných informací, ve srovnání s dnešní úpravou byl velmi stručný a obsahoval jen 24 paragrafů.

4.5 Zákon č. 148/1998Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů

Přijetí nového zákona znamenalo, i přes veškeré problémy při jeho přijímání a jeho značným nedokonalostem, obrovský posun a zlom v oblasti ochrany utajovaných skutečností v demokratické společnosti a došlo jím k nastolení zcela nového konceptu. V účinnost vstoupil zákon 1. listopadu 1998.

Jeho přijetí vyplynulo z požadavku platné právní úpravy, která bude organizačně i technicky kompatibilní se systémem utajování členských států Severoatlantické aliance. Kompatibilita se mimo jiné týkala klasifikace stupňů utajení, zřízení Národního bezpečnostního úřadu, apod.

Výše uvedený zákon se tedy stal základní obecnou normou správního práva, která upravovala vymezení utajovaných skutečností, režim nakládání s nimi, kompetence Národního bezpečnostního úřadu a dalších orgánů na tomto úseku, určitá procesní pravidla a sankční režim v této oblasti.

Zákon zcela nově zavedl pojem „utajované skutečnosti“. Ty byly definovány v § 3 jako takové skutečnosti, se kterými by neoprávněné nakládání mohlo způsobit újmu zájmům České republiky nebo zájmům, k jejichž ochraně se Česká republika zavázala, nebo by mohlo být pro tento zájem nevýhodné. Utajované skutečnosti musely být uvedeny v seznamu utajovaných skutečností. Tato definice tedy již měla materiální i formální složku. Materiální znak byl charakterizován výše uvedenou definicí a formální složkou byla podmínka jejich uvedení v seznamu utajovaných skutečností. Obě tyto podmínky musely být splněny současně. Seznam utajovaných skutečností byl vydán formou Nařízení vlády č. 246/1998 Sb.

Zákon také nově dělil utajované skutečnosti do čtyř stupňů utajení:

- **Přísně tajné** – jako Přísně tajné byly klasifikovány takové skutečnosti, které by při neoprávněném nakládání mohly způsobit mimořádně vážné újmy zájmům České republiky.
- **Tajné** – do stupně utajení Tajné byly klasifikovány utajované skutečnosti v případě, že neoprávněné nakládání s nimi by mohlo způsobit vážnou újmu zájmům České republiky.
- **Důvěrné** – takové utajované skutečnosti, u kterých by neoprávněné nakládání s nimi mohlo vést ke způsobení prosté újmy zájmům České republiky.
- **Vyhrazené** – do stupně utajení Vyhrazené byly klasifikovány utajované skutečnosti v případě, že neoprávněné nakládání s nimi by mohlo být nevýhodné pro zájmy České republiky.

V zákoně byly poprvé upraveny podmínky a požadavky na osoby a organizace, které se mohou s utajovanými skutečnostmi seznamovat a možnosti prověřování splnění těchto podmínek. Oproti minulé právní úpravě například zákon striktně stanovil podmínky, které musí osoba splnit, aby se mohla seznamovat s utajovanými skutečnostmi. Musela to být osoba:

- určená, které bylo vydáno osvědčení ze strany NBÚ,
- způsobilá k právním úkonům,
- musela dosáhnout věku 18 let, resp. 21 let pro seznamování se s přísně tajnými utajovanými skutečnostmi,
- osoba bezúhonná,
- zdravotně a osobnostně způsobilá,
- bezpečnostně spolehlivá.

Osoba se musela podrobit bezpečnostní prověrce prováděné Národním bezpečnostním úřadem a za určitých okolností za součinnosti zpravodajských služeb a policie.¹⁶

Úrovně bezpečnostních prověrek pak byly odstupňovány podle stupně utajení, na který byly prováděny. Zákon neuváděl dobu trvání prověřování.

Osobami určenými ze zákona pro styk s utajovanými skutečnostmi všech stupňů byly dle § 43:

- prezident republiky,
- předseda poslanecké sněmovny a senátu,
- členové vlády,
- prezident NKÚ,
- soudci.

Tyto osoby byly poučeny určenými osobami poučení k seznamování se s utajovanými skutečnostmi, pokud to bude nezbytné pro výkon jejich funkce.

Organizaci bylo možné vydat potvrzení, pokud:

- byla schopna zajistit ochranu utajovaných skutečností,
- byla ekonomicky stabilní,
- byla bezpečnostně spolehlivá.

Podrobnosti stanovil zákon, případně příslušná vyhláška.

4.6 Podzákoné právní předpisy

Seznam utajovaných skutečností

Seznam utajovaných skutečností byl zpracováván, na základě návrhu ústředních úředních orgánů, Národním bezpečnostním úřadem. Seznam utajovaných skutečností, k jehož vydání byla zmocněna vláda, byl s účinností od 2. Listopadu 1998 vydán jejím nařízením č. 246/1998 Sb. Nařízení obsahovalo 20 příloh, ve kterých byly uvedeny utajované skutečnosti členěné podle jednotlivých ministerstev a dalších ústředních orgánů (české národní banky, Státního úřadu pro jadernou bezpečnost...). Výše uvedené nařízení zrušilo

¹⁶ NBÚ nedisponoval a nedisponuje zpravodajskými pravomocemi.

nařízení vlády z let 1971 a 1990 o ochraně státního, hospodářského či služebního tajemství.

Vyhlášky Národně bezpečnostního úřadu

Personální bezpečnost - v oblasti personální bezpečnosti vydal Národní bezpečnostní úřad vyhlášku č. 245/1998 Sb., o osobní způsobilosti a vzorech tiskopisů používaných v této oblasti. Rozsáhlé byly přílohy vyhlášky týkající se především dotazníku pro osoby, které žádaly o bezpečnostní prověrku pro styk s utajovanými skutečnostmi.

Administrativní bezpečnost – tuto oblast upravovala vyhláška NBÚ č. 244/1998 Sb., o podrobnostech stanovení a označení stupně utajení a o postupech při tvorbě, evidenci, přenášení, přepravě, zapůjčování, ukládání a další manipulaci a skartace utajovaných písemností. Vyhláška zároveň obsahovala přílohy, kde byly uvedeny vzory jednotlivých písemností.

Objektová bezpečnost – objektová bezpečnost byla upravena vyhláškou č. 258/1998 Sb., o objektové bezpečnosti. V případě objektové bezpečnosti šlo o systém opatření, kterým se určovaly podmínky, prostředky a způsoby zabezpečení ochrany objektů před seznámením se nepovolané osoby s utajovanými skutečnostmi. Tato vyhláška rovněž stanovila opatření směřující k zajištění ochrany objektu, v něm se utajované skutečnosti nacházely. Jednalo se o fyzickou ostrahu, mechanické prostředky, technické zabezpečovací prostředky, režimová opatření a samozřejmě jejich kombinace.

Průmyslová bezpečnost - průmyslové bezpečnosti byla věnována vyhláška č. 263/1998 Sb., kterou byl stanoven způsob a postup ověřování bezpečnostní spolehlivosti organizace.

4.7 Novelizace zákona č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů

Zákon č. 148/1998 Sb. byl již od počátku své platnosti vnímán, především jeho některé části, jako problematický a sporný. Jednalo se např. o nestanovení lhůt pro provádění řízení, nemožnost přezkumu rozhodnutí o nevydání osvědčení u jiného orgánu než u NBÚ, neuvádění důvodů nevydání osvědčení, zařazení soudců, případně také obhájců,

a nikoli státních zástupců, mezi osoby určené pro styk s utajovanými skutečnostmi zákonem apod.

V roce 1999 se ukázalo, že některé instituce se začaly potýkat s problémy týkající se nedostatečného počtu prověřených osob, což mohlo v některých oblastech paralyzovat jejich činnost. Jednalo se například o soudy, které nedisponovaly s dostatečným množstvím prověřených přísedících.

4.7.1 První novelizace

Dne 22. 11. 2000 začala platit poměrně rozsáhlá novela zákona o utajovaných skutečnostech, která měla zejména zajistit urychlení získání osvědčení určitým subjektům tak, aby instituce měly dostatek prověřených osob nutných ke své činnosti. Novelou byly vypuštěny některé podmínky pro získání osvědčení, některé upřesnila. Dále byl omezen podíl Policie České republiky zpravodajských služeb na provádění bezpečnostních prověrek třetího stupně, tedy na „Tajné“. Zapojení těchto institucí již nebyl nutné ve všech případech, ale pouze tam, kde bylo potřeba došetřit nebo zjistit ještě další informace. Tuto potřebu určoval Národní bezpečnostní úřad. Dalším prvkem, který měl přispět k výraznému urychlení bezpečnostních prověrek, bylo opatření, kde část výkonu státní správy, konkrétně u provádění bezpečnostních prověrek na stupeň utajení „Důvěrné“, se u zaměstnanců v pracovním poměru k Ministerstvu obrany a dále u pracovníků, kteří vykonávají vojenskou činnou službu nebo jsou studenty vysokých škol, převedl do působnosti Ministerstva obrany.

Zákon č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů byl v roce 2005 zcela nahrazen zákonem č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.

4.7.2 Druhá novelizace

Novelou č. 310/2002 Sb., zavedl tento zákon institut „citlivé činnosti“. Tyto činnosti byly zákonem definovány jako „činnosti, jejichž zneužitím by mohlo dojít k ohrožení

bezpečnosti státu nebo jiného důležitého zájmu státu“.¹⁷
skutečnost označena zákonem nebo nařízením vlády.

Za citlivou pak musela být

Dále byla Ústavním soudem zrušena některá ustanovení zákona. Bylo zrušeno ustanovení stanovující, že nevydání osvědčení nemusí Národní bezpečnostní úřad zdůvodnit a byla zavedena možnost přezkumu rozhodnutí o nevydání osvědčení.

Zákon č. 148/1998 Sb. byl v roce 2005 zcela nahrazen zákonem č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.

5 Současná právní úprava

5.1 Přijetí zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti

Dne 21. září 2005 byl přijat dodnes platný a účinný zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.

5.2 Důvody přijetí

Hlavními důvody pro změny a následně přijetí nového zákona řešícího ochranu utajovaných skutečností byly především ústavní stížnosti k Ústavnímu soudu, podávané stěžovateli, kteří se cítili dotčeni ve svých právech. Zákon č. 148/1998 Sb., oproti předešlým úpravám zasahoval daleko intenzivněji do základních lidských práv a svobod a již od samého počátku platnosti tohoto zákona bylo odbornou veřejností na nesoulad některých ustanovení s Ústavními zákony České republiky, ale i mezinárodními smlouvami (k jejichž plnění se Česká republika zavázala) poukazováno. Dle důvodové zprávy a na základě zkušeností s aplikací dosavadního zákona č. 148/1998 Sb. bylo poukazováno na absenci některých základních institutů, které by zajišťovaly právní jistotu zúčastněných subjektů. Dále bylo poukazováno na nedostatky procesní úpravy, na které upozorňoval opakovaně Ústavní soud. Právě jeho nálezy přispěly k novelizaci zákona č. 148/1998. Jako velmi závažné se také jevilo přetěžování kapacit

¹⁷ § 81 b, odst. 1 zákona č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Národního bezpečnostního úřadu, a to především v oblasti personální bezpečnosti. Důvodem bylo podávání velkého množství žádostí ze strany statutárních orgánů o vydání osvědčení, aniž by měly objasněné personální koncepce. To se později projevovalo zejména v navrhování osob na neodpovídající stupně utajení, případně docházelo k měnění těchto stupňů již v rámci započatých bezpečnostních prověrek.

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti doslovně stanovila následující:

„Důvodová zpráva vykazuje zejména tyto nedostatky a aplikační potíže:

- a) Národní bezpečnostní úřad provádějící bezpečnostní prověrku nemá výslovná zákonná oprávnění k přístupu k údajům vedeným v informačních systémech veřejné správy podle zákona o informačních systémech veřejné správy a při dodržení zákonných podmínek k vyžádání informací u bank o peněžních účtech a u Střediska cenných papírů o účtech s cennými papíry, které jsou předmětem bankovního nebo jemu na roveň postaveného tajemství, k ověření správnosti údajů uváděných žadatelem při provádění bezpečnostních prověrek osob a organizací,*
- b) úprava určování fyzických osob není v některých případech (hejtman, ředitel NBÚ, ředitel BIS, vedoucí jiných ústředních správních úřadů, primátoři statutárních měst, starostové obcí) zcela jednoznačně a vyvolává tak pochybnosti o tom, kdo má tyto osoby určovat, u některých uvedených funkcí rovněž není zřejmé, kdo pro ně má stanovovat stupeň bezpečnostní prověrky,*
- c) zvláštní způsob určení osoby ke styku s utajovanými skutečnostmi (§40), který je možno ve výjimečných případech použít, se stal vzhledem k délce bezpečnostní prověrky běžným nástrojem k umožnění styku s utajovanými skutečnostmi a ztratil tak na významu výjimečného opatření,*
- d) není dostatečně upravena oblast průmyslové bezpečnosti, opět především v procesní oblasti,*
- e) právní úprava neumožňuje realizovat výměnu utajovaných skutečností v rámci mezinárodní výměny utajovaných skutečností se státy, ve kterých neexistuje příslušný bezpečnostní úřad a není vydáváno bezpečnostní oprávnění,*
- f) není dostatečně upraven problematika uznávání zahraničních prověrek fyzických osob,*
- g) není upraven postup při certifikaci technických prostředků,*

- h) doposud nebyla řešena působnost NBÚ při plnění úkolů plynoucích z mezinárodních závazků (např. úkoly Národního distribučního střediska, Národního střediska komunikační bezpečnosti apod.),*
- i) není upraven způsob prověřování orgánů státu a organizací v rámci objektové (fyzické) bezpečnosti, informačních systémů a kryptografické ochrany,*
- j) nedostatečně jsou propracována zákonná ustanovení pro provádění kryptografické ochrany utajovaných skutečností a zajišťování bezpečnosti informačních systémů,*
- k) není dostatečně propracována oblast bezpečnostní způsobilosti,*
- l) Kolegium na úseku ochrany utajovaných skutečností jako orgán, u kterého se podává opravný prostředek proti rozhodnutí ředitele NBÚ, nesplňuje podmínku nezávislosti zaručovanou každému čl. 36 odst. 1 Listina základních práv a svobod, či orgánu státu podle č. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod,*
- m) vznikla dvoukolejnost právní úpravy „opravných prostředků“, kdy od 1. ledna 2003 o téže věci mohou rozhodovat souběžně dva orgány (soud a Kolegium),*
- n) současná úprava osobnostní způsobilosti a bezpečnostní spolehlivosti se v praxi ukázala jako nevyhovující,*
- o) v dosavadní právní úpravě nejsou stanoveny jakékoli lhůty (např. lhůta pro rozhodnutí, lhůta pro vyřízení žádosti apod.).“¹⁸*

Důvody ke změně zákona o ochraně utajovaných skutečností měly také mezinárodní aspekty. Cílem nové úpravy bylo mimo jiné i uvedení národní právní úpravy do souladu s mezinárodními právními předpisy, právem EU a NATO. Konkrétně se jednalo zejména o následující přepisy:

- bezpečnostní standardy NATO (bezpečnostní směrnice C-M (2002)49 - Bezpečnost v rámci NATO z dubna 2002).
- Rozhodnutí Rady Evropské unie 2001/264/EC, jímž se přijímají bezpečnostní směrnice Rady, rozhodnutím Komise Evropských společenství 2001/844/EC, jímž se přijímají bezpečnostní směrnice Komise a rovněž s nařízením Rady č. 1958/3,

¹⁸ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republika, důvodová zpráva k Návrhu zákona č. 412/2005 Sb., o utajovaných informacích a o bezpečnostní způsobilosti

kterým se provádí článek 24 Smlouvy o založení Evropského společenství pro atomovou energii,

Evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 (v souladu s ní byla zavedena, na rozdíl od předchozí právní úpravy, možnost soudního přezkumu správního rozhodnutí NBU).

5.3 Systematika zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti

Zákon č. 412/2005 Sb. vešel v účinnost dnem 1. ledna 2006, je rozdělen do devíti částí a obsahuje celkem 161 paragrafů:

- část první – **Základní ustanovení** - §1 a § 2 – vymezuje předmět zákona a základní pojmy,
- část druhá – **Ochrana utajovaných informací** - §3 až §79 – má 12 hlav a vymezuje jednotlivé stupně utajení, druhy zajištění ochrany utajovaných informací, personální bezpečnost, průmyslovou bezpečnost, administrativní bezpečnost,
- část třetí – **Bezpečnostní způsobilost** - §80 až §88 – upravuje výkon citlivých činností,
- část čtvrtá – **Bezpečnostní řízení** - §89 až §135 – má 5 hlav a zabývá se obecnými zásadami bezpečnostního řízení, jeho průběhem, lhůtami,
- část pátá – **Výkon státní správy** §136 až §142 – vymezuje činnost a povinnosti státní správy (Národní bezpečnostní úřad, zpravodajské služby, Ministerstvo vnitra, policie),
- část šestá – **Státní dozor** - §143 a §144,
- část sedmá – **Kontrola činnosti Úřadu** - §145 až §147,
- část osmá – **Přestupky** - §148 až §156,
- část devátá – **Přechodná a závěrečná ustanovení** - §157 až §161.

5.3.1 Zákony a prováděcí právní předpisy související s ochranou utajovaných informací

a) Zákony související s ochranou utajovaných informací

Mezi základní právní předpisy související s ochranou utajovaných informací patří bezpochyby Ústava a Listina základních práv a svobod (dále jen Listina).¹⁹ Zákon 412/2005 Sb., se musí, stejně jako předchozí zákon č. 148/1998 Sb., vejít do ústavních mantinelů daných zejména článkem 4 a 17 Listiny. Článek 4 upravuje výhrady zákona při ukládání povinností a mezí základních práv a svobod. Pro oblast ochrany utajovaných informací je důležitý zejména odstavec 4 článku 4: „Při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla ustanovena.“ Článek 17 pojednává o svobodě projevu a právu na informace a o přípustných výjimkách z tohoto práva. Článek ve svém prvním odstavci deklaruje, že svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny, podle čtvrtého odstavce článku „Ize svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, pro bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.“²⁰

Vznik zákona o ochraně utajovaných informací (dříve skutečností) byl umožněn díky právě výše zmíněné přípustnosti omezení práv uvedených v článcích 4 a 17 Listiny. K omezení práva na informace bylo zpracováno několik judikátů, jako např. judikát sp. Zn. Pl. ÚS 38/03 náleží č. 57/2004 Sb., Nález Ústavního soudu ČR I. ÚS 367/03.²¹

Dále se jedná o zákon č. 413/2005 Sb., o změně zákonů v souvislosti s přijetím zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti. Tento zákon změnil ustanovení některých zákonů, kdy pojem utajované skutečnosti nahradil pojem utajovaná informace. Změna se týkala 66 zákonů.

V neposlední řadě je třeba zmínit zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a to zejména hlavu IX., díl druhý, který vymezuje trestné činy proti bezpečnosti České republiky, cizího státu a mezinárodní organizace. Problematika utajovaných informací je řešena především v upravených paragrafech 316, 317 a 318:

¹⁹ Usnesení ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰ Čl. 17 odst. 4 Usnesení ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

²¹ Vladimír ZOUBEK, Lidská práva, globalizace – bezpečnost, ISBN 978-7380-103-8, Plzeň 2008

§ 316 – VYZVĚDAČSTVÍ – trestného činu vyzvědačství se dopustí ten, kdo vyzvídá informaci utajovanou podle jiného právního předpisu, jejíž zneužití může vážným způsobem ohrozit nebo poškodit ústavní zřízení, svrchovanost, územní celistvost, obranu a bezpečnost České republiky nebo jiného státu, nebo obranu a bezpečnost mezinárodní organizace, k ochraně jejíž zájmů v uvedených oblastech se Česká republika zavázala, s cílem vyzradit ji cizí moci, kdo s takovým cílem sbírá údaje obsahující utajovanou informaci, nebo kdo takovou utajovanou informaci cizí moci úmyslně vyzradí; 22

§ 317 – OHROŽENÍ UTAJOVANÉ INFORMACE – kterého se dopustí ten, kdo vyzvídá informaci utajovanou podle jiného právního předpisu s cílem vyzradit ji nepovolané osobě, kdo s takovým cílem sbírá údaje obsahující utajovanou informaci nebo kdo takovou utajovanou informaci nepovolané osobě úmyslně vyzradí. 23 Toto ustanovení se vztahuje na vyzrazení jakékoli utajované informace bez ohledu na její stupeň utajení;

§ 318 – OHROŽENÍ UTAJOVANÉ INFORMACE – z nedbalosti, spáchá ten, kdo z nedbalosti způsobí vyzrazení utajované informace v jiném právním předpisu klasifikované stupněm utajení „Přísně tajné“ nebo „Tajné“. 24 Dle tohoto ustanovení jsou zákonem chráněny pouze utajované informace klasifikované stupni utajení „Přísně tajné“ či „Tajné“.

Z výše uvedeného je zřejmé, že pachatelem těchto trestných činů může být každý, kdo se s utajovanou informací seznámí, nikoli pouze osoba, která je určena k seznamování se s těmito informacemi.

Své místo v uvedených právních předpisech má samozřejmě i zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.

V neposlední řadě musím jmenovat i zákon č. 181/2014 Sb., o kybernetické bezpečnosti a o změně souvisejících zákonů.

b) Prováděcí právní předpisy související s ochranou utajovaných informací

²² § 316 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²³ § 317 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁴ § 318 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Prováděcí právní předpisy upřesňují obsah Zákona, zpracovává je Národní bezpečnostní úřad a jsou vydávány ve Sbírce zákonů. Prováděcími předpisy jsou ale také nařízení vlády České republiky:

Vyhláška č. 363/2011 Sb., o personální bezpečnosti a bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů, která stanovuje vzory v oblasti personální bezpečnosti a bezpečnostní způsobilosti a seznamy písemností přikládaných k žádosti o vydání osvědčení fyzické osoby a k žádosti o doklad bezpečnostní způsobilosti a způsob podání těchto žádostí;

Vyhláška č. 405/2011 Sb., o průmyslové bezpečnosti, která stanoví seznamy písemností a jejich náležitostí nutných k ověření splnění podmínek pro vydání osvědčení podnikatele a způsob podání žádosti podnikatele. Dále stanovuje vzory žádostí používaných v oblasti průmyslové bezpečnosti;

Vyhláška 432/2011 Sb., o zajištění kryptografické ochrany utajovaných informací;

Vyhláška č. 525/2005 Sb., o provádění certifikace při zabezpečování kryptografické ochrany utajovaných informací;

Obě vyhlášky stanoví podrobnosti o zkoušce zvláštní odborné způsobilosti pracovníka kryptografické ochrany, způsoby a prostředky manipulace s kryptografickým materiálem, podrobnosti k zajištění kryptografické ochrany utajovaných informací, podrobnosti k žádosti o certifikaci kryptografického prostředku popř. pracoviště, stanovují nezbytnou dokumentaci k provedení certifikace, způsoby a podmínky provedení certifikace Nařízením vlády č. 522/2005 Sb., kterým se stanoví seznam utajovaných informací;

Vyhláška č. 523/2005 Sb., o bezpečnosti informačních a komunikačních systémů a dalších elektronických zařízeních nakládajících s utajovanými informacemi a o certifikaci stínících komor, která stanoví požadavky na informační systémy nakládajícími s utajovanými informacemi a provádění jejich certifikace, na komunikační systémy nakládajícími s utajovanými informacemi a schvalování projektů bezpečnosti, ochranu utajovaných informací v kopírovacím zařízení, zobrazovacím zařízení a psacím stroji s pamětí, ochranu utajovaných informací před jejich únikem kompromitujícím elektromagnetickým vyzařováním a prováděním certifikace stínících komor;

Vyhláška č. 528/2005 Sb., o fyzické bezpečnosti a certifikaci technických prostředků, která stanoví bodové ohodnocení jednotlivých opatření fyzické bezpečnosti, nejnižší míru zabezpečení zabezpečené oblasti a jednacích oblastí, základní metodu hodnocení rizik, další požadavky na opatření fyzické bezpečnosti a náležitosti certifikace technického prostředku;

Vyhláška č. 529/2005 Sb., o administrativní bezpečnosti a o registrech utajovaných informací, která mj. stanoví vyznačení náležitostí na utajované informaci v listinné podobě a nelistinné podobě, druhy administrativních pomůcek, jejich náležitosti a organizační a technické požadavky na jejich vedení, náležitosti souhlasu k pořizování opisu, kopie, výpisu a překladu utajovaného dokumentu, podrobnosti k přepravě, přenášení, převzetí a zapůjčování utajovaného dokumentu a k další manipulaci s tím související organizaci a činnost ústředního registru, podmínky jeho zřízení, obsah a způsob jeho vedení apod.;

c) Předpisy EU vztahující se k ochraně utajovaných informací

Předpisy EU vymezují základní zásady a minimální bezpečnostní normy, které musí být orgány EU a členskými státy odpovídajícím způsobem dodržovány tak, aby byla zajištěna bezpečnost a každý nabyt jistotu, že byly vytvořeny společné normy ochrany. Mezi základní zásady ochrany utajovaných informací patří, aby k utajovaným informacím měly přístup pouze oprávněné osoby, tedy osoby, které prošly bezpečnostním řízením (prověrkou), a které tyto informace potřebují pro výkon své funkce nebo ke splnění svého úkolu. Členskými státy přijaté předpisy v oblasti ochrany utajovaných informací nesmí být v rozporu s normami EU upravujícími tuto problematiku. Každý členský stát musí vytvořit ústřední správní orgán pro oblast utajovaných informací a tyto orgány jsou povinny navzájem spolupracovat.

Utajovanou informací EU je pak jakýkoli materiál a informace, jejichž neoprávněné vyzrazení by mohlo na různých stupních ohrozit zájmy EU nebo zájmy jednoho či více členských států nezávisle na to, zda tyto informace pocházejí s EU nebo z členského státu, třetích států nebo mezinárodních organizací.

K ochraně utajovaných informací se vztahují tyto předpisy EU:

Rozhodnutí Rady - Rozhodnutí Rady o bezpečnostních pravidlech na ochranu utajovaných informací EU;

Rozhodnutí Komise - Rozhodnutí Komise ze dne 13. března 2015 o bezpečnostních pravidlech na ochranu utajovaných informací EU;

Nařízení Rady - Nařízení Rady č. 3 z roku 1958 (kterým se provádí článek 24 Smlouvy o založení Evropského společenství pro atomovou energii);

d) Předpisy NATO vztahující se k ochraně utajovaných informací

Tyto předpisy a dokumenty jsou zčásti označené jako utajované informace, nejsou tedy určeny k veřejné distribuci. Neutajované předpisy NATO jsou veřejnosti dostupné pouze po schválení zdůvodněné žádosti odborem administrativní a fyzické bezpečnosti Národního bezpečnostního úřadu. Výjimku tvoří pouze některé dokumenty týkající se ochrany utajovaných informací, které jsou uveřejněny na webových stránkách Národního bezpečnostního úřadu.

Dle definice NATO je utajovaná informace taková informace, nebo materiál, u kterých je stanoveno, že vyžadují ochranu proti neoprávněnému prozrazení a které byly takto označeny stupněm utajení.

Pro seznamování se s utajovanými informacemi NATO musí být splněny určité podmínky a požadavky. Mezi hlavní zásady ochrany utajovaných informací NATO patří povinnost členské země NATO a civilních a vojenských orgánů NATO zajistit dodržování minimálních standardů uvedených v základním právním předpise pro oblast utajovaných informací NATO, kterým je Sdělení generálního tajemníka C-M(2002)49. Při seznamování se s utajovanými informacemi NATO musí být dodržována bezpečnostní opatření včetně personálních, fyzických (objektových) bezpečnostních opatření a opatření k zajištění bezpečnosti informací a informačních a komunikačních systémů (INFOSEC), která platí pro všechny osoby s přístupem k utajovaným informacím a jejich nosičům a do veškerých prostor, ve kterých jsou takovéto informace uloženy.

S utajovanými informacemi NATO je možné se seznamovat pouze v souvislosti s nezbytným plněním pracovních úkolů nebo úkolů vyplývajících z určité funkce. Pro seznamování se s informacemi vyšších stupňů utajení je pak požadována bezpečnostní prověrka seznamované osoby.

e) Procesní předpisy

Mezi další právní předpisy, které souvisí s ochranou utajovaných informací patří také procesní předpisy, které upravují ochranu utajovaných informací v rámci řízení (z. č. 500/2004 Sb., správní řád, z. č. 150/2002 Sb., soudní správní řád, z. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád). Dalšími souvisejícími předpisy jsou zákony č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky a zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě.

Jednou z působností Bezpečnostní informační služby je právě ochrana státního tajemství a zpravodajské služby poskytují NBÚ součinnost v rámci provádění bezpečnostního řízení.

5.4 Významné novelizace zákona č. 412/2005 Sb.

V současné době, jak již bylo výše uvedeno, zastřešuje problematiku utajovaných informací zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti. Tento tedy plně nahrazuje zákon č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů. Již z názvů obou zákonů je zřejmé, že došlo k nahrazení pojmu utajovaná skutečnost za pojem utajovaná informace.

Problematika ochrany utajovaných informací, či spíše systém jejich ochrany, je postaven na dvou principech. Zaprvé jde o to, utajovat co nejméně, ale co nejefektivněji a za druhé přesně vymezit ty osoby, které se s utajovanou informací mohou seznamovat a určit přesně rozsah tohoto seznámení. První princip, tedy utajovat co nejméně je ale poměrně často v rozporu s reálným jednáním orgánů státní správy či samosprávy. Zde dochází velmi často ke klasifikaci stupněm utajení informace, která znaky utajované informace nenaplňuje.

Zákon č. 412/2005 Sb. obsahuje (oproti zákonu č. 148/1998 Sb.) kompletní procesní řízení se zavedením zásad správního práva. V této souvislosti byl také zaveden institut svědka, znalce, účastníků a podjatost.

Dalšími novými instituty jsou: přerušení a zastavení řízení, řízení o rozkladu, vedení bezpečnostního svazku a především možnost nahlížení do něj ze strany žadatele.

Dále byl v bezpečnostním řízení pro stupeň utajení „Přísně tajné“ zaveden povinný bezpečnostní pohovor s prověřovanou osobou ze strany Národního bezpečnostního úřadu a rovněž byly specifikovány podkladové materiály a žádost, včetně bezpečnostního dotazníku.

Do současné doby byl zákon č. 412/2005 Sb. upraven 21 novelami. Novelizacemi došlo například na základě požadavků NATO k zúžení okruhu osob, které se mohou seznamovat s utajovanými dokumenty Severoatlantické aliance.²⁵

²⁵ Audit Severoatlantické aliance provedený v roce 2006 konstatoval, že český právní řád není v souladu s legislativou NATO. Zejména v otázce nakládání s utajovanými informacemi, které vznikají v Alianci a dále se vyměňují. Tehdejší ředitel NBÚ Hostek o tom jednal s bezpečnostním ředitelem NATO Thomasem

Dále došlo k zavedení poplatku u žádajících podnikatelů a u podnikatelů bylo rovněž zrušeno bezpečnostní řízení pro stupeň utajení „Vyhrazené“. V rámci novelizací bylo u fyzických osob zavedené nové bezpečnostní riziko spočívající v „zjevně nepřiměřených majetkových poměrech vzhledem k řádně přiznaným příjmům“. Další významnou změnou, která měla vést ke zkrácení doby vyřizování žádostí o vydání osvědčení, snížit jejich počet a vést ke snížení administrativní zátěže žadatelů, bylo stanovení konkrétního zdůvodnění, pro ten, který žadatel osvědčení pro daný stupeň potřebuje.

Poslední novelizace byla ze dne 1. srpna 2017 (Zákon č. 205/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 181/2014 Sb., o kybernetické bezpečnosti a o změně souvisejících zákonů - zákon o kybernetické bezpečnosti, ve znění zákona č. 104/2017 Sb., a některé další zákony), která souvisela se zřízením Úřadu pro kybernetickou a informační bezpečnost (NÚKIB), který se stal ústředním správním orgánem pro kybernetickou bezpečnost včetně ochrany utajovaných informací v oblasti informačních a komunikačních systémů a kryptografické ochrany. Dále má na starosti problematiku neveřejné služby v rámci družicového systému Galileo. Vznikl 1. srpna 2017 na základě zákona číslo 205/2017 Sb., kterým se změnil zákon č. 181/2014 Sb., o kybernetické bezpečnosti a o změně souvisejících zákonů (zákon o kybernetické bezpečnosti).

6 Ochrana utajovaných informací (z. č. 412/2005 Sb.) v praxi

Jak již bylo uvedeno, dle § 2 Zákona je utajovanou informací informace v jakékoli podobě zaznamenaná na jakémkoli nosiči, označená v souladu se Zákonem, jejichž vyřazení nebo zneužití může způsobit újmu zájmu České republiky nebo může být pro tento zájem nevýhodné, a která je uvedena v seznamu utajovaných informací. Seznam utajovaných informací je vydáván Vládou České republiky na základě návrhu zpracovaného Národním bezpečnostním úřadem.²⁶ K vydání tohoto nařízení dává zmocněním Zákon § 139 dost. 1. Tímto nařízením vlády se poté řídí každý původce utajované informace, který dle výše

McKeeverem. In: CTK. NATO: ČR musí změnit zákon o utajovaných skutečnostech, ceskenoviny.cz. 25. 6. 2006.

²⁶ Nařízení vlády č. 522/2005 Sb., kterým se stanoví seznam utajovaných informací, ve znění pozdějších předpisů.

uvedeného nařízení klasifikuje informaci určeným stupněm vázaným na její případnou újmu zájmu České republiky či nevýhodnost pro zájem České republiky. Původce pak musí být dbát zvýšené pozornosti při následné klasifikaci utajovaných informací, protože pokud by došlo ke špatnému stanovení stupně utajení, následoval by nevhodný způsob její ochrany a zabezpečení a mohlo by tak dojít k následkům způsobeným ztrátou či zneužitím této utajované informace, což by přineslo problémy nejen pro původce klasifikace.

Výše uvedený Seznam utajovaných informací klasifikuje jednotlivé utajované informace do jednoho či více stupňů utajení, které jsou uvedeny v § 4 Zákona.

6.1 Orgány specializované na ochranu utajovaných informací

- **Národní bezpečnostní úřad** – ústřední správní úřad pro oblast ochrany utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti. Je orgánem moci výkonné a byl zřízen zákonem č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů, k 1. srpnu 1998. Ve své činnosti se Národní bezpečnostní úřad řídí zákonem č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů. Mezi hlavní úkoly Národního bezpečnostního úřadu patří:
 1. rozhodování o vydání osvědčení fyzické osoby pro styk s utajovanými informacemi, o vydání osvědčení podnikatele a o vydání dokladu o bezpečnostní způsobilosti fyzické osoby a o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby, osvědčení podnikatele a dokladu;
 2. plní úkoly v oblasti ochrany utajovaných informací v souladu se závazky vyplývajícími z členství České republiky v Evropské unii, NATO a z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána;
 3. ve stanovených případech povoluje poskytování utajovaných informací v mezinárodním styku, vede ústřední registr a schvaluje zřízení registrů;
 4. provádí výkon státního dozoru a ukládá sankce za nedodržení povinností stanovených zákonem;
 5. zajišťuje činnost Národního střediska komunikační bezpečnosti, Národního střediska pro distribuci kryptografického materiálu, Národního střediska

- pro měření kompromitujícího elektromagnetického vyzařování a Národního střediska pro bezpečnost informací systémů, které jsou jeho součástí;
6. provádí certifikace technického prostředku, informačního systému, kryptografického prostředku, kryptografického pracoviště a stínící komory;
 7. zajišťuje výzkum, vývoj a výrobu národních kryptografických prostředků;
 8. vyvíjí a schvaluje národní šifrové algoritmy a vytváří národní politiku kryptografické ochrany.

Kontrola činnosti Národního bezpečnostního úřadu je vykonávána zvláštním orgánem Poslanecké sněmovny, který se skládá ze sedmi členů. Členem může být pouze poslanec Poslanecké sněmovny. Ředitel Národního bezpečnostního úřadu je povinen kontrolnímu orgánu předkládat dokumenty nutné ke kontrole, které stanoví zákon. Pokud má kontrolní orgán za to, že činnost Národního bezpečnostního úřadu nezákonně omezuje nebo poškozují práva a svobody občanů, nebo že činnost Národního bezpečnostního úřadu při provádění bezpečnostního řízení je stížena vadami, má právo požadovat od ředitele Národního bezpečnostního úřadu potřebné vysvětlení. Kontrolní orgán není oprávněn zasahovat do personálních pravomocí vedoucích pracovníků NBÚ a nahrazovat jejich řídicí činnost.²⁷

- **Zpravodajské služby²⁸** – zpravodajskými službami jsou na základě zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, Bezpečnostní informační služba, Úřad pro zahraniční styky a informace a Vojenské zpravodajství. Zákon č. 412/2005 Sb. Přiznává zpravodajským službám různá oprávnění, ale i povinnosti ve vztahu k bezpečnostnímu řízení a Národnímu bezpečnostnímu úřadu. Zpravodajské služby rozhodují o žádosti fyzické osoby v případě svých příslušníků, zaměstnanců a uchazečů o přijetí do služebního nebo pracovního poměru, s výjimkou uchazečů o přijetí do služebního nebo pracovního poměru, kteří již jsou držiteli osvědčení fyzické osoby alespoň pro požadovaný stupeň utajení a dále rozhodují o zrušení platnosti osvědčení této fyzické osoby a vydávají osvědčení fyzické osoby podle § 56 odst. a) (uplynutím doby jeho platnosti). Zpravodajské služby mají při tomto rozhodování postavení NBÚ a odpovědnou osobou je na základě § 2

²⁷ Ustanovení §145, § 146, § 147 zák. č. 412/2005 Sb.

²⁸ Ustanovení § 140 zák. č. 412/2005 Sb.

písm. e) bod u 5 u Bezpečnostní informační služby a VZ ředitel, u ÚZSI a informace pak ministr vnitra. Dále jsou zpravodajské služby povinny na základě písemné žádosti Národního bezpečnostního úřadu, v rámci své působnosti provádět úkony v řízení podle zákona č. 412/2005 Sb. Tento zákon obsahuje taxativní výčet oprávnění, které zpravodajským službám při plnění úkolů podle zákona č. 412/2005 Sb. náleží. Zajímavou je možnost použití prostředků k získávání informací podle zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, zákona č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě a zákona č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství. Úřad pro zahraniční styky a informace může pro ochranu činností, které koná na území ČR, a jestliže je to nezbytné pro plnění úkolů v jeho působnosti, používat sledování osob, věci, krycí doklady, nástrahovou zabezpečovací techniku a využívat osob jednajících v jeho prospěch. Bezpečnostní informační služba může využívat zpravodajské prostředky a služby osob jednajících v její prospěch. Mezi zpravodajské prostředky se řadí zpravodajská technika, krycí prostředky a doklady a sledování. Podobná oprávnění má zákona č. 289/2005 Sb., o vojenském zpravodajství i Vojenské zpravodajství.

- **Ministerstvo vnitra a Policie České republiky**²⁹ – Ministerstvo vnitra rozhoduje o vydání i o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby, pokud o toto žádá příslušník policie vybraný v zájmu plnění závažných úkolů polici ministrem vnitra. Ministerstvo vnitra má v tomto případě při rozhodování postavení NBÚ a ministr vnitra je v postavení ředitele Národního bezpečnostního úřadu.³⁰ MV má dále ve vztahu k utajovaným informacím povinnost oznámit neprodleně Národnímu bezpečnostnímu úřadu, pokud zjistí okolnosti nasvědčující tomu, že držitel osvědčení fyzické osoby, držitel osvědčení podnikatele nebo dokladu přestal splňovat podmínky pro jejich vydání (na rozdíl od zpravodajských služeb bezvýhradně) a provádět na žádost Národního bezpečnostního úřadu opatření k evidenční ochraně osobních údajů držitele osvědčení fyzické osoby nebo jeho manželky, dítěte a rodičů. Ministerstvo vnitra je také oprávněno vyžadovat stanovisko policie k bezpečnostní spolehlivosti vybraného příslušníka policie. Policie se pak v rámci své působnosti podílí na výše uvedených

²⁹ Ustanovení § 141 zák. č. 412/2005 Sb.

³⁰ Ustanovení § 56 zákona č. 412/2005 Sb.

povinnostech MV a na základě písemné žádosti NBÚ v rámci své působnosti provádí tytéž úkony v řízení.

6.2 Stupně utajení

V souladu s předpisy NATO a EU stanoví Zákon, stejně jako předchozí zákon č. 148/1998 Sb.³¹ čtyři stupně utajení:

- **VYHRAZENÉ** – stupněm utajení Vyhrazené je utajovaná informace klasifikována, jestliže její vyzrazení neoprávněné osobě nebo její zneužití, může být nevýhodné pro zájmy České republiky. Vyzrazení nebo zneužití takto označené informace může mít za následek narušení činnosti ozbrojených sil České republiky, NATO (nebo členského státu) nebo členského státu EU; zmaření, ztížení, ohrožení prověřování či vyšetřování nebo usnadnění páčání trestných činů, které nejsou zvláště závažnými zločiny;³² poškození významných ekonomických zájmů ČR, EU nebo jejího členského státu; narušení důležitých obchodních nebo politických jednání ČR; narušení bezpečnostních operací nebo činnosti zpravodajských služeb.
- **DŮVĚRNÉ** – stupněm utajení Důvěrné je utajovaná informace označena, jestliže její vyzrazení neoprávněné osobě nebo její zneužití může způsobit prostou újmu zájmům České republiky. Vyzrazení nebo zneužití takto klasifikované informace může mít za následek zhoršení vztahů České republiky s cizí mocí; ohrožení bezpečnosti jednotlivce; ohrožení bojeschopnosti ozbrojených sil České republiky, NATO (nebo členského státu) nebo členského státu EU; ohrožení bezpečnostních operací nebo činnosti zpravodajských služeb; ohrožení činnosti NATO, EU nebo jejich členského státu; zmaření, ztížení, ohrožení prověřování nebo vyšetřování či usnadnění páčání zvláště závažných zločinů; vznik nezanedbatelné škody České republice nebo závažné narušení jejích ekonomických zájmů.

³¹ Zákon o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

³² § 14 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů: „zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 10 let“.

- **TAJNÉ** – stupněm utajení Tajné je utajovaná informace klasifikována, jestliže její vyzrazení neoprávněné osobě nebo její zneužití může způsobit vážnou újmu zájmům České republiky. Vyzrazení nebo zneužití takovéto informace může mít za následek ohrožení svrchovanosti, územní celistvosti a demokratických základů České republiky; značnou škodu České republiky ve finanční, měnové či hospodářské oblasti; ztráty na lidských životech nebo ohrožení zdraví obyvatel; narušení vnitřního pořádku a bezpečnosti České republiky; vážné ohrožení bojeschopnosti ozbrojených sil České republiky, NATO (nebo členského státu) nebo členského státu EU; vážné ohrožení diplomatických vztahů České republiky k NATO, EU, jejich členskými státy nebo jinému státu nebo vážné zvýšení mezinárodního napětí.
- **PŘÍSNĚ TAJNÉ** – jako Přísně tajná je označena informace, jejíž vyzrazení neoprávněné osobě nebo její zneužití může způsobit mimořádně vážnou újmu zájmům České republiky. Vyzrazení nebo zneužití takto klasifikované informace může mít za následek bezprostřední ohrožení svrchovanosti, územní celistvosti nebo demokratických základů České republiky; rozsáhlé ztráty na lidských životech nebo rozsáhlé ohrožení zdraví obyvatel; mimořádně vážné nebo dlouhodobé poškození ekonomiky ČR; značné narušení vnitřního pořádku a bezpečnosti ČR; mimořádně vážné ohrožení významných bezpečnostních operací nebo činnosti zpravodajských služeb; mimořádně vážné ohrožení činnosti NATO, EU nebo jejich členského státu; mimořádně vážné ohrožení bojeschopnosti ozbrojených sil České republiky, NATO (nebo členského státu) nebo členského státu EU; mimořádně vážné narušení diplomatických vztahů ČR k NATO, EU a jejich členskými státy.

6.3 Personální bezpečnost

Personální bezpečnost je tvořena výběrem fyzických osob, které mají mít přístup k utajovaným informacím, dále ověřování podmínek pro jejich přístup k utajovaným informacím, jejich výchova a ochrana.

Proces, kterým se ověřuje, zda daná fyzická osoba splňuje zákonem stanovené podmínky pro vydání osvědčení na stupeň utajení důvěrné, tajné a přísně tajné se nazývá

„bezpečnostní řízení“. Pro přístup k utajované informaci stupně utajení vyhrazené se bezpečnostní řízení neprovádí, Národní bezpečnostní úřad do procesu nezasahuje a platí zde odlišný režim:

- Osoba musí přístup k utajované informaci nezbytně potřebovat pro výkon své funkce, pracovní či jiné činnosti,
- je držitelem oznámení o splnění podmínek pro přístup k utajované informaci stupně utajení vyhrazené, osvědčení fyzické osoby nebo dokladu,³³
- osoba je poučena v souladu s § 9 zákona č. 412/2005 Sb.,
- osoba musí být svéprávná, bezúhonná a dosáhnout věku alespoň 18 let.

6.3.1 Podmínky přístupu fyzické osoby k utajované informaci stupně utajení D, T, PT

Přístup k utajované informaci stupně utajení důvěrné, tajné či přísně tajné lze umožnit fyzické osobě pokud:

- tento přístup nezbytně potřebuje pro výkon své funkce, pracovní či jiné činnosti,
- je držitelem platného osvědčení fyzické osoby,
- je poučena.

Národní bezpečnostní úřad pak vydá osvědčení osobě, která splňuje následující podmínky:

- **SVĚPRÁVNOST** – způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem, tedy právně jednat.³⁴ Tato podmínka se prokazuje prohlášením fyzické osoby;
- **OSOBNOSTNÍ ZPŮSOBILOST** – tuto podmínku splňuje osoba, která netrpí obtížemi nebo poruchou, která by mohla mít vliv na její spolehlivost nebo schopnost utajovat informace nebo vykonávat citlivou činnost. Tato podmínka se opět prokazuje prohlášením fyzické osoby a v případě pochybností o osobnostní

³³ Doklad je úředním dokumentem, který vydává Národní bezpečnostní úřad k ověření toho, že držitel je oprávněn vykonávat tzv. citlivé činnosti, tedy činnosti, jejímž zneužitím by mohlo dojít k ohrožení zájmů České republiky. Řízení o vydání dokladu a další související otázky jsou upraveny zákonem č. 412/2005 Sb.. Citlivé činnosti vymezují např.: zákon č. 38/1994 Sb., o zahraničním obchodu s vojenským materiálem, zákon č. 263/2016 Sb., atomový zákon, zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách a další.

³⁴ § 15 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

způsobilosti znaleckým posudkem. Pouze u příslušníků, zaměstnanců a uchazečů o přijetí do pracovního nebo služebního poměru zpravodajské služby nebo Ministerstva vnitra je osobnostní způsobilost ověřena vždy psychologickým vyšetřením, které je prováděno psychologickým pracovištěm nebo institucí;

- **BEZÚHONNOST** – bezúhonnou je fyzická osoba, která nebyla pravomocně odsouzena za spáchání

úmyslného trestného činu nebo trestného činu vztahujícího se k ochraně utajovaných informací, nebo se na ni hledí, jakoby odsouzena nebyla.³⁵ Tato podmínka se prokazuje výpisem z evidence Rejstříku trestů. V případě cizince obdobným dokladem státu, jehož je státním příslušníkem nebo zde nepřetržitě pobýval déle než šest měsíců. Všechny výše uvedené doklady nesmí být starší tří měsíců;

- **VĚK** – tuto podmínku splňuje osoba, která dosáhla alespoň 18 let věku. Tato podmínka se prokazuje občanským průkazem nebo cestovním dokladem fyzické osoby;

- **STÁTNÍ PŘÍSLUŠNOST** – osvědčení pro styk s utajovanými informacemi může být vydáno pouze osobě, která je státním občanem České republiky nebo státním příslušníkem členského státu EU či NATO;

- **BEZPEČNOSTNÍ SPOLEHLIVOST** – bezpečnostně spolehlivá je osoba, u které nebylo zjištěno bezpečnostní riziko. Posuzování bezpečnostní spolehlivosti je založeno na dvojím režimu. Určité chování či jednání osoby je považováno za bezpečnostní riziko VŽDY a určité jednání MŮŽE, ale NEMUSÍ být označeno bezpečnostním rizikem. Existují tedy rizika **OBLIGATORNÍ** a **FAKULTATIVNÍ**.

1. **Obligatorní rizika** – závadová jednání, která je nutno vždy považovat za bezpečnostní riziko. Je na uvážení rozhodujícího orgánu, zda je tato podmínka naplněna a pokud dospěje k závěru, že ano, konstatuje přítomnost bezpečnostního rizika, a tím není splněna jedna z podmínek pro vydání osvědčení, které tak nemůže být vydáno. Za bezpečnostní riziko musíme vždy považovat: závažnou nebo opakovanou činnost proti zájmům České republiky, činnost spočívající

³⁵ § 8 zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti..

v potlačování základních lidských práv a svobod, nebo podpora takové činnosti a skutečnost, že jsou majetkové poměry zjevně nepřiměřené řádně přiznaným příjmům fyzické osoby;

2. **Fakultativní rizika** – tuto skupinu tvoří podmínky, u kterých sice rozhodující orgán dospěl k názoru, že byly naplněny, ale nemusí konstatovat přítomnost bezpečnostního rizika a je to tedy na jeho zvážení. Při posuzování, zda jsou dané skutečnosti bezpečnostním rizikem, je nutné přihlížet k tomu, do jaké míry mohou ovlivnit schopnost utajovat informace, k době jejich výskytu, k jejich rozsahu, charakteru a chování osoby v rozhodné době. Z toho vyplývá, že bezpečnostní riziko se neposuzuje za celý život fyzické osoby, ale jen za dobu stanovenou v Zákoně. Tato doba činí 10 či 15 let zpětně od podání žádosti fyzickou osobou, popř. Se posuzují rizika do patnácti let věku. Za fakultativní rizika lze považovat:

- Zařazení do složky bývalé Státní bezpečnosti s rozvědčným nebo kontrarozvědčným zaměřením, zpravodajské správy Generálního štábu Československé lidové armády nebo odboru vnitřní ochrany Sboru nápravné výchovy, a nebo prokazatelnou spoluprací s bývalou Státní bezpečností nebo zpravodajskou správou Generálního štábu Československé lidové armády nebo odborem vnitřní ochrany Sboru nápravné výchovy;
- Užívání jiné identity z jiného než zákonného důvodu;³⁶
- Úmyslné porušení právních předpisů, na jehož základě může nastat újma zájmům České republiky;
- Chování, které má vliv na důvěryhodnost nebo ovlivnitelnost osoby a může ovlivnit její schopnost utajovat informace;
- Styky s osobou, která vyvíjí nebo vyvíjela činnost proti zájmům České republiky;
- Pravomocné odsouzení pro trestný čin;
- Uvedení nepravdivé informace nebo zamlčení informace rozhodné pro objektivní zjištění skutečného stavu věci v řízení podle části čtvrté nebo nenahlášení změny údajů uvedených v příloze k této žádosti o vydání osvědčení fyzické osoby nebo jiném materiálu poskytnutém Národním bezpečnostním úřadem v příloze této žádosti;

³⁶ např. zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

- Porušení povinnosti při ochraně utajovaných informací;
- Opakované neposkytnutí nezbytné součinnosti při bezpečnostním řízení zahájeném podle § 101 odst.1;
- Podmíněné zastavení trestního stíhání pro úmyslný trestný čin nebo podmíněné odložení podání návrhu na potrestání pro úmyslný trestný čin, u nichž stanovená zkušební doba dosud neuplynula, nebo schválení narovnání pro úmyslný trestný čin.³⁷

6.3.2 Zvláštní přístupy k utajovaným informacím

Ne všechny osoby potřebují k seznamování s utajovanými informacemi oznámení či osvědčení fyzické osoby.

Zvláštní je skupina osob, které mají přístup k utajované informaci všech stupňů utajení bez platného osvědčení a poučení z titulu své funkce, a to ode dne zvolení nebo jmenování do funkce, po dobu jejího výkonu a v rozsahu nezbytném pro její výkon. Do této skupiny patří:

- prezident republiky;
- poslanci a senátoři Parlamentu České republiky;
- veřejný ochránce práv a jeho zástupce;
- soudci;
- prezident, viceprezident a členové Nejvyššího kontrolního úřadu.³⁸

Přístup k utajované informaci lze po poučení umožnit i osobě bez platného osvědčení, která je ve specifickém postavení. Jedná se např. o fyzickou osobu jednající ve prospěch zpravodajské služby, informátora podle celního zákona a další osoby uvedené v § 58 odst. 3 zákona č. 412/2005 Sb.

Dále se jedná o osoby vystupující v trestním řízení, občanském soudním řízení, ve správním řízení a v soudním řízení správním, které mají po poučení za zvláštních podmínek přístup k utajované informaci.

³⁷ K výše nastíněné charakteristice a posuzování bezpečnostních rizik se podrobněji vyjadřuje NSS, rozhodnutí NSS, sp. Zn. 7 Ad 31/2011 ze dne 25.11.2011

³⁸ Přístup k utajované informaci cizí moci mají pouze prezident republiky, předseda senátu Parlamentu ČR, předseda vlády a ministr zahraničních věcí.

Ve výjimečných a odůvodněných případech pak lze umožnit osobě jednorázový přístup k utajované informaci o jeden stupeň vyšší, než na jaký má daná fyzická osoba osvědčení, a to na dobu nezbytně nutnou. Nejdéle však na dobu šesti měsíců.

Fyzická bezpečnost se zabývá ochranou prostor, ve kterých utajované informace vznikají, jsou projednávány nebo uchovávány. Stanovuje pravidla technického, režimového charakteru, která jsou spjata s daným prostorem. Cílem fyzické bezpečnosti je v obecné rovině zabránit nepovolané osobě ve vstupu do prostor, kde se vyskytují utajované informace nebo jí přístup co nejvíce ztížit případně pokus o přístup zaznamenat a ve svém důsledku tak zabránit zcizení, poškození, či jakémukoli jinému ohrožení utajované informace.

Fyzická bezpečnost je upravena v hlavě V. zákona č. 412/2005 Sb. a vyhláškou Národního bezpečnostního úřadu č. 528/2005 Sb., o fyzické bezpečnosti a certifikaci technických prostředků, ve znění pozdějších předpisů a v jejich přílohách.

Fyzická bezpečnost se zabývá ochranou prostor, ve kterých utajované informace vznikají, jsou projednávány nebo uchovávány. Stanovuje pravidla technického, režimového charakteru, která jsou spjata s daným prostorem. Cílem fyzické bezpečnosti je v obecné rovině zabránit nepovolané osobě ve vstupu do prostor, kde se vyskytují utajované informace nebo jí přístup co nejvíce ztížit případně pokus o přístup zaznamenat a ve svém důsledku tak zabránit zcizení, poškození, či jakémukoli jinému ohrožení utajované informace.

Fyzická bezpečnost je upravena v hlavě V. zákona č. 412/2005 Sb. a vyhláškou Národního bezpečnostního úřadu č. 528/2005 Sb., o fyzické bezpečnosti a certifikaci technických prostředků, ve znění pozdějších předpisů a v jejich přílohách.

6.3.3 Potvrzení přístupu k utajované informaci

V případě splnění podmínek získá fyzická osoba potvrzení umožňující přístup k utajované informaci. Dle stupně utajení informací, se kterými se bude osoba setkávat, rozlišujeme:

- **OZNÁMENÍ** – Oznámením je fyzické osobě umožněn přístup k utajované informaci stupně utajení „Vyhrazené“. Splnění podmínek pro jeho vydání a jeho vydání je v kompetenci odpovědné osoby nebo osoby jí určené. Pokud

taková osoba není, vydává Oznámení dle § 6 odst 3 zákona č. 412/2005 Sb. Národní bezpečnostní úřad;

- OSVĚDČENÍ – Osvědčením je fyzické osobě umožněn přístup k utajované informaci stupňů utajení „Důvěrné“, „Tajné“ a „Přísně tajné“ a podnikateli k utajované informaci stupňů utajení „Vyhrazené“, „Důvěrné“, „Tajné“ a „Přísně tajné“. Osvědčení vydává Národní bezpečnostní úřad. Fyzickým osobám uvedeným v § 140 a 141 zákona č. 412/2005 Sb. Jej vydává příslušná zpravodajská služba nebo Ministerstvo vnitra;
- DOKLAD – Doklad je vydáván Národním bezpečnostním úřadem fyzickým osobám vykonávajících citlivou činnost, tedy činnost, jejímž zneužitím může dojít k ohrožení zájmů České republiky. Doklad je výsledkem řízení bezpečnostní způsobilosti.

Dle ustanovení § 54 a § 85 zákona č. 412/2005 Sb. Je osvědčení fyzické osoby a doklad veřejnou listinou. V případě, že by tyto listiny byly zfalšovány, dopustil by se pachatel tohoto jednání trestného činu padělání a pozměnění veřejné listiny, které trestní zákoník postihuje v § 348 a trestného činu nedovolené výroby a držení pečtidla státní pečeti a úředního razítka, které je postihováno § 349 stejného zákona.³⁹

Jako všechny veřejné listiny, i tyto musí obsahovat povinné údaje. U Osvědčení fyzické osoby jsou stanoveny v § 54 odst. 1 a 2 zákona č. 412/2005 Sb. Těmito údaji jsou běžná identifikační data jako jméno a příjmení vč. Rodného, datum a místo narození, rodné číslo, státní občanství, dále označení nejvyššího stupně platnosti osvědčení. Další povinnou položkou je otisk úředního razítka a podpis oprávněného zástupce Národního bezpečnostního řízení nebo v případě vydání tohoto osvědčení v elektronické podobě elektronický podpis oprávněného zástupce Národního bezpečnostního úřadu podle zvláštního přepisu.⁴⁰

³⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁰ § 54 odst. 2 písm g) zákona č. 412/2005 Sb.

6.3.4 Platnost osvědčení

Platnost Osvědčení je dána Zákonem. Platnost osvědčení fyzické osoby se liší dle stupně utajení utajované informace, k níž se osvědčení opravňuje. Dle § 55 Zákona je platnost Osvědčení pro:

- Přísně tajné – 5 let,
- Tajné – 7 let,
- Důvěrné – 9 let.

6.3.5 Zánik platnosti osvědčení

Důvody zániku platnosti osvědčení jsou dány § 56 Zákona. Jsou jimi, mimo jiné uplynutí doby platnosti Osvědčení, úmrtí, nebo prohlášení fyzické osoby za mrtvou, změna některého obsaženého údaje, ztráta nebo zcizení, vznik služebního nebo pracovního poměru fyzické osoby ve zpravodajské službě, je-li orgánem vydávajícím osvědčení NBÚ nebo skončení jednoho z výše uvedených poměrů, je-li vydavatelem osvědčení zpravodajská služba nebo Ministerstvo vnitra apod.

Po získání platného přístupu k utajované informaci, je před prvním seznámením se s utajovanou informací potřeba provést poučení osoby. Poučení provede ten, kdo je vůči fyzické osobě v rámci služebního poměru nebo pracovněprávního, členského či obdobného vztahu, osobou odpovědnou nebo odpovědná osoba toho, kdo fyzické osobě přístup k utajované informaci umožní. Poučení podepisuje fyzická osoba a ten, kdo poučení provedl.

6.4 Bezpečnostní řízení

Bezpečnostní řízení je proces, jehož výsledkem je získání či nezískání přístupu k utajované informaci. Do právní úpravy týkající se ochrany utajovaných informací bylo zavedeno Zákonem. Předchozí zákon č. 148/1998 Sb,⁴¹ zavedl institut bezpečnostních prověrek, který však, plně nedodržel zásady správního řízení. Zákonem je bezpečnostní řízení upraveno v § 89 - § 135.

⁴¹ Zákon o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Bezpečnostní řízení je proces vedený NBÚ nebo jiným, ze zákona oprávněným subjektem. I přesto, že se nejedná o správní řízení podle zákona č. 500/2004 Sb., Správní řád ve znění pozdějších předpisů, vychází zásady bezpečnostního řízení z principů správního řízení. Mezi tyto základní zásady patří zásada zákonnosti, zásady materiální (objektivní) pravdy, zásada součinnosti správního orgánu s občany a organizacemi, zásada aktivní účasti účastníků na řízení, zásada rovnosti účastníků, zásada rychlosti a hospodárnosti řízení. NBÚ nebo jiný oprávněný subjekt v bezpečnostním řízení postupuje tak, aby byl v rozsahu nezbytně nutném pro rozhodnutí, zjištěn přesně a úplně stav věci.

Bezpečnostní řízení je neveřejné a v jeho průběhu musí být šetřena čest a důstojnost osob jím dotčených. Úkony vůči fyzické osobě jsou v řízení o vydání osvědčení pro styk s utajovanými informacemi vedeny dle závažnosti újmy, kterou může způsobit vyzrazení či zneužití utajované informace. Tyto osoby dávají k těmto úkonům souhlas svým podpisem.

Jednacím jazykem je čeština, pokud se nejedná o výkon práva příslušníka národnostní menšiny. V takovém případě příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, mají právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku a před soudy.⁴² Písemnosti v jiných jazycích musí být v rámci řízení předkládány jak v originále, tak v úředně ověřeném překladu do českého jazyka.

Pro zdravotně postiženého účastníka řízení NBÚ vytvoří takové podmínky, aby u něj nedošlo ke krácení práv nebo újmě.

6.4.1 Účastník řízení

Účastníkem řízení je fyzická osoba, která žádá o vydání osvědčení fyzické osoby nebo pro kterou je žádáno o vydání osvědčení fyzické osoby. Účastníci jsou povinni u žádosti doložit stupeň, důvod a nutnost svého přístupu k utajované informaci. Žádost potvrdí odpovědná osoba nebo poskytovatel utajované informace.

Kromě osobních úkonů může být účastník řízení, na základě písemné plné moci, zastupován advokátem nebo zvoleným zástupcem. V průběhu řízení jsou účastník

⁴² § 9 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů.

a jeho zástupce oprávněni nahlížet před vydáním rozhodnutí do neutajované části bezpečnostního svazku a činit si z něj výpisy.

Úřední osoba, která se bezpečnostního řízení účastní, může být z řízení vyloučena na základě vlastního návrhu, na základě námítky podjatosti vznesené účastníkem řízení, nebo v případě, že se účastnila řízení v téže věci na jiném stupni.

6.4.2 Odpovědná osoba

Odpovědnou osobou je osoba, s jejímiž povinnostmi se v Zákoně setkáváme, ale jejíž přesnou definici Zákon postrádá. Z povinností odpovědné osoby lze odvodit, že se s ní můžeme setkat jak na postech státní správy a územní samosprávy, tak i v postech soukromého sektoru. Odpovědnou osobou je dle ustanovení § 2 písm. e) např. ministr stojící v čele ministerstva, jmenovaný vedoucí ústředního správního úřadu, ředitel Bezpečnostní informační služby a ředitel Vojenského zpravodajství, guvernér České národní banky a u dalších složek státu ta osoba, která stojí v jejich čele (např. starosta městské části, ředitel krajského úřadu apod.).

Z obecného hlediska je odpovědnou osobou vedoucí pracovník stojící v čele subjektu, který je žadatelem o platně osvědčení.

Povinnosti odpovědné osoby jsou upraveny § 67 Zákona a jsou jimi např. poučení fyzické osoby, pravidelná roční proškolení fyzických osob s přístupem k utajované informaci z právních předpisů v oblasti ochrany utajovaných informací, vést přehledy o výše uvedených proškoleních, ověřovat splnění podmínek pro přístup fyzické osoby k utajované informaci stupně utajení „Vyhrazené“ apod. Další povinnosti vyplývají z jiných ustanovení Zákona, např. § 6, § 9, § 69, § 71.

Odpovědná osoba je NBÚ informována o úkonech jím vedených proti držitelům osvědčení, kterým je tato osoba odpovědnou osobou.

6.4.3 Zahájení bezpečnostního řízení

Proces bezpečnostního řízení může být zahájen fyzickou osobou, která má potřebu setkávat se s utajovanými informacemi nebo NBÚ v případě, že zahájí řízení o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby. Toto řízení je zahájeno v případě existence důvodné pochybnosti, zda držitel osvědčení i nadále splňuje podmínky pro jeho vydání.

Bezpečnostní řízení je zahájeno dnem, kdy je NBÚ doručena písemná žádost fyzické osoby o vydání osvědčení, nebo dnem, kdy NBÚ oznámí držiteli osvědčení, že zahájil řízení o zrušení platnosti těchto veřejných listin.

Žádost o vydání osvědčení fyzické osoby může podat také orgán Evropské unie, jedná-li se o státního občana České republiky, který je zaměstnancem orgánu Evropské unie nebo mezinárodní organizace, jejímž je členem i Česká republika.

Žádost o vydání jedné z výše uvedených veřejných listin musí mít určité náležitosti.

6.4.4 Žádost fyzické osoby

Žádost o vydání osvědčení fyzické osoby musí obsahovat písemné zdůvodnění nutnosti jejího přístupu k utajované informaci, nejvyšší stupeň utajení utajované informace, ke které bude mít fyzická osoba přístup a označení funkce nebo činnosti v rámci služebního poměru nebo pracovněprávního, členského či obdobného vztahu, na jehož základě má být Osvědčení fyzické osobě vydáno a které potvrdí odpovědná osoba, bezpečnostní ředitel nebo poskytovatel informace. Důvod je v žádosti uveden pro nutnost přístupu fyzické osoby k utajované informaci a musí trvat po celou dobu bezpečnostního řízení.

Součástí žádosti je v listinné i elektronické formě vyplněný dotazník, jehož přílohou jsou písemnosti, které doplňují, či potvrzují správnost v něm uvedených údajů. Rozsah písemností se liší v závislosti na stupni utajení, na který je žádost podávána. Jedná se o takové písemnosti, které slouží pro objektivní posouzení stavu věci a eliminují výskyt bezpečnostního rizika u osoby. Fyzická osoba žádající o Osvědčení nebo Doklad je k žádosti povinna v ověřené kopii nebo originále doložit rodný nebo křestní list, doklad o nejvyšším dosaženém vzdělání a potvrzení o příjmech, ať již jako potvrzení o příjmech po odečtení povinných zákonných odvodů vystavené zaměstnavatelem, tak daňové přiznání či jiný doklad, který příjem potvrzuje. V případě potřeby fyzická osoba poskytne NBÚ prohlášení o zproštění mlčenlivosti, na základě kterého NBÚ od příslušného finančního úřadu oprávněn požadovat daňové přiznání fyzické osoby. V kopii předává fyzická osoba doklady o právu jiné osoby, která omezuje její vlastnictví a rozhodnutí příslušného orgánu o nařízení výkonu rozhodnutí.

V dotazníku uvádí fyzická osoba své identifikační údaje, bydliště a místa, kde se v posledních 10 letech vyskytovala, současného i minulé zaměstnavatele, včetně

vykonávané činnosti, rodinný stav a údaje k osobám s ní žijících ve společné domácnosti nebo na ni finančně závislých, nejvyšší dosažené vzdělání, majetkové poměry (zde uvádí finanční produkty, závazky, pohledávky a příjmy), trestní řízení a nařízené výkony rozhodnutí, dlouhodobější pobyty v zahraničí a styky s osobami žijícími v nečlenských státech Evropské unie nebo Severoatlantické aliance, kontakty na bezpečnostní služby cizí moci, příslušnost ke spolku, nadaci či obecně prospěšné společnosti. V dotazníku se fyzická osoba rovněž vyjadřuje ke svému postoji k alkoholu, omamných látkám a patologickému hráčství.

Důležitou součástí žádosti je prohlášení o svéprávnosti a způsobilosti k právním úkonům fyzické osoby, ve kterých fyzická osoba uvádí, zda byla v péči psychologa či psychiatra a následně specifikuje své problémy a formu léčení.

Dalšími povinnými náležitostmi jsou: fotografie odpovídající současné podobě fyzické osoby, jejíž náležitosti odpovídají náležitostem fotografie požadované na „doklady“ a jeli žadatelem cizinec, doklad ne starší než tři měsíce, obdobný výpisu z evidence Rejstříku trestů státu, kterého je státním příslušníkem, nebo na jehož území pobýval déle, než šest měsíců.

6.4.5 Průběh bezpečnostního řízení

Po aktivitě, řádném podání žádosti včetně všech náležitostí, kterou zahajuje bezpečnostní řízení žadatel o osvědčení, nastává aktivita NBÚ, který je povinen konat své povinnosti v bezpečnostním řízení.

Prvotním krokem NBÚ je založit a zaevidovat svazek každého žadatele a tento následně vést a doplňovat. Svazek má utajovanou a neutajovanou část, do které může, do vydání rozhodnutí, účastník řízení nebo jeho zástupce nahlížet. Bezpečnostní svazek je NBÚ evidován nejméně dvacet let od doby vydání posledního pravomocného rozhodnutí v bezpečnostním řízení. Údaje uložené ve svazku mohou být použity pouze pro potřeby bezpečnostního řízení konkrétního žadatele a neměly by být žádným způsobem zneužity. Zaměstnanci NBÚ, kteří přicházejí do styku s údaji účastníka řízení, jsou o nich povinni zachovávat mlčenlivost, které mohou být zbaveni pouze ředitelem NBÚ, na základě žádosti orgánů činných v trestním řízení, a to pouze v potřebném rozsahu.

Je nutno rovněž uvést, že z důvodů uvedených v § 112 Zákona, lze bezpečnostní řízení přerušit na dobu, než budou odstraněny důvody, které k přerušeni vedly. Řízení lze přerušit

i na žádost účastníka řízení, pokud u něj nastane důvod, který mu dlouhodobě brání v účasti na řízení.

6.4.6 Průběh bezpečnostního řízení fyzické osoby

Jak již bylo výše uvedeno, základními podmínkami pro to, aby byl fyzické osobě umožněn přístup k utajované informaci, jsou plnoletost, svéprávnost, bezúhonnost a samozřejmě bezpečnostní spolehlivost. Garantem splnění těchto podmínek je NBÚ.

Úkony, které jsou v bezpečnostním řízení fyzické osoby činěny ze strany NBÚ se liší zejména podle toho, na který stupeň utajení je bezpečnostní řízení vedeno.

Prvotní aktivita NBÚ spočívá v ověřování údajů poskytnutých žadatelem u příslušných orgánů státu, právnické či podnikající fyzické osoby, pokud s těmito údaji nakládají. Jedná se o orgány státu, kterými jsou např. katastrální úřady, policie ČR, správy sociálního zabezpečení, obecní úřady apod. K požadování informací od výše uvedených institucí je pro potřeby bezpečnostního řízení NBÚ oprávněn Zákonem, dle jehož ustanovení je oprávněn požadovat bezplatné poskytnutí informace u orgánu státu, právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby a tyto informace využívat a evidovat.⁴³ Tyto instituce jsou povinny NBÚ dopovědět do třiceti dnů od doručení žádosti. Pokud by některý z těchto subjektů svou povinnost nesplnil, může být za toto neposkytnutí informací ze strany NBÚ pokutován částkou až do výše 50 000 Kč.

Ověřování údajů žadatele se standardně u orgánu státu, právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby ověřují u bezpečnostního řízení o vydání osvědčení na stupně utajení „Důvěrné“, „Tajné“, „Přísně tajné“.

V případě, že probíhá bezpečnostní řízení o vydání osvědčení fyzické osoby pro stupeň utajení „Tajné“, musí NBÚ, mimo výše uvedené, ověřit identitu účastníka bezpečnostního řízení, k čemuž může požádat příslušnou zpravodajskou službu, popřípadě policii.

Může nastat situace, že ani po provedení všech výše uvedených úkonů, nejsou pro NBÚ získané údaje dostačující pro zjištění úplného stavu věci. V takovýchto případech je NBÚ oprávněn provádět úkony pro vyšší stupeň utajení, než pro který bylo řízení zahájeno a který je účastníkem řízení požadován. Jedná se o případy, kdy

⁴³ § 138 odst. 1, písm. d) zákona č. 412/2005 Sb.

bylo bezpečnostní řízení zahájeno na stupeň utajení „Důvěrné“ a následně byl účastník řízení požádán o souhlas s provedením úkonů na stupeň utajení „Tajné“ nebo „Přísně tajné“. Provedení úkonů pro vyšší stupeň utajení může nastat i u bezpečnostního řízení pro stupeň utajení „Tajné“ nebo u bezpečnostního řízení o vydání Dokladu. Účastník řízení musí dát s prováděním těchto úkonů písemný souhlas a NBÚ jej musí poučit o právních následcích, které by nastaly v případě, že by účastník řízení souhlas k těmto úkonům nedal. Tímto následkem je zastavení bezpečnostního řízení účastníka.

Pokud je fyzické osoba žadatelem o osvědčení pro styk s utajovanými informacemi nejvyššího stupně, tedy „Přísně tajné“, jsou NBÚ provedeny úkony jako na stupeň utajení „Tajné“ a dále je požádána příslušná zpravodajská služba o šetření výskytu **bezpečnostních rizik**⁴⁴ v prostředí, ve kterém se účastník řízení pohybuje.

Rozsah činnosti a oprávnění zpravodajských služeb při plnění úkolů souvisejících s bezpečnostním řízením na základě žádosti NBÚ jsou upraveny § 140 odst. 3 Zákona.

6.4.7 Bezpečnostní pohovor, svědek a znalec

K ověření a zjištění skutečností, které jsou nezbytné pro zjištění skutečného stavu věci je NBÚ při bezpečnostním řízení o vydání Dokladu nebo Osvědčení fyzické osoby oprávněn, mimo již výše uvedené dožádání vyjmenovaných institucí, využít institutu bezpečnostního pohovoru, svědka a znalce.

Bezpečnostní pohovor – realizován NBÚ na základě písemného předvolání s účastníkem řízení v případě, že se v průběhu řízení vyskytnou skutečnosti, které je třeba pro zjištění skutečného stavu věci objasnit. V případě žadatele, fyzické osoby, o Osvědčení pro styk s utajovanými informacemi stupně utajení „Přísně tajné“ je pohovor proveden vždy.

Účastník řízení je povinen vypovídat osobně a před zahájením pohovoru musí být písemně poučen o významu, účelu a způsobu provedení pohovoru a následcích nepravdivé nebo neúplné výpovědi. Takovýmto následkem je zastavení řízení. Během bezpečnostního pohovoru nesmí být sdělovány utajované informace.

⁴⁴ §14 zákona č. 412/2005 Sb.

Svědék – může být ze strany NBÚ v průběhu bezpečnostního řízení písemně, pod hrozbou předvedení⁴⁵, předvolán za účelem zjištění skutečného stavu věci a ověření či vyvrácení bezpečnostních rizik. Jako svědek je povinen pravdivě a bez zamlčení všech skutečností vypovídat každý, mimo osoby blízké k účastníku řízení a toho, kdo by svou výpovědí mohl způsobit nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám blízkým. Před započítím výslechu musí být svědek poučen o právních následcích nepravdivé či neúplné výpovědi. Následkem takového jednání může být pořádková pokuta ve výši až 50 000 Kč. Je potřeba zmínit, že výpověď svědka má spíše ověřující či potvrzující charakter, v žádném případě jí nelze nahrazovat výše uvedené úkony, které NBÚ v bezpečnostním řízení ukládá Zákon.

Znalec – může být NBÚ požádán o zpracování posudku o osobnostní způsobilosti účastníka řízení, pokud o ní existují důvodné pochybnosti. Náklady znalce spojené s vypracováním posudku hradí NBÚ. V odůvodněných případech může být znalec ustanoven i k odbornému posouzení jiných skutečností, než je osobnostní způsobilost.

Získáním Osvědčení či Dokladu rozhodně aktivita žadatele či NBÚ do doby, než je podána opětovná žádost o prodloužení, nekončí. Účastník je povinen splňovat podmínky pro vydání veřejné listiny po celou dobu její platnosti a veškeré změny hlásit NBÚ, který splnění podmínek prověřuje.

Zákon rovněž ukládá povinnost zpravodajským službám a Ministerstvu vnitra neprodleně oznámit NBÚ zjištěné skutečnosti, které nasvědčují tomu, že držitel Osvědčení či Dokladu přestal splňovat podmínky pro jeho vydání. Zpravodajská služba toto činí pouze v případě, neohrozí-li to její sledovaný zájem.

6.4.8 Přerušování a zastavení bezpečnostního řízení

NBÚ může svým rozhodnutím bezpečnostní řízení přerušit⁴⁶ na dobu, než pominou překážky, pro které bylo řízení přerušeno (např. probíhá-li jiné řízení, ve kterém je řešena otázka významná pro vydání rozhodnutí podle Zákona, když účastník řízení neodstraní nedostatky ve své žádosti, ke kterému byl vyzván či za něj jedná více odpovědných osob bez vzájemné shody, pokud nelze provést výslech svědka nebo byl

⁴⁵ § 115 zákona č. 412/2005 Sb.

⁴⁶ § 112 zákona č. 412/2005 Sb.

ustanoven znalec pro vypracování znaleckého posudku nebo pokud účastník požádá o přerušeni sám apod.). Po odstranění důvodu přerušeni řízení toto pokračuje, o čemž je jeho účastník písemně vyrozuměn.

Nastanou-li během řízení skutečnosti, které nelze odstranit, je řízení zastaveno.⁴⁷ K tomuto kroku NBÚ přistupuje tehdy, je-li účastníkem řízení vzata zpět žádost o vydání osvědčení nebo nesplňuje-li tento podmínky pro jeho vydání. Dalším důvodem je neodstranění nedostatků v žádosti účastníka řízení ve stanovené lhůtě, opakované nedostavení se účastníka řízení k pohovoru bez závažných důvodů, neposkytnutí nezbytné součinnosti či podání neúplné či nepravdivé informace, či zastavení z důvodu úmrtí účastníka řízení apod. Rozklad proti rozhodnutí o zastavení bezpečnostního řízení je přípustný jen tehdy, bylo-li zastaveno z důvodu neodstranění nedostatků v žádosti účastníka řízení ve stanovené lhůtě či z důvodu opakované nezdůvodněné absence u pohovoru nebo při nepodání úplné nebo pravdivé výpovědi a neposkytnutí součinnosti důležité pro zjištění skutečného stavu věci.

6.4.9 Lhůty bezpečnostního řízení

Lhůty bezpečnostního řízení o vydání osvědčení fyzické osoby se počítají od písemného doručení žádosti účastníka řízení NBÚ, kterým se řízení zahajuje.

Bezpečnostní řízení o vydání osvědčení fyzické osoby musí být pro stupeň utajení „**Důvěrné**“ ukončeno ve lhůtě **2 měsíců**, pro stupeň utajení „**Tajné**“ ve lhůtě **6 měsíců** a pro stupeň utajení „**Přísně tajné**“ ve lhůtě **9 měsíců**.

Zákon rovněž upravuje lhůty, ve kterých musí být NBÚ postoupeny výsledky dožádaných šetření či odpovědi na žádosti o poskytnutí informací.

Je-li příslušná zpravodajská služba či policie ze strany NBÚ požádána o provedení úkonů v řízení o vydání osvědčení fyzické osoby pro stupeň utajení „**Tajné**“, musí zprávu o výsledcích šetření postoupit ve lhůtě **4 měsíců** a pro stupeň utajení „**Přísně tajné**“ ve lhůtě **6 měsíců** od doručení žádosti. Výsledky šetření, které je prováděno v řízení o vydání **Dokladu** musí být NBÚ postoupeny ve lhůtě **2 měsíců**.

Lhůta orgánu státu, právnické osoby či podnikající fyzické osoby pro bezplatnou odpověď na žádost o poskytnutí informace je **30 dnů** od doručení žádosti.

⁴⁷ § 113 zákona č. 412/2005 Sb.

Pokud nemůže některá z uvedených institucí sdělit výsledky šetření nebo odpovědět na žádost ve stanoveném termínu, oznámí tuto skutečnost NBÚ.

Nemůže-li NBÚ rozhodnout v zákonem stanovených lhůtách, může být lhůta pro rozhodnutí jeho ředitelem maximálně dvakrát prodloužena. O prodloužení lhůty je účastník řízení písemně informován.

V případě udělení souhlasu účastníka řízení s provedením šetření na vyšší stupeň utajení se na dané bezpečnostní řízení vztahují lhůty pro odsouhlasený stupeň utajení.

Lhůty dle zákona začínají běžet následující den po podání žádosti. Konec lhůty je stanoven dnem, jenž se shoduje se dnem, stejně označeným, kdy došlo ke skutečnosti určující počátek lhůty a není-li takový den v měsíci, končí lhůta posledním dnem měsíce. Je-li tímto dnem den pracovního klidu, je posledním dnem nejbližší pracovní den. Lhůta je zachována, i pokud bylo učiněno podání Národnímu bezpečnostnímu úřadu či držiteli poštovní licence v poslední den lhůty. Pokud účastník řízení zmešká lhůtu ze závažných důvodů, je mu tato prominuta, požádá-li o to do 5 dnů od pominutí příčiny zmeškání.

6.4.10 Doručování

Doručování písemností je prováděno do vlastních rukou účastníka řízení nebo jeho zástupci, a to přímo NBÚ, prostřednictvím držitele poštovní licence či dodáním do datové schránky účastníka bezpečnostního řízení. Do zahraničí jsou písemnosti doručovány prostřednictvím Ministerstva zahraničních věcí či bezpečnostními řediteli ozbrojených sil a bezpečnostních sborů.

V případě odmítnutí převzetí písemnosti adresátem je písemnost považována za doručenou dnem odmítnutí.

6.4.11 Rozhodnutí v bezpečnostním řízení

V případě získání svědčení fyzické osoby, NBÚ o této skutečnosti nevydává písemné rozhodnutí. V těchto případech vydá a účastníkovi doručí příslušnou veřejnou listinu, jejíž kopie je založena do bezpečnostního svazku účastníka.

Pokud účastník bezpečnostního řízení příslušnou veřejnou listinu nezíská, vydá o této skutečnosti NBÚ rozhodnutí, které doručí účastníkovi řízení a jeho kopii založí

do bezpečnostního svazku účastníka. Stejně je postupováno i v případě zrušení platnosti dané veřejné listiny.

Je-li bezpečnostní řízení realizováno na základě žádosti příslušného orgánu Evropské unie nebo mezinárodní organizace, které je Česká republika členem, je i tomuto zasláno oznámení o výsledku řízení.

Rozhodnutí obsahuje výrokovou část, kde je uveden předmět rozhodování, identifikace účastníka řízení a v některých případech i lhůty, ve kterých musí být splněny ukládané povinnosti. Součástí rozhodnutí je i odůvodnění, ve kterém jsou uvedeny důvody vydání rozhodnutí, podklady pro jeho vydání a úvahy, kterými se NBÚ řídil při hodnocení podkladů. Úvahy a důvody vydání rozhodnutí nesmí obsahovat utajované informace, které jsou zde zmíněny jen jako odkazy, včetně stupně utajení. Poslední částí rozhodnutí je poučení účastníka řízení, kde je uvedena možnost podání rozkladu, který nemá odkladný účinek. Rozhodnutí je vydáváno v písemné formě.

Právní moc nabývá rozhodnutí doručením v případě, že proti němu nelze podat rozklad.

6.4.12 Rozklad a soudní přezkum

Proti vydanému rozhodnutí v bezpečnostním řízení má právo podat účastník rozklad, pokud se tohoto práva písemně nevzdal, do 15 dnů ode dne vydání rozhodnutí.

Rozklad musí obsahovat identifikační údaje toho, kdo jej podává a proti kterému směřuje. Nedílnou součástí rozkladu je uvedení rozporu s právními předpisy či jiné nesprávnosti rozhodnutí a toho, čeho se účastník řízení domáhá.

O rozkladu, vyhoví-li mu v plném rozsahu, může NBÚ rozhodnout sám, aniž by rozhodnutí podepisoval ředitel NBÚ. V takovémto případě je napadené rozhodnutí zrušeno. V opačném případě předloží veškerý spisový materiál včetně svého stanoviska řediteli NBÚ, a to do 15 dnů ode dne jeho doručení.

Ředitel o rozkladu rozhodne, na základě návrhu jím jmenované rozkladové komise, do 3 měsíců od jeho doručení a to tak, že doručením rozhodnutí účastníkovi řízení buď původní rozhodnutí potvrdí, nebo napadnuté rozhodnutí zruší. V určitých případech⁴⁸ ředitel rozhodnutí zruší a věc vrátí k novému projednání a rozhodnutí.

⁴⁸ § 131 odst. 3 zákona č. 412/2005 Sb.

Rozkladová komise má nejméně 5 členů a je ustanovena na dobu 5 let. Její členové musí být státními občany České republiky a musí disponovat platným osvědčením fyzické osoby. Většinu členů komise tvoří zaměstnanci státu, ne však NBÚ. Komise může jednat, je-li přítomna nadpoloviční většina jejích členů, usnesení pak přijímá nadpoloviční většina přítomných členů. Z činnosti v komisi neplyne jejím členům žádná odměna.

Do 30 dnů od doručení rozhodnutí ředitele NBÚ proti němu může účastník řízení podat žalobu podle Soudního řádu správního.⁴⁹ Během soudního řízení musí být zachována mlčenlivost o utajovaných informacích, které jsou obsahem výsledků šetření či evidencí zpravodajských služeb nebo policie. Zprostit mlčenlivosti v těchto případech lze pouze tehdy, nedojde-li k ohrožení či vážnému narušení činnosti zpravodajských služeb či policie. V případě nezproštění mlčenlivosti se tyto skutečnosti stávají součástí oddělené části spisu, ke kterému nebude mít přístup účastník řízení ani jeho zástupce. Důsledky rozhodnutí o nezproštění mlčenlivosti jsou podrobněji uvedeny v kapitole týkající se rozsudků Nejvyššího správního soudu.

Soudním procesem je tedy rozhodnuto, zda právo a spravedlnost jsou na straně Národního bezpečnostního úřadu nebo na straně účastníka řízení.

6.4.13 Sankcionování za porušení povinností fyzických osob při ochraně utajovaných informací

a) Správní delikty

Za správní delikty můžeme obecně považovat protiprávní jednání odpovědné osoby, jehož znaky jsou vedeny v Zákoně a s nímž Zákon spojuje hrozbu sankcí trestní povahy ukládané v rámci výkonu veřejné správy.⁵⁰

Na dodržování právních předpisů a s nimi spojených povinností účastníků řízení dohlíží NBÚ. O správních deliktech pojednávají ustanovení §148 - § 56 Zákona. Toto nedodržení pravidel stanovených Zákonem obvykle spočívá v činnosti či nečinnosti účastníků bezpečnostního řízení, zejména při podávání pravdivých informací, jejich doplnění, zachovávání mlčenlivosti o utajovaných informacích, nakládání a manipulaci

⁴⁹ Zákon č. 150/2002 Sb., Soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁰ Mates, P. a kol. Základy správního práva trestního. 5 vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, str. 13.

s utajovanými informacemi dle jejího stupně utajení a další pochybení, které svou příčinou mohou způsobit poškození zájmu České republiky. Při správním řízení, které se týká porušení povinnosti fyzickou osobou v rámci její podnikatelské činnosti, se použije zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Maximální výše pokuty u jednotlivých přestupků činí 50 000 Kč, u správních deliktů až 2 000 000 Kč. Výše této sankce musí být adekvátní vážnosti pochybení. Pokuta je splatná do 30 dnů od nabytí právní moci rozhodnutí o jejím uložení.

Udělené pokuty vybírá NBÚ a příjem z nich je příjmem státního rozpočtu.

b) Trestné činy

Trestný čin je trestním zákoníkem⁵¹ definován jako protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

Trestné činy týkající se porušení povinností při ochraně utajovaných informací jsou upraveny ve zvláštní části trestního zákoníku, v hlavě deváté, která upravuje trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci. Jedná se o nejzávažnější útoky proti zájmům České republiky, jejímu ústavnímu zřízení, její bezpečnosti a obranyschopnosti, případně poskytuje i obranu zájmům cizích států a mezinárodních organizací. Mezi trestné činy týkající se utajovaných informací se řadí:

- **vyzvědačství** (§ 316),
- **ohrožení utajované informace** (§ 317),
- **ohrožení utajované informace z nedbalosti** (§ 318).

⁵¹ ustanovení § 13 odst. 1

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 Statistické přehledy

V této části práce budou zpracovány data týkající se personální bezpečnosti. Konkrétně půjde o údaje vztahující se k jednotlivým úkonům spojeným s bezpečnostním řízením k fyzickým osobám, kterými jsou:

počty přijatých žádostí o vydání osvědčení (celkem a s rozlišením jednotlivých stupňů utajení)

- vydaná osvědčení,
- nevydaná osvědčení,
- zastavení řízení,
- zánik platnosti Osvědčení fyzické osoby podle důvodu,

zastavení bezpečnostního řízení dle důvodů.

U všech výše uvedených údajů bude posouzen vývoj v jednotlivých letech 2007 – 2016 se zdůvodněním údajů v jednotlivých letech i celkovou vývojovou tendencí.

Oblast personální bezpečnosti zahrnuje provádění bezpečnostního řízení u fyzických osob, provádění úkonů za účelem prověření, zda fyzická osoba, která je držitelem osvědčení fyzické osoby, i nadále splňuje podmínky pro jeho vydání, vydávání osvědčení fyzické osoby, vydávání rozhodnutí o nevydání osvědčení fyzické osoby a rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby, a úkony s tím spojené, zakládání, vedení, doplňování, evidenci a vyřazování bezpečnostních svazků a vedení evidence fyzických osob, které jsou držiteli osvědčení fyzické osoby. Zahrnuje ale rovněž i součinnost s orgány státu, právníckými osobami a dalšími subjekty, které disponují informacemi důležitými pro bezpečnostní řízení.

7.1 Rok 2007

V roce 2007 měly na oblast personální bezpečnosti významný vliv novelizace zákona č. 412/2005 Sb. o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, týkající se zákona č. 296/2007 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) a dále ze strany Národního bezpečnostního úřadu příprava vládního návrhu zákona, který

byl zpracován na základě usnesení vlády č. 574 ze dne 30. května 2007, kterým vláda schválila materiál „Rámec návrhu novely právních předpisů v oblasti utajovaných informací a archivní spisové služby“. Uvedená novela byla vyhlášena ve Sbírce zákonů jako zákon č. 32/2008 Sb..

Nejvýznamnější změnou v rámci novelizace bylo omezení okruhu osob, kterým dosavadní znění §58 zákona umožňovalo zvláštní přístup k utajovaným informacím cizí moci, na čtyři nejvyšší ústavní činitele a ministra zahraničních věcí. Dále byl upraven režim zániku platnosti vydaných osvědčení namísto původního se zánikou platností, pro případy, kdy osvědčení bylo vydáno zpravodajskou službou nebo Policií ČR či Úřadem.

V průběhu roku 2007 byly zdokonalovány postupy bezpečnostního řízení tak, aby v rámci personální bezpečnosti byla, při vyhovění zákonným požadavkům, posílena věcná stránka bezpečnostního řízení.

V roce 2007 byla zpracována Metodika bezpečnostního řízení, ve které byly stanoveny závazné postupy počínaje přijetím žádosti o vydání osvědčení (dokladu) až po závěrečné rozhodnutí ve věci.

Počet žádostí o vydání osvědčení fyzické osoby byl v roce 2007 vysoký, ačkoli oproti roku 2006 došlo k nepatrnému poklesu. Celkově bylo podáno 8 337 žádostí, což bylo o 2 997 žádostí méně než v přechozím roce. Počet vydaných osvědčení se pak snížil o 5 152 osvědčení, bylo jich vydáno 8 941. Při porovnání těchto údajů je však třeba vzít v úvahu, že v roce 2006 byla dokončována řízení žádostem, které byly podány za účinnosti zákona č. 148/1998 Sb. Objektivní porovnání těchto údajů bude možné provést až meziročním porovnáním let 2007 a 2008. Vzhledem k uplynutí doby platnosti osvědčení vydaných v letech 2001 – 2002 byly zaznamenány vysoké počty podaných žádostí o opětovné provedení bezpečnostního řízení fyzické osoby.

Analýza důvodů nevydání osvědčení fyzické osoby

V roce 2007 byly převládajícími důvody pro nevydání osvědčení fyzické osoby zejména nesplnění podmínky bezpečnostní spolehlivosti (§ 12 odst. 1 písm. d) zákona), a to především z důvodů výskytu bezpečnostních rizik podle § 14 odst.3 písm. d) zákona, tedy chování, které má vliv na důvěryhodnost nebo ovlivnitelnost osoby a může ovlivnit její schopnost utajovat informace a dále podle § 14 odst. 2 písm. b) zákona, kde se jedná o činnost spočívající v potlačování základních lidských práv a svobod, nebo podpora takové činnosti.

Ostatní bezpečnostní rizika uvedená v § 14 odst. 2 a 3 zákona byla konstatována pouze u jednotlivých případů.

Dalším, nejvíce se vyskytujícím důvodem pro nevydání či zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby bylo nesplnění podmínky bezúhonnosti (§ 6 odst. 2 písm. c) zákona) a osobnostní způsobilosti (§ 13 zákona).

Celkem bylo v roce 2007 zahájeno 106 bezpečnostních řízení o zrušení platnosti již vydaného osvědčení, a z toho v 93 případech byla platnost osvědčení skutečně zrušena.

Tab 1 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2007

Rok	Podané žádosti	Vydáno	Nevydáno	Zrušení platnosti
2007	8337	8941	62	93

Zdroj: zpracováno dle Výroční zprávy NBU 2007

7.2 Rok 2008

V roce 2008 byla, stejně jako v předchozích letech, věnována pozornost nejen průběžnému zlepšování již „zavedených“ postupů v rámci bezpečnostního řízení, ale i vytváření nových, včetně metodického působení tak, aby mohly být ze strany Národního bezpečnostního úřadu dlouhodobě realizovány požadavky na provedení bezpečnostního řízení v zákonných lhůtách. K nedodržení zákonné lhůty došlo v roce 2008 ze strany Úřadu pouze v jednotlivých případech, kde se jednalo o nezbytné opatření, kdy musela být tato lhůta ředitelem Úřadu, na základě informace od orgánu státu, právnické či podnikající fyzické osoby podle § 118 zákona, prodloužena.

Součinnost, kterou v rámci bezpečnostního řízení poskytují Úřadu zpravodajské služby, Policie ČR a další spolupracující orgány státu, byla i v roce 2008 na velmi dobré úrovni a na základě usnesení vlády č. 1381 ze dne 12. prosince 2007, byla tato spolupráce upravena dalšími realizačními dohodami.

Dále byly mimo rámec výše uvedeného usnesení vlády, za účelem efektivního zjišťování informací o majetkových poměrech prověřovaných osob, uzavřeny dohody s některými soukromými subjekty s cílem zkrátit zásadním způsobem dobu ukončení bezpečnostního řízení.

Oproti roku 2007 došlo opět k mírnému poklesu podaných žádostí o vydání osvědčení fyzické osoby. Celkově bylo podáno 7 332 žádostí, což je o 830 žádostí méně než

v předchozím roce. Počet vydaných osvědčení se pak snížil na 6 898, což je o 2 043 méně než v roce 2007. Ve 43 případech bylo rozhodnuto o nevydání osvědčení a 195 bezpečnostních řízení bylo zastaveno. V roce 2008 bylo rovněž přijato 125 žádostí o ověření splnění podmínek přístupu fyzické osoby k utajované informaci stupně utajení Vyhrazené.

Dále bylo v roce 2008 zahájeno celkem 136 bezpečnostních řízení o zrušení platnosti vydaného osvědčení, z toho v 60 případech bylo rozhodnuto o skutečném zrušení jejich platnosti.

Analýza důvodů nevydání nebo zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby

Důvody, které v roce 2008 převládaly pro nevydání nebo zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby, byly, stejně jako v předchozích letech, zejména nesplnění podmínky bezpečnostní spolehlivosti, a to především z důvodu výskytu bezpečnostních rizik, opět zejména dle § 14 odst. 3 písm. d) zákona, tedy chování, které má vliv na důvěryhodnost nebo ovlivnitelnost osoby a může ovlivnit její schopnost utajovat informace. A dále podle § 14 odst. 2 písm. b) zákona, činnost spočívající v potlačování základních práv a svobod, nebo podpora takové činnosti. Je však nutné konstatovat, že toto druhé, uvedené bezpečnostní riziko týkající se základních práv a svobod, ustupuje postupně do pozadí. Naopak na významu nabývá riziko spojené se zjevně nepřiměřenými majetkovými poměry fyzických osob (§ 14 odst. 3 písm. i) zákona), které spočívá především v existenci nepřiměřených finančních závazků, které fyzická osoba svým jednáním vytvořila, a proto by mohly být zásadní příčinou ohrožení utajovaných informací. Především z důvodu opatření si „vedlejšího příjmu“ na jejich úhradu.

Dalším, opakovaně se vyskytujícím důvodem pro nevydání či zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby bylo nesplnění podmínky bezúhonnosti a v mnoha případech nesplnění podmínky osobnostní způsobilosti. V případech, kdy dojde k podezření, že by fyzická osoba mohla být osobnostně nezpůsobilou, Úřad ustanovuje znalce z příslušných oborů k provedení a zpracování znaleckého posudku.

Tab 2 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2008

Rok	Podané žádosti	Vydáno	Nevydáno	Zrušení platnosti
2008	7332	6898	43	60

Zdroj: zpracováno dle Výroční zprávy NBÚ 2008

7.3 Rok 2009

Na základě zkušeností z uplatňováním postupů v bezpečnostních řízeních v předchozích letech, počínaje přijetím žádosti o vydání osvědčení fyzické osoby až po závěrečné rozhodnutí ve věci, byla v roce 2009 upřesněna Metodika bezpečnostního řízení z roku 2007. Stejně tak součinnost Úřadu se zpravodajskými službami, Policií ČR a dalšími spolupracujícími orgány státu, byla i v roce 2009 na velmi vysoké úrovni.

Z důvodu zefektivnění komunikace a tedy i dalšího urychlení bezpečnostního řízení, byla do stávajícího rámce bezpečnostního řízení implementována komunikace pomocí datových schránek s účastníky řízení i se spolupracujícími subjekty z veřejné i privátní sféry.

Oproti letům 2007 a 2008 došlo opět k poklesu podaných žádostí o vydání osvědčení fyzické osoby. Úřad přijal celkem 6 338 žádostí, což je o 994 méně než v roce 2008 a o 1 999 méně než v roce 2007. Počet vydaných osvědčení se tedy snížil oproti roku 2008 na 6 120, tedy o 778 méně (při srovnání s rokem 2007 to bylo o 2 821 méně). Ve 28 případech bylo rozhodnuto o nevydání osvědčení a ve 187 případech bylo bezpečnostní řízení zastaveno. V roce 2009 bylo rovněž přijato 764 žádostí o ověření splnění podmínek přístupu fyzické osoby k utajované informací stupně utajení Vyhrazené.

V roce 2009 tvořilo téměř polovinu objemu činnosti Úřadu v oblasti personální bezpečnosti (cca 4 700 případů) provádění prověřování, zda fyzická osoba, která je držitelem osvědčení fyzické osoby, i nadále splňuje podmínky pro jeho vydání. Tyto informace Úřad získal jednak od zpravodajských služeb, Ministerstva vnitra nebo Policie ČR a jednak tyto informace vyplynuly z nahlášených změn samotným držitelem osvědčení fyzické osoby nebo je Úřad získal přímo svou vlastní činností (monitoring otevřených zdrojů). V 277 případech toto prověřování vyústilo v zahájení řízení o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby a z těch bylo 79 držitelům toto rozhodnutí Úřadem vydáno.

Analýza důvodů nevydání nebo zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby

V roce 2009 bylo převládajícími důvody pro nevydání nebo zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby především nesplnění podmínky bezpečnosti spolehlivosti, stejně jako v letech předchozích. A to především z důvodů výskytu bezpečnostních rizik – chování, které má vliv na důvěryhodnost nebo ovlivnitelnost osoby a může ovlivnit její

schopnost utajovat informace a dále činnost spočívající v potlačování základních práv a svobod nebo podpora takové činnosti.

I v roce 2009 na významu nabývá riziko spojené se zjevně nepřiměřenými majetkovými poměry fyzických osob, které spočívá především v existenci nepřiměřených finančních závazků, které fyzická osoba vytvořila výhradně svým jednáním, a proto by mohly být zásadní příčinou ohrožení utajovaných informací z důvodu opatření si „vedlejšího příjmu“ na jejich úhradu.

Dále se i v roce 2009 opakovaně vyskytuje důvod pro nevydání či zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby nesplnění podmínky bezúhonnosti. V roce 2009 velmi výrazně vzrostl počet případů, kdy fyzická osoba nesplňovala podmínku bezúhonnosti (nebo ji přestala plnit v době platnosti vydaného osvědčení fyzické osoby), a to především z důvodu pravomocného odsouzení za spáchání úmyslného trestného činu v souvislosti s jízdou motorovým vozidlem pod vlivem návykové látky.

Taktéž byl v tomto roce zaznamenán nárůst počtu případů, kdy držitel veřejné listiny není schopen (či ochoten) dostát svým závazkům navzdory tomu, že to jeho majetkové poměry umožňují. Takové jednání je pak obvykle posuzováno jako bezpečnostní riziko ve smyslu § 14 odst. 3 písm d) zákona.

Tab 3 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2009

Rok	Podané žádosti	Vydáno	Nevydáno	Zrušení platnosti
2009	6338	6120	28	79

Zdroj: zpracováno dle Výroční zprávy NBÚ 2009

7.4 Rok 2010

V roce 2010 byly realizovány požadavky na provádění bezpečnostních řízení v naprosté většině případů v kratších lhůtách, než které jsou zákonem stanoveny. Tento stav byl dán především průběžným zlepšováním již zavedených, ale i vytvářením nových postupů v rámci bezpečnostního řízení včetně metodického působení v uplynulých letech. Stejně tak i součinnost se zpravodajskými službami, Policií ČR a dalšími spolupracujícími orgány státu a právníckými osobami, byla na velmi dobré úrovni.

Na rozdíl od předchozího roku 2009 došlo v roce 2010 k mírnému nárůstu počtu podaných žádostí o vydání osvědčení fyzické osoby. Národní bezpečnostní úřad přijal celkem 6 680

žádostí, což bylo o 342 více než v roce 2009. Z tohoto počtu bylo ve 33 případech rozhodnuto o nevydání osvědčení a ve 221 případě bylo bezpečnostní řízení zastaveno. V roce 2010 bylo také přijato 116 žádostí o ověření splnění podmínek přístupu fyzické osoby k utajované informaci stupně utajení Vyhrazené.

Téměř polovinu objemu činností Úřadu v roce 2010 v oblasti personální bezpečnosti (4 621 případů) činilo provádění prověrování, zda fyzická osoba, která je držitelem osvědčení fyzické osoby, i nadále splňuje podmínky pro jeho vydání. Z tohoto počtu případů ve 226 případech toto prověrování vyústilo v zahájení řízení o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby a z těchto bylo v 97 případech ukončeno vydáním rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby.

Analýza důvodů nevydání nebo zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby

I v roce 2010 bylo převládajícím důvodem pro nevydání nebo zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby nesplnění podmínky bezpečnostní spolehlivosti, a to především nesplnění podmínky bezpečnostní spolehlivosti, stejně jako v letech předchozích. A to především z důvodů výskytu bezpečnostních rizik – chování, které má vliv na důvěryhodnost nebo ovlivnitelnost osoby a může ovlivnit její schopnost utajovat informace a dále činnost spočívající v potlačování základních práv a svobod nebo podpora takové činnosti.

Toto bezpečnostní riziko zahrnuje poměrně velký rozsah faktických důvodů, které byly při jeho shledání Úřadem odvislé zejména od skutečností vyplývajících např. z trestního či přestupkového řízení, a dále širokého spektra případů porušování právních předpisů a interních normativních aktů nebo jejich obcházení, kdy převážnou motivací zde bylo získání majetkového či jiného prospěchu. Obecně byl zaznamenán až dramatický nárůst případů, kdy účastníci řízení (žadatelé či držitelé osvědčení) se svým přístupem k plnění svých závazkových vztahů ocitli v neudržitelné finanční, potažmo majetkové situaci, kterou řešili přístupováním k novým závazkům již s vědomím předchozí nesplácat, což může mít až fatální dopad na jejich schopnost, resp. ochotu utajovat informace, jako možné protislužby nebo nabídky, ve vazbě na případné zlepšení jejich stávajících majetkových poměrů. Tyto případy většinou doprovází rovněž neochota účastníků řízení takové finanční problémy Úřadu vůbec uvést, potažmo objasnit. Byly zaznamenány i případy neschopnosti se k těmto problémům vůbec vyjádřit. Za určitých okolností jsou tyto skutečnosti klasifikovány také jako bezpečnostní riziko podle § 14 odst. 3 písm. i) zákona – zřejmě nepřiměřené finanční nebo majetkové poměry vzhledem k řádně

přiznaným příjmům fyzické osoby, zejména v případech, kdy má účastník řízení majetek, jehož nabytí není schopen prokázat, popřípadě takové závazky, jejichž účel není schopen zdůvodnit.

Dalším, stále vzrůstajícím důvodem, nevydání či zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby bylo nesplnění podmínky bezúhonnosti podle § 6 odst. 2 písm. c) zákona. V roce 2010 výrazně vzrostl počet případů, kdy fyzická osoba nesplňovala podmínku bezúhonnosti (nebo ji přestala splňovat v době platnosti osvědčení fyzické osoby) z důvodu pravomocného odsouzení za spáchání úmyslného trestného činu v souvislosti s jízdou motorovým vozidlem pod vlivem návykové látky.

Tab 4 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2010

Rok	Podané žádosti	Vydáno	Nevydáno	Zrušení platnosti
2010	6680	6180	33	97

Zdroj: zpracováno dle Výroční zprávy NBÚ 2010

7.5 Rok 2011

V roce 2011 došlo ke zcela zásadní modifikaci legislativního rámce provádění bezpečnostního řízení a celé oblasti personální bezpečnosti. K uvedeným změnám došlo v rámci přijetí poměrně rozsáhlé novely zákona 412/2005 Sb. a vydáním nové vyhlášky č. 363/2011Sb, o personální bezpečnosti a o bezpečnostní způsobilosti, s účinností od 1. ledna 2012. Díky těmto změnám musely být provedeny i úpravy Metodiky bezpečnostního řízení z roku 2008.

I nadále byla, po velmi kladných zkušenostech z uplynulých let 2009 a 2010, využívána komunikace pomocí datových schránek s účastníkem řízení a s ostatními spolupracujícími subjekty z veřejné i privátní sféry.

V roce 2011 došlo k poměrně velkému snížení počtu podaných žádostí, a to nejen vzhledem k roku 2010, ale i ve srovnání ze všemi předchozími lety (2007 – 2009). Podaných žádostí bylo v roce 2011 celkem 2 538. Ve 46 případech bylo rozhodnuto o nevydání osvědčení a ve 308 případech bylo bezpečnostní řízení zastaveno.

Velkou část objemu činnosti v oblasti personální bezpečnosti (4 824) v roce 2011 činilo provádění prověřování splňování podmínek pro vydání osvědčení ze strany fyzické

osoby. Ve 249 případech toto prověřování vyústilo v zahájení řízení o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby, které bylo v 96 případech ukončeno vydáním rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby.

Analýza důvodů nevydání nebo zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby

Převládajícím důvodem pro nevydání nebo zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby v roce 2012 bylo, jako v roce minulém, nesplnění podmínky bezpečnostní spolehlivosti podle § 12 odst. 1 písm. d) zákona, a to především z důvodu výskytu bezpečnostního rizika podle § 14 odst. 3 písm. d) zákona, tedy chování, které má vliv na důvěryhodnost nebo ovlivnitelnost osoby a může ovlivnit její schopnost utajovat informace. Toto bezpečnostní riziko zahrnuje poměrně velký rozsah faktických důvodů, které byly při jeho shledání Úřadem odvislé zejména od skutečností vyplývajících např. z trestního či přestupkového řízení, a dále širokého spektra případů porušování právních předpisů a interních normativních aktů nebo jejich obcházení, kdy převážnou motivací zde bylo získání majetkového či jiného prospěchu. K nesplnění bezpečnostní spolehlivosti fyzické osoby náležely především případy, kdy se účastníci řízení (žadatelé či držitelé osvědčení) se svým přístupem k plnění svých závazkových vztahů ocitli v neudržitelné finanční, potažmo majetkové situaci, kterou řešili přístupováním k novým závazkům již s vědomím předchozí nesplácat, což může mít až fatální dopad na jejich schopnost, resp. ochotu utajovat informace, jako možné protislužby nebo nabídky, ve vazbě na případné zlepšení jejich stávajících majetkových poměrů. Tyto případy většinou doprovázela rovněž neochota účastníků řízení takové finanční problémy Úřadu vůbec uvést, potažmo objasnit. Za určitých okolností byly tyto skutečnosti klasifikovány také jako bezpečnostní riziko podle § 14 odst. 3 písm. i) zákona – zřejmě nepřiměřené finanční nebo majetkové poměry vzhledem k řádně priznaným příjmům fyzické osoby, zejména v případech, kdy má účastník řízení majetek, jehož nabytí není schopen prokázat, popřípadě takové závazky, jejichž účel není schopen zdůvodnit. Ostatní rizika uvedená v § 14 odst. 2 a 3 zákona byla konstatována pouze u jednotlivých případů. Dalším stále vzrůstajícím důvodem nevydání či zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby bylo nesplnění podmínky bezúhonnosti podle § 6 odst. 2 písm. c) zákona. Také v roce 2011 výrazně vzrostl počet případů, kdy fyzická osoba nesplňovala podmínku bezúhonnosti (nebo ji přestala splňovat v době platnosti osvědčení fyzické osoby) z důvodu pravomocného odsouzení za spáchání úmyslného trestného činu v souvislosti s jízdou motorovým vozidlem pod vlivem návykové látky.

Tab 5 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2011

Rok	Podané žádosti	Vydáno	Nevydáno	Zrušení platnosti
2011	2538	3911	46	96

Zdroj: zpracováno dle Výroční zprávy NBU 2011

7.6 Rok 2012

Rok 2012 se vyznačoval především implementací zákona č. 255/2011 Sb., kterým byl zásadně novelizován zákon č. 412/2005 Sb., a dále implementací souvisejícího prováděcího právního předpisu č. 363/2011 Sb., o personální bezpečnosti a o bezpečnostní způsobilosti, do praxe činnosti na poli provádění bezpečnostního řízení. Zejména sem lze zařadit modifikaci podmínek přístupu fyzické osoby k utajované informaci stupně utajení Vyhrazené, podmínek pro vydání osvědčení fyzické osoby, rozsahu a formy podkladových materiálů, které jsou součástí žádosti o vydání osvědčení, důvodů zastavení bezpečnostního řízení a zániku platnosti osvědčení, rozsahu oznamování změn a dále zkrácení lhůt pro provádění bezpečnostního řízení a zavedení možnosti doručování veřejnou vyhláškou.

Z číselných údajů ohledně bezpečnostního řízení pro rok 2012 vyplývá, že v průběhu roku 2012 bylo přijato 3 378 žádostí o vydání osvědčení fyzické osoby. Největší podíl tvořili žádosti o vydání osvědčení fyzické osoby pro stupeň utajení Tajné (67%), nejméně pak bylo žádostí o vydání osvědčení fyzické osoby pro stupeň utajení Přísně tajné (3%). Největší počet žádostí byl pak přijat v posledním čtvrtletí roku 2012, a to 1 305 žádostí (40% z celkového počtu žádostí). O většině těchto žádostí však bylo rozhodnuto až v roce 2013. V roce 2012 bylo rozhodnuto ve 2 732 případech o vydání osvědčení fyzické osoby a ve 30 případech o nevydání osvědčení. Ve 184 případech bylo bezpečnostní řízení zastaveno. Nejčastějším důvodem pro zastavení řízení bylo zpětvzetí žádosti samotným účastníkem řízení. Významný podíl na zastavení bezpečnostního řízení měla již výše uvedená novela zákona, která mimo jiné stanovuje povinnost odpovědné osoby neprodleně oznámit Úřadu pomnutí skutečností odůvodňujících nutnost přístupu fyzické osoby k utajovaným informacím. Ze strany Úřadu tak mohlo být probíhající bezpečnostní řízení zastaveno, neboť důvod řízení zanikl. Tím došlo výraznému snížení nákladů na bezpečnostní řízení. Současné tím byl posílen princip „need to know“, jehož hlavním

smyslem je, aby k utajovaným informacím mohly mít přístup pouze osoby, které tyto informace potřebují k výkonu své pracovní nebo jiné podobné činnosti.

Největší vliv měla novelizace zákona na počet žádostí a ověření splnění podmínek pro přístup fyzické osoby k utajované informaci stupně utajení Vyhrazené, který klesl téměř o **90%**. Novela zákona totiž jasně stanovila, že uvedené ověření je oprávněna učinit nejen odpovědná osoba subjektu, ke kterému má fyzická osoba pracovněprávní či jiný obdobný vztah, ale i odpovědná osoba poskytovatele utajované informace. Celkový počet devět žádostí je pak v tomto případě ve srovnání s ostatními roky téměř zanedbatelný.

Prověřování, zda fyzická osoba, která je již držitelem osvědčení fyzické osoby, stále splňuje podmínky pro jeho vydání, zahrnovalo v roce 2012 celkem 3 335 držitelů osvědčení, kteří byli z tohoto důvodu prověřováni. V 263 případech toto prověřování vedlo v zahájení řízení o zrušení platnosti příslušného osvědčení a v 95 případech bylo toto ukončeno vydáním rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby.

Analýza důvodů nevydání nebo zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby

Jak již bylo uvedeno výše, v roce 2012 nebylo žadateli osvědčení vydáno ve 30 případech a v 95 případech bylo rozhodnuto o zrušení platnosti osvědčení. Převládajícím důvodem pro nevydání či zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby zůstává jako v předchozích letech nesplnění podmínky bezpečnostní spolehlivosti podle § 12 odst. 1 písm d) zákona, a to především z důvodu bezpečnostního rizika dle § 14 odst. 3 písm. d) zákona (chování mající vliv na důvěryhodnost nebo ovlivnitelnost osoby a může ovlivnit její schopnost utajovat informace).

Stále zůstávají příčinné souvislosti se skutečnostmi vyplývajícími převážně z přestupkových řízení a z případů porušování právních předpisů a interních normativních aktů nebo jejich obcházení, kdy jejich motivací bylo získávání majetkového či jiného prospěchu. A dále případy, kdy se účastníci řízení z důvodu svého laxního přístupu k plnění svých závazkových vztahů ocitli v neudržitelné finanční, potažmo majetkové situaci, kterou řešili přístupováním k novým závazkům, s vědomím předchozí nesplácet.

A i v tomto roce byl zaznamenán nárůst bezpečnostního rizika souvisejícího s nadměrnou konzumací alkoholu či se závislostí fyzické osoby na návykových látkách a řízení motorových vozidel pod vlivem návykové látky.

Tab 6 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2012

Rok	Podané žádosti	Vydáno	Nevydáno	Zrušení platnosti
2012	3378	2732	30	95

Zdroj: zpracováno dle Výroční zprávy NBU 2012

7.7 Rok 2013

Rok 2013 byl z hlediska legislativního rámce v oblasti personální bezpečnosti charakterizován zejména implementací zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, do zákona č. 412/2005 Sb. a do vyhlášky č. 363/2011 Sb., o personální bezpečnosti a o bezpečnostní způsobilosti.

Nadále v oblasti personální bezpečnosti probíhala spolupráce s orgány státu, především s Policií ČR a zpravodajskými službami, právníckými osobami a dalšími subjekty, které disponovaly informacemi důležitými pro bezpečnostní řízení.

V průběhu roku 2013 bylo Úřadem přijato celkem 5 091 žádostí o vydání osvědčení fyzické osoby. Oproti předchozímu roku tak došlo k navýšení, a to o 1 173 žádostí. Největší podíl na těchto žádostech měly opět žádosti o vydání osvědčení fyzické osoby na stupeň utajení Tajné (63%), nejméně pak pro stupeň utajení Přísně tajné (5%). Stejně jako v roce 2012 byl největší počet žádostí přijat v posledním čtvrtletí roku 2013 (1 729), o většině těchto žádostí bylo ale rozhodnuto až v roce 2014.

V roce 2013 bylo tedy rozhodnuto (spadají sem i žádosti podané v posledním čtvrtletí roku 2012) ve 4 538 případech o vydání osvědčení fyzické osoby a v 19 případech o nevydání. Ve 186 případech pak bylo bezpečnostní řízení zastaveno. Nejčastějším důvodem bylo, stejně jako v předchozím roce, zpětvzetí žádosti samotným účastníkem řízení (65 případů). Také sem ale spadá povinnost odpovědné osoby neprodleně oznámit Úřadu pomnutí skutečnosti odůvodňujících nutnost přístupu fyzické osoby k utajovaným informacím (56 případů).

Dále v roce 2013 bylo ve 234 případech z celkového počtu 2 643, u kterých probíhalo prověřování, zda jako držitelé osvědčení pro styk s utajovanými informacemi stále splňují podmínky pro přístup k těmto informacím, zahájeno řízení o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby, které bylo v 67 případech ukončeno vydáním rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby.

Analýza důvodů nevydání nebo zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby

V případech nevydání či zrušení platnosti osvědčení fyzické osobě nedošlo ani v roce 2013 ke změnám důvodů pro výše uvedená rozhodnutí. Tedy nesplnění podmínky bezpečnostní spolehlivosti, a to především z důvodu nesplnění bezpečnostního rizika, kterým bylo chování, které mělo vliv na důvěryhodnost nebo ovlivnitelnost osoby a mohlo by tak ovlivnit její schopnost utajovat informace. I tento rok se jednalo především o majetkové a finanční poměry fyzických osob.

Nově byl zaznamenán v roce 2013 nárůst obligatorního bezpečnostního rizika – závažná nebo opakovaná činnost proti zájmům ČR, a to především v souvislosti s takovou činností účastníků řízení v procesu zadávání veřejných zakázek. A dalším významným důvodem pro nevydání či zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby bylo nesplnění podmínky bezúhonnosti dle § 6 odst. 2 písm. c) zákona. Na této četnosti se odrazila amnestie prezidenta republiky v roce 2013.

Tab 7 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2013

Rok	Podané žádosti	Vydáno	Nevydáno	Zrušení platnosti
2013	5091	4538	19	67

Zdroj: zpracováno dle Výroční zprávy NBÚ 2013

7.8 Rok 2014

Ze statistických údajů týkajících se bezpečnostního řízení o žádostech fyzických osob vyplývá, že v průběhu roku 2014 bylo přijato 5 067 žádostí o vydání osvědčení fyzické osoby, což je přibližně stejný počet, jako v předchozím roce 2013. Největší podíl pak tvořily žádosti o vydání osvědčení fyzické osoby pro stupeň utajení „Tajné“ (56%), oproti předchozímu roku došlo k poměrně markantnímu nárůstu žádostí pro stupeň utajení „Důvěrné“, a to o 35%. Obdobně jako v předchozích letech byl největší počet žádostí přijat v posledním čtvrtletí hodnoceného roku (1 927), více než jedna třetina z celkového počtu přijatých žádostí za rok 2014. O většině těchto žádostí však bude rozhodnuto až v roce následujícím, tedy 2015.

V roce 2014 bylo rozhodnuto v celkem 4 840 případech o vydání osvědčení fyzické osoby a ve 24 případech o nevydání. Ve 134 případech bylo bezpečnostní řízení zastaveno. Přičemž nejčastějším důvodem zastavení bezpečnostního řízení bylo zpětvzetí

žádosti účastníkem řízení (55 případů), významný podíl na zastavení bezpečnostního řízení měla také povinnost odpovědné osoby neprodleně oznámit Úřadu pomnutí skutečností odůvodňujících nutnost přístupu fyzické osoby k utajovaným informacím (46 případů). Celkem 3 400 držitelů osvědčení bylo prověřováno v souvislosti s tím, zda fyzická osoba, která je držitelem osvědčení i nadále splňuje podmínky pro jeho vydání. Nezanedbatelnou část takto prověřovaných případů tvořilo rovněž periodické ověřování realizované po dobu platnosti příslušného osvědčení. Ve 182 případech toto prověřování vyústilo v zahájení řízení o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby, které bylo ve 48 případech ukončeno vydáním rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby.

Analýza důvodů nevydání nebo zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby

Jak již bylo zmíněno výše, v roce 2014 bylo ve 24 případech rozhodnuto o nevydání osvědčení a ve 48 případech bylo rozhodnuto o zrušení platnosti osvědčení.

Převládajícím důvodem pro nevydání nebo zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby bylo, stejně jako v předchozích letech, nesplnění podmínky bezpečnostní spolehlivosti podle § 132 odst. 1 písm. d) zákona, a to zejména z důvodu výskytu bezpečnostního rizika podle § 14 odst. 3 písm. d) zákona, chování, které má vliv na důvěryhodnost nebo ovlivnitelnost osoby a může ovlivnit její schopnost utajovat informace.

Výše zmíněné riziko zahrnuje velký rozsah faktických důvodů. V roce 2014 měly tyto důvody opět příčinnou souvislost se skutečnostmi vyplývajícími z trestního či přestupkového řízení s tím, že nemalým dílem byly dokladovány i zjištěními příslušných zpravodajských služeb. Převážnou motivací k chování, které mělo vliv na důvěryhodnost nebo ovlivnitelnost žadatele či držitele osvědčení, bylo nejen získání majetkového či jiného prospěchu, ale narostl i počet případů, kdy takovou motivací bylo posílení a utužení negativních interpersonálních vazeb (klientelismus) bez zaznamenání okamžitého prospěchu v majetkové sféře dotčených osob.

Ač nejčtenějším shledáním již uvedeného bezpečnostního rizika byly opětovně případy neodpovědného až laxního přístupu žadatelů či držitelů osvědčení k jejich závazkovým vztahům, díky nimž se ocitli v neudržitelné finanční, potažmo majetkové situaci, čímž se stali osobami významně ovlivnitelnými, oproti roku 2013, se tento počet takových případů snížil. V tomto ohledu byl zaznamenán zvýšený počet těchto žadatelů či držitelů osvědčení o využití institutu oddlužení.

Ostatní rizika uvedená v § 14 odst. 2 a 3 zákona byla v roce 2014 konstatována pouze ojediněle. V roce 2014 již nebyla zaznamenány případy historických rizik, tedy činnosti spočívající v potlačování základních lidských práv a svobod před rokem 1989, byla však identifikována u žadatelů či držitelů osvědčení v nedávné minulosti, kdy se jednalo o extremismus. A taktéž v roce 2014 byly zjištěny případy výskytu dalšího obligatorního bezpečnostního rizika spojené s procesem zadávání veřejných zakázek, kdy docházelo k závažné nebo opakované činnosti proti zájmům ČR. V minulosti bylo toto riziko spojeno zejména se zjištěními zpravodajských služeb, v roce 2014 se týkalo již i podkladů získaných od orgánů činných v trestním řízení.

V roce 2014 poklesl počet případů nevydání či zrušení osvědčení pro nesplnění podmínky bezúhonnosti podle § 6 dost. 2 písm. c) zákona, kdy stále převažuje řízení motorových vozidel nebo vykonávání jiné činnosti pod vlivem návykových látek.

Tab 8 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2014

Rok	Podané žádosti	Vydáno	Nevydáno	Zrušení platnosti
2014	5067	4840	24	48

Zdroj: zpracováno dle Výroční zprávy NBU 2014

7.9 Rok 2015

V roce 2015 bylo přijato 6 236 žádostí o vydání osvědčení fyzické osoby, to je o 1 169 žádostí více, než v předchozím roce. Z tohoto údaje je zřejmé, že došlo ke značenému nárůstu přijatých žádostí oproti roku 2014, a to o více než 23%.

Největší podíl tvořily žádosti o vydání osvědčení fyzické osoby pro stupeň utajení „Tajné“ (51%), a pro stupeň utajení „Důvěrné“ (46%). Žádosti byly, oproti minulým letům podávány poměrně rovnoměrně během celého roku. Přičemž nejvíce žádostí bylo podáno v měsíci červnu (701 žádostí).

V roce 2015 bylo rozhodnuto v 6 161 případě o vydání osvědčení fyzické osoby a v 16 případech o nevydání osvědčení, ve 218 případech bylo bezpečnostní řízení zastaveno. Opět bylo nejčastějším důvodem zastavení bezpečnostního řízení zpětvzetí žádosti účastníkem řízení (93 případů) a velký podíl tvořila také povinnost odpovědné osoby oznámit s okamžitou platností pominutí důvodu přístupu fyzické osoby k utajovaným informacím (79 případů).

Dále bylo prověřeno 3 292 držitelů osvědčení, zda stále splňují podmínky pro jeho vydání. Ve 126 případech toto prověřování vyústilo v zahájení řízení o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby, ve 40 případech bylo ukončeno vydáním rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby.

Analýza důvodů nevydání nebo zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby

V 16 případech nebylo žadateli osvědčení vydáno, ve 40 případech bylo rozhodnuto o zrušení platnosti osvědčení. I v roce 2015 bylo převládajícím důvodem pro nevydání či zrušení platnosti osvědčení nesplnění podmínky bezpečnostní spolehlivosti, a to zejména z důvodu výskytu bezpečnostního rizika chování, které má vliv na důvěryhodnost nebo ovlivnitelnost osoby a může ovlivnit její schopnost utajovat informace. I zde se jednalo převážně o záležitosti spojené s porušováním nebo obcházením právních předpisů, kdy převážnou motivací bylo získání majetkového či jiného prospěchu, ale taktéž klientelismus.

Bezpečnostní riziko týkající se potlačování základních lidských práv a svobod spojené s obdobím před rokem 1989, bylo konstatováno v souvislosti s jednáním žadatelů o vydání osvědčení pouze v několika případech. Kromě toho byly identifikovány případy týkající se pravicového extremismu. Taktéž v roce 2015 byly zjištěny případy dalšího obligatorního rizika – závažná nebo opakovaná činnosti proti zájmům ČR, týkající se především ochrany ekonomiky ČR (veřejné zakázky).

I v roce 2015 se objevily případy nesplnění podmínky bezúhonnosti spočívající převážně v řízení motorových vozidel pod vlivem návykových látek.

Tab 9 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2015

Rok	Podané žádosti	Vydáno	Nevydáno	Zrušení platnosti
2015	6236	6161	16	40

Zdroj: zpracováno dle Výroční zprávy NBÚ 2015

7.10 Rok 2016

Přijatých žádostí fyzických osob bylo v roce 2016 celkem 5 739, tedy o 497 žádostí méně, než v roce 2015.

Největší podíl tvořily opět žádosti o vydání osvědčení fyzické osoby pro stupeň utajení „Tajné“ (53%) a dále pro stupeň „Důvěrné“ (43%). Nejvíce žádosti bylo podáno v červnu (666), velký objem žádostí byl přijat rovněž v měsících listopadu a prosinci (po 580).

Celkem bylo v loňském roce rozhodnuto v 5 487 případech o vydání osvědčení fyzické osoby a v 16 případech o nevydání osvědčení. Ve 137 případech bylo bezpečnostní řízení zastaveno. Nejčastějším důvodem zastavení bezpečnostního řízení bylo opět zpětvzetí žádosti účastníkem řízení (57 případů), v dalších případech bylo bezpečnostní řízení zastaveno protože účastník řízení ve stanovené lhůtě neodstranil nedostatky v žádosti fyzické osoby nebo v rozkladu. (33 případů). Taktéž významný podíl na zastavení bezpečnostního řízení měla povinnost odpovědné osoby neprodleně oznámit Úřadu pomínuté skutečnosti odůvodňující nutnost přístupu fyzické osoby k utajovaným informacím. (30 případů).

V roce 2016 bylo prověřeno 3 996 držitelů osvědčení, zda i nadále splňují podmínky pro jeho vydání, kdy ve 111 případech toto prověřování vyústilo v zahájení řízení o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby, které bylo v 18 případech ukončeno vydáním rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby.

Analýza důvodů nevydání nebo zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby

V roce 2016 bylo rozhodnuto v 16 případech o nevydání osvědčení fyzické osoby a v 18 případech o zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby.

Většina z výše uvedených počtů rozhodnutí byla vydána z důvodu nesplnění podmínky bezpečnostní spolehlivosti dle § 12 odst. 1 písm. d) zákona, a to především z důvodu výskytu bezpečnostního rizika podle § 14 odst. 3 písm. d) zákona, tedy chování, které má vliv na důvěryhodnost nebo ovlivnitelnost osoby a může ovlivnit její schopnost utajovat informace.

Jednání, kterým žadatelé a držitelé osvědčení skutkovou podstatu tohoto bezpečnostního rizika naplnili, byla různorodá. Nicméně i v roce 2016 se jednalo zejména o neodpovědné nakládání s vlastními finančními prostředky a toho plynoucí neschopnost dostát svým finančním závazkům. Z fakultativních bezpečnostních rizik se na důvodech shledání bezpečnostně nespolehlivým v roce 2016 dále významněji podílelo bezpečnostní riziko podle § 14 odst. 3 písm. g) zákona, tedy uvedení nepravdivé informace nebo zamlčení informace rozhodné pro objektivní zjištění skutečného stavu věci v řízení

podle části čtvrté. Takto byly zejména zamlčovány informace k finanční situaci. Rovněž se u držitelů osvědčení fyzické osoby více objevovalo bezpečnostní riziko podle § 14 odst. 3 písm. i) zákona, opakované neposkytnutí nezbytné součinnosti při bezpečnostním řízení zahájeném podle § 101 odst. 1 zákona.

V roce 2016 byla v několika případech konstatována přítomnosti obligatorních bezpečnostních rizik, a to zejména podle § 14 odst. 2 písm. b) zákona, činnost spočívající v potlačování základních lidských práv a svobod, která byla převážně shledána ve formě pravicového extremismu.

V roce 2016 byl zaznamenán výrazný pokles počtu rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení z důvodu nesplnění podmínky podle § 12 odst. 1 písm. b) zákona ve spojení s § 6 odst. 2 písm. c) zákona, tedy nesplnění podmínky bezúhonnosti.

Tab 10 Přijaté žádosti a ukončená bezpečnostní řízení v roce 2016

Rok	Podané žádosti	Vydáno	Nevydáno	Zrušení platnosti
2016	5739	5487	16	18

Zdroj: zpracováno dle Výroční zprávy NBÚ 2016

8 Výsledky práce

Zkušenosti z minulých let a minulých právních úprav jasně hovoří z hlediska právní jistoty a ochrany základních práv pro co nejpřísnější a nejjednoznačnější vymezení utajovaných informací. Proto je velmi důležitý požadavek na to, aby úprava sama zajišťovala co nejpřesnější úpravu, která plyne zejména z Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách, jíž je ČR vázána a na jejímž základě tuto povinnost státu opakovaně zdůraznil štrasburský soud. Tuto úpravu shodně vyžadují i dokumenty Rady Evropy a OSN.

Úprava ochrany utajovaných informací je v ČR zajištěna působností zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, který je doplněn dalšími navazujícími normativními akty.

I přesto, že ochrana UI je velmi rozsáhlou a poměrně složitou problematikou, v práci jsou nastíněny a upřesněny tyto specializované činnosti tak, aby byly co nejvíce přiblíženy laické veřejnosti a vyzdvížena jejich důležitost především pro ochranu zájmů ČR, a to především s ohledem na současnou bezpečnostní světovou situaci.

V oblasti vztahující se ke konkrétním údajům týkajících se bezpečnostních řízení, byly porovnávány údaje z let 2007 – 2016, ze kterých byl zhodnocen vývoj jednotlivých aspektů, vážících se k ochraně utajovaných informací v oblasti personální bezpečnosti. Byl tedy zhodnocen vývoj počtů podaných žádostí o vydání osvědčení fyzické osoby na jedné straně a dále vývoj důvodů pro nevydání osvědčení fyzické osoby či zastavení řízení. Zde je nutno podotknout, že do důvodů pro nevydání osvědčení či z dokonce zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby značně zasahuje způsob života a moderní společnosti. Konzumerismus, který způsobil posun paradigmatu v přístupu k nakupování z pozice zákazníka z „potřebuji si koupit“ na „chci si koupit“ se ve velké míře podílí i na výše zmíněných důvodech pro nevydání či zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby, což se týká především oblasti majetkových a finančních poměrů fyzických osob.

8.1 Počet podaných žádostí 2007 - 2016

Porovnáním let 2007 až 2016 je zřejmé, že v letech 2007 až 2010 byl počet žádostí vyrovnaný s nejvyšším počtem v porovnávaných letech. V tomto období bylo podáno průměrně **7 173** žádostí za rok.

K rapidnímu poklesu podaných žádostí došlo v letech 2011 a 2012. Tento pokles byl způsoben zásadní modifikací legislativního rámce provádění bezpečnostního řízení a celé oblasti personální bezpečnosti, a to v rámci přijetí rozsáhlé novely zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti a dále vydáním vyhlášky č. 363/2001, o personální bezpečnosti a bezpečnostní způsobilosti. Jednalo se zejména o modifikaci podmínek přístupu fyzické osoby k utajovaným informacím stupně utajení „Vyhrazené“. Novela jasně stanovila, že oznámení o splnění podmínek pro přístup k utajované informaci stupně utajení „Vyhrazené“ vydává odpovědná osoba nebo jí určená osoba toho, kdo umožní fyzické osobě přístup k utajované informaci stupně utajení „Vyhrazené“. V ostatních případech splnění podmínek pro vydání oznámení (plná svéprávnosti, dovršení 18 let a bezúhonnost) ověřuje a oznámení fyzické osobě vydává Národní bezpečnostní úřad na základě odůvodněné písemné žádosti. Na základě této modifikace došlo k poklesu žádostí pro styk s utajovanými informacemi pro stupeň utajení „Vyhrazené“, a to téměř o **90%**.

Kromě výše zmíněných změn byl počet žádostí též ovlivněn povinností odpovědné osoby neprodleně Úřadu oznámit pominutí skutečností odůvodňujících nutnost přístupu fyzické osoby k utajovaným informacím.

Co se týče žádostí na ostatní stupně utajení (Důvěrné, Tajné a Přísně tajné), byl počet žádostí po celé sledované období stejný. Nejvíce žádostí bylo podáváno vždy na stupeň utajení „Tajné“, nejméně pak na stupeň utajení „Přísně tajné“.

Od roku 2013 došlo k ustálení počtu žádostí, která se pohybuje průměrně ve výši 5 000 žádostí ročně. Tento trend pokračuje i v současnosti. Přehledný vývoj výše uvedených počtů podaných žádostí můžeme sledovat v následující tabulce (Tab. 11).

Tab. 11 - podané žádosti v letech 2007 – 2016 dle stupňů utajení

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	CELKEM
Vyhrazené	178	0	0	0	0	0	0	0	0	0	178
Důvěrné	4695	4059	3344	3364	1208	1026	1342	2043	2887	2054	26472
Tajné	3267	2930	2748	2943	1174	2257	3056	2827	3190	3036	27878
Přísně tajné	200	343	246	373	156	95	243	197	159	199	2211
CELKEM	8340	7332	6338	6680	2538	3378	5091	5067	6236	5739	56739

Zdroj: Zpracováno dle výročních zpráv NBÚ 2007-2016

8.2 Nevydání osvědčení a zrušení platnosti osvědčení 2007 - 2016

Ve sledovaném období bylo ve všech případech hlavním důvodem pro nevydání osvědčení či zastavení řízení, nesplnění podmínky bezpečnostní spolehlivosti dle § 14 odst. 1, a to zejména z důvodu výskytu bezpečnostních rizik daných § 14 odst. 3 písm. d), chování, které má vliv na důvěryhodnost nebo ovlivnitelnost osoby a může ovlivnit její schopnost utajovat informace a dále podle § 14 odst. 2 písm. b), činnost, spočívající v potlačování základních práv a svobod, anebo podpora takové činnosti.

V letech 2007 až 2009 byla výše zmíněná bezpečnostní rizika spojena především s činností před rokem 1989. V dalších letech byla již bezpečnostní rizika spojená s těmito událostmi zjištěna pouze v několika málo případech a ustoupila tedy zcela do pozadí.

Naopak bezpečnostní rizika, která v následujících letech nabývají na četnosti, jsou skutečnosti týkající se finančních a majetkových poměrů žadatelů či držitelů osvědčení. Poprvé již v roce 2008 je zaznamenán nárůst případů bezpečnostních rizik, které spočívají především v existenci nepřiměřených finančních závazků, které fyzická osoba svým jednáním vytvořila, a proto by mohly být zásadní příčinou ohrožení utajovaných informací. Především pak z důvodu opatření si „vedlejšího příjmu“ na jejich úhradu (§14 odst. 3 písm. i) zákona).

U těchto výše zmíněných faktorů je již v roce 2010 zaznamenán dramatický nárůst. Především v oblasti skutečností vyplývajících z trestního či přestupkového řízení,

porušování právních předpisů a interních normativních aktů nebo jejich obcházení, kdy převážnou motivací zde bylo získání majetkového či jiného prospěchu. Dále pak byl zaznamenán radikální nárůst případů, kdy účastníci řízení či držitelé osvědčení se svým přístupem k plnění svých závazkových vztahů ocitli v neudržitelné finanční, potažmo majetkové situaci, kterou řešili přístupováním k novým závazkům již s vědomím předchozí nesplácet, což pak může mít fatální dopad na jejich schopnost, resp. Ochotu utajovat informace, jako možné protislužby nebo nabídky, ve vazbě na případné zlepšení jejich stávajících majetkových poměrů. Také byly zaznamenány případy neschopnosti se k těmto problémům vůbec vyjádřit. Za určitých okolností je možné tyto skutečnosti klasifikovat jako bezpečnostní riziko podle § 14 odst. 3 písm. i) zákona, tedy zřejmě nepřiměřené finanční nebo majetkové poměry vzhledem k řádně přiznaným příjmům fyzické osoby, zejména v případech, kdy má účastník řízení majetek, jehož nabytí není schopen prokázat, popřípadě takové závazky, jejichž účel není schopen zdůvodnit. Dalšími důvody, které se v následujících letech začaly objevovat stále častěji, je nesplnění podmínky bezúhonnosti podle § 6 odst. 2 písm. c) zákona. Jedná se zejména o pravomocné odsouzení za spáchání úmyslného trestného činu v souvislosti s jízdou motorovým vozidlem pod vlivem návykové látky.

V roce 2013 došlo k výraznému nárůstu důvodu pro nevydání či zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby nesplnění podmínky bezúhonnosti dle § 6 odst. 2 písm. c) zákona. Na této četnosti se odrazila amnestie prezidenta republiky v témže roce.

V roce 2013 byl též zaznamenán výrazný nárůst obligatorního rizika týkajícího se závažné nebo opakované činnosti proti zájmům ČR, a to především v souvislosti s takovou činností účastníků řízení v procesu zadávání veřejných zakázek.

V roce 2014 tento trend stále pokračuje. Mezi důvody pro nevydání či odebrání osvědčení roste nejen chování podmíněné získáním majetkového či jiného prospěchu, ale i počet případů, kdy takovou motivací je i posílení a utužení negativních interpersonálních vazeb, tedy klientelismus, bez zaznamenání okamžitého prospěchu v majetkové sféře dotčených osob.

Zároveň však v roce 2014 došlo ke snížení již výše uvedených případů, vyplývajících z nezodpovědného až laxního přístupu žadatelů či držitelů osvědčení k jejich závazkovým vztahům, díky nimž se ocitli v neudržitelné finanční, potažmo majetkové situaci, čímž se staly osobami ovlivnitelnými. K tomuto snížení došlo zejména na základě využití institutu oddlužení.

Stejný trend pak pokračuje i v následujících letech. I v roce 2016 se u důvodů pro odebrání či zrušení platnosti osvědčení objevuje nejčastěji nezodpovědné nakládání s vlastními finančními prostředky a z toho plynoucí neschopnost dostát svým finančním závazkům. Z fakultativních bezpečnostních rizik se na důvodech shledání bezpečnostně nespolehlivým významněji podílelo bezpečnostní riziko podle § 14 odst. 3 písm. g) zákona, tedy uvedení nepravdivé informace nebo zamlčení informace rozhodné pro objektivní zjištění skutečného stavu věci. Takto byly zejména zamlčovány informace k finanční situaci.

Dalším bezpečnostním rizikem, které nabývá zejména od roku 2016 na významu, je obligatorní bezpečnostní riziko spočívající v potlačování základních lidských práv a svobod, která jsou převážně shledána ve formě pravicového extremismu. Vzhledem k současné světové situaci se dá předpokládat, že toto riziko bude i nadále nabývat na významu.

Vývoj jednotlivých ukazatelů je uvedena v jednotlivých tabulkách (Tab. 12, 13, 14, 15).

Tab. 12 nevydaná osvědčení v letech 2007 - 2016

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	CELKEM
Nevydaná osvědčení	62	43	28	33	46	30	19	24	16	16	317

Zdroj: Zpracováno dle výročních zpráv NBÚ 2007 - 2016

Jak je z výše uvedené tabulky č. 2 zřejmé, je počet nevydaných osvědčení od roku 2007 stále klesající, a to zejména v letech 2013 – 2016, kdy došlo k největšímu poklesu, v roce 2013 to bylo o téměř 70% ve srovnání s rokem 2007, v letech 2015 a 2016 to bylo dokonce téměř o 74%.

Tab. 13 zastavená bezpečnostní řízení v letech 2007 - 2016

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	CELKEM
Zastavené bezpečnostní řízení	214	195	187	221	308	284	186	134	218	137	2084

Zdroj: Zpracováno dle výročních zpráv NBÚ 2007 - 2016

U zastavených řízení jsou údaje velmi kolísavé, největší počet zastavených řízení byl zaznamenán v roce 2011 a 2012, což lze připisovat rozsáhlé novele zákona, která razantně ovlivnila i počet podaných žádostí o osvědčení fyzické osoby.

Tab. 14 zahájení řízení o odebrání osvědčení v letech 2007 – 2016

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	CELKEM
Započaté řízení o odebrání	106	136	277	226	263	182	234	182	126	111	1843

Zdroj: Zpracováno dle výročních zpráv NBÚ 2007 -2016

Tabulka 4 ukazuje, že počet zahájených řízení o odebrání osvědčení v letech 2007 až 2016 byl nejvyšší v letech 2009 až 2013, kdy se počet dostal nad 200 řízení, s výjimkou roku 2012 (182 zahájených řízení). Naopak v letech 2015 a 2016 došlo k výraznějšímu poklesu, nejméně zahájených řízení bylo však zaznamenáno v roce 2007 (106 zahájených řízení).

Tab. 15 zrušení platnosti osvědčení v letech 2007 – 2016

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	CELKEM
Zrušení platnosti osvědčení	93	60	79	97	96	95	48	47	40	18	673

Zdroj: Zpracováno dle výročních zpráv NBÚ 2007 - 2016

Co se týče zrušení platnosti osvědčení, zde byl výrazný pokles od roku 2013. Oproti roku 2007, kdy byla zrušena platnosti u 93 osvědčení, v letech 2013 – 2015 to bylo o 52% méně zrušených osvědčení a v roce 2016 dokonce o 81% méně než v roce 2007.

8.3 Krátkodobé výhledy

Počet žádostí, by se při stále stejných vstupních parametrech, měl i v dalších letech snižovat, ale tento úbytek by měl být pouze nepatrný a pohybovat se v desítkách (viz Graf 1).

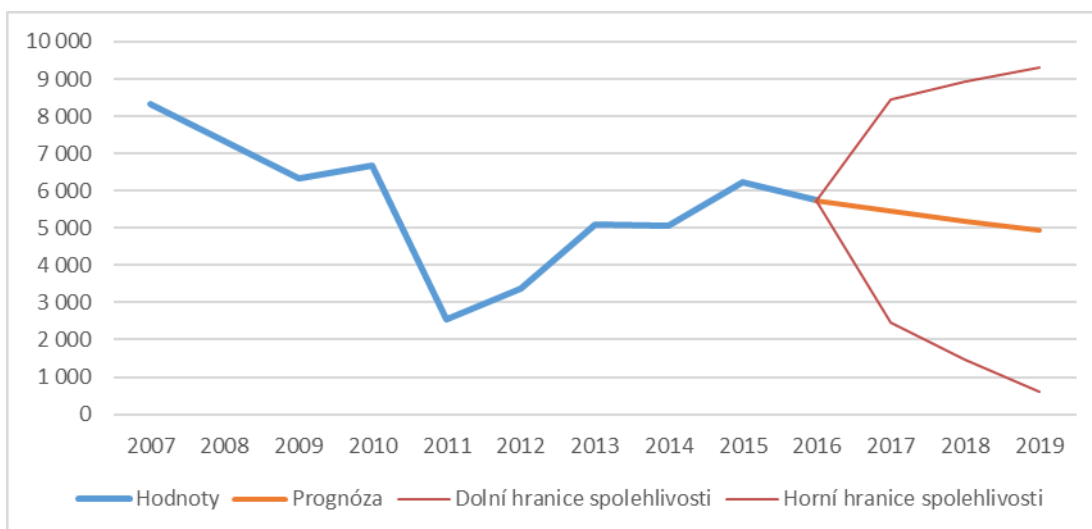
Zatímco počty podaných žádostí o vydání osvědčení fyzické osoby pro stupně utajení „D“ a „PT“ by měly mít i v dalších letech klesající tendenci, žádosti týkající se stupně utajení „T“, by měly zůstat početně vyrovnané i v dalších letech (viz Grafy 2, 3, 4).

Počty nevydání osvědčení fyzické osoby by měla mít v následujících letech mírně klesající charakter (viz Graf 5)

Zatímco počet započatých řízení o odebrání osvědčení fyzické osoby by měl být stabilní i v dalších letech, stejně jako u zastavených řízení by nemělo dojít k žádným větším výkyvům (viz Grafy 6, 7), počty zrušených platností osvědčení fyzické osoby by měly v následujících letech mírně klesat.

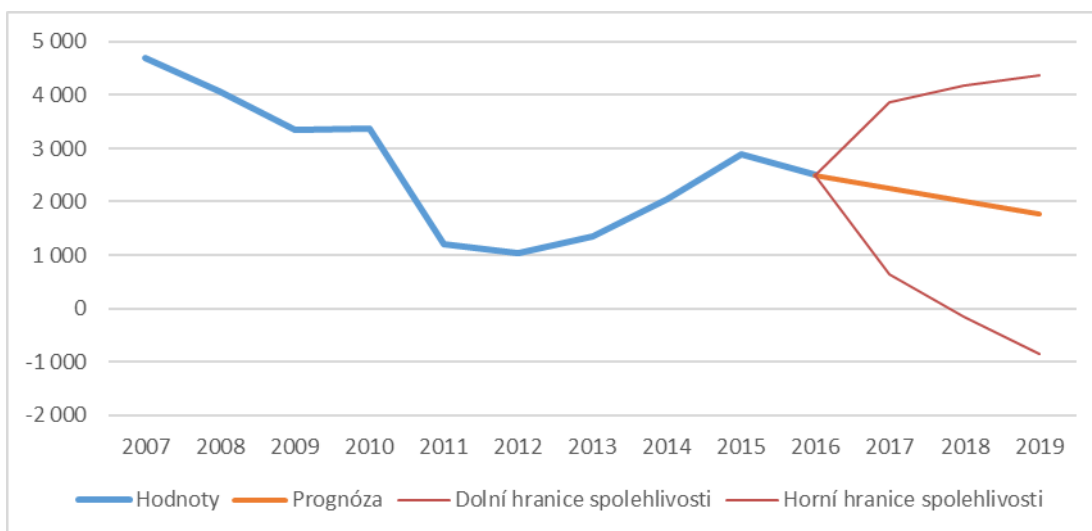
Výše uvedený nástin krátkodobého výhledu je samozřejmě reálný pouze za předpokladu, že nedojde k žádným významným změnám v oblasti zákonných úprav ochrany utajovaných informací či jiným, nepředvídatelným okolnostem, které by mohly mít vliv na způsoby a postupy při ochraně utajovaných informací.

Graf 1 – přijaté žádosti celkově 2016 - 2019

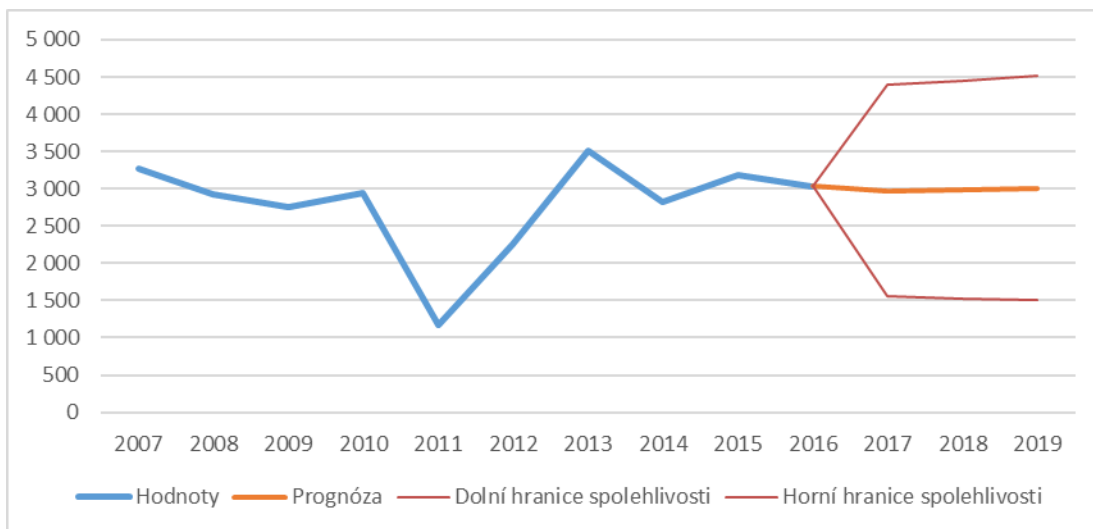
Zdroj: zpracováno dle výročních zpráv NBÚ 2007 - 2016

Graf 2 – přijaté žádosti, stupeň utajení „D“ 2016 - 2019

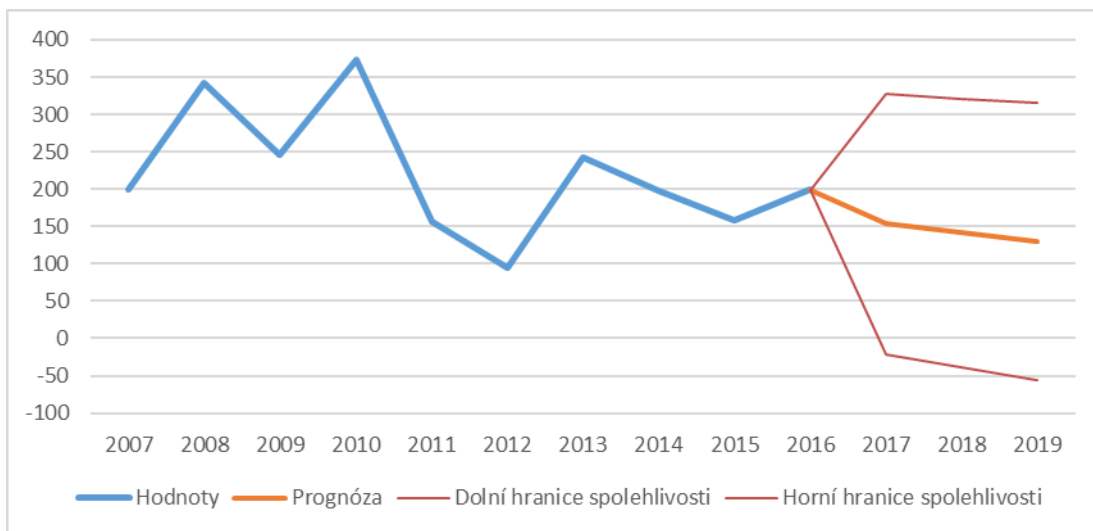
Zdroj: zpracováno dle výročních zpráv NBÚ 2007 – 2016

Graf. 3 – přijaté žádosti, stupeň utajení „T“ 2016 - 2019

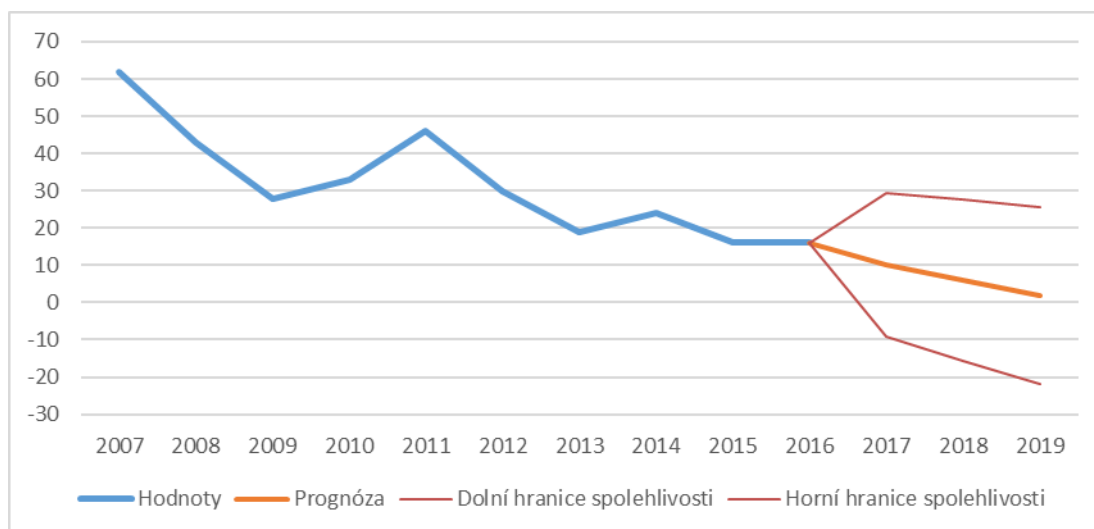
Zdroj: zpracováno dle výročních zpráv NBÚ 2007 – 2016

Graf 4 – přijaté žádosti, stupeň utajení „PT“ 2016 - 2019

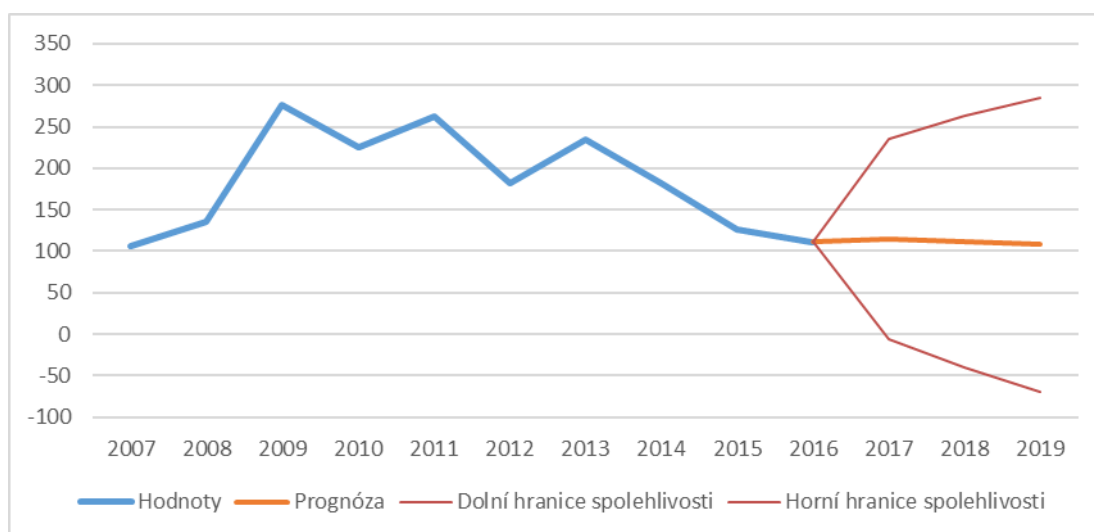
Zdroj: zpracováno dle výročních zpráv NBÚ 2007 - 2016

Graf 5 – nevydaná osvědčení 2016 - 2019

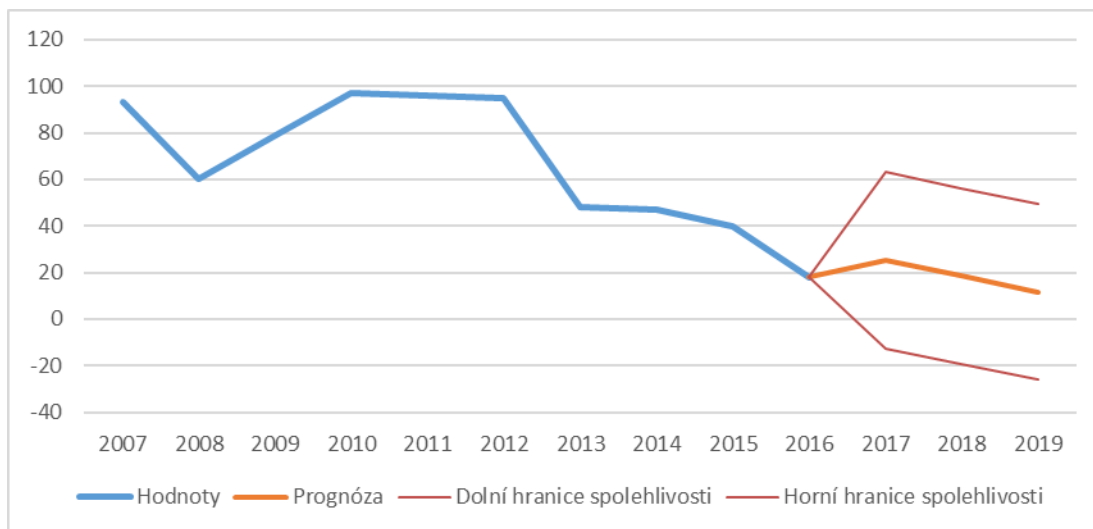
Zdroj: zpracováno dle výročních zpráv NBÚ 2007 – 2016

Graf 6 – započatá řízení o odebrání osvědčení 2016 - 2019

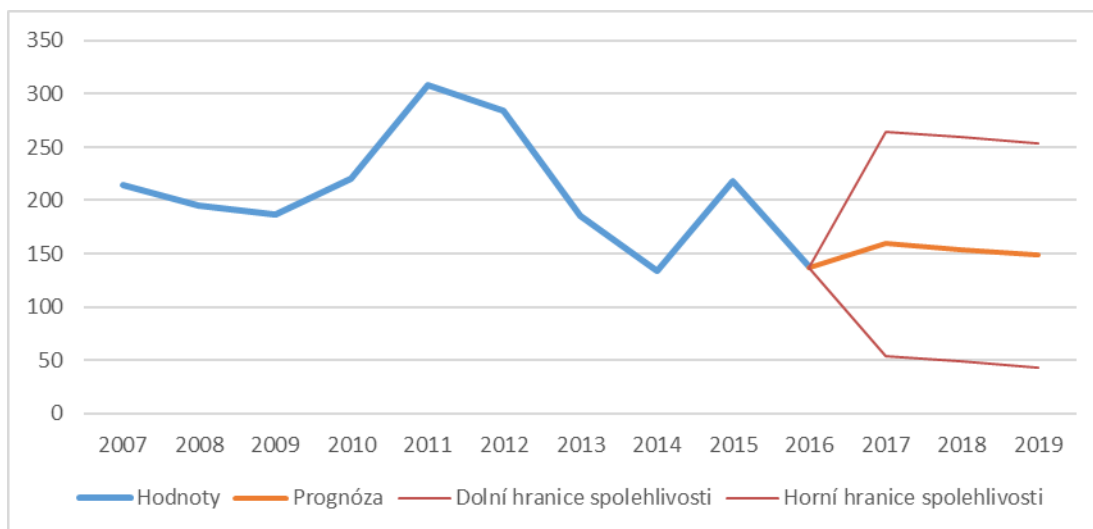
Zdroj: zpracováno dle výročních zpráv NBÚ 2007 - 2016

Graf 7 – zrušení platnosti osvědčení 2016 - 2019

Zdroj: zpracováno dle výročních zpráv NBÚ 2007 - 2016

Graf 8 – zastavení bezpečnostního řízení 2016 - 2019

Zdroj: zpracováno dle výročních zpráv NBÚ 2007 - 2016

9 Diskuse

I přesto, že je problematika ochrany utajovaných informací nezastupitelnou součástí naší národní bezpečnosti, od přijetí zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti nebyla vydána žádná monografie, která by se uceleně uvedenou problematikou zabývala a chybí i odborné články či studie, které by pojednávaly o základních institutech ochrany utajovaných informací.

I k výše uvedenému považuji úroveň úpravy základních institutů ochrany utajovaných informací v zákonné i podzákonné rovině v ČR za velmi vysokou. Současně však považuji současnou národní právní úpravu ochrany utajovaných informací, včetně úpravy některých jejích základních institutů, za značně složitou. A právě tyto komplikované definice a související úpravy některých institutů ochrany utajovaných informací mohou v aplikační praxi přinášet nemalé obtíže.

9.1 Utajovaná informace vs. utajovaný dokument

Zatímco Zákon operuje důsledně s pojmem *utajovaná informace*, termín *utajovaný dokument* je užíván především v podzákonné úpravě v rámci stanovení pravidel administrativní bezpečnosti utajovaných informací. Přičemž tyto pojmy rozhodně nejsou významově totožné. Utajovaný dokument může obsahovat různý počet utajovaných informací a také neutajované části. Pokud však na takovém dokumentu není vyznačeno, že obsahuje i neutajované části, musíme k takovému dokumentu přistupovat, jakoby byl utajovaný veškerý jeho obsah. Ze zákonné definice utajované informace vyplývá, že se jedná pouze o takovou informaci, která je zaznamenána na nějakém nosiči, kterým je nejčastěji papír nebo jiný materiál, např. paměťový disk. Pokud je nosičem utajované informace papír (nebo jiný, obdobný materiál), můžeme mluvit o listinném utajovaném dokumentu. V případě paměťového disku jde o nelistinný utajovaný dokument. Jestliže je ale paměťový disk pevnou součástí informačního systému, nelze jen označovat jako utajovaný dokument. Utajovaným dokumentem je tedy až případný výtisk takové informace. Ten již musí být označen v souladu se zákonem o ochraně utajovaných informací. Dochází tak vlastně ke dvojí úpravě nakládání s utajovanými informacemi v závislosti na tom, zda se jedná o informace, které jsou součástí utajovaného dokumentu,

nebo o informace nacházející se pouze na paměťovém disku počítače, která je neodůvodněná a nepřispívá ve svém důsledku ke kvalitní ochraně utajovaných informací. Dále by mělo být v Zákoně explicitně uvedeno, že jestliže chybí u informace formální znak v podobě jejího označení v souladu se Zákonem (např. příslušným stupněm utajení), nejedná se o utajovanou informaci pouze v případě, nebyla-li takto informace označena proto, že nesplňuje buď materiální znak utajované informace, nebo ji nelze podřadit pod konkrétní bod některé z příloh v seznamu utajovaných informací.

9.2 Konflikt ochrany zájmů státu a základních práv a svobod

Další možné problémy v rámci ochrany utajovaných informací lze spatřovat v soudních přezkumech rozhodnutí o nevydání osvědčení, kde často dochází ke konfliktu ochrany zájmů státu v bezpečnostní oblasti, tedy veřejného zájmu na zajištění ochrany utajovaných informací a na druhé straně principu ochrany základních práv a svobod. V těchto případech Ústavní soud uznal, že v určitých případech je třeba nadřadit veřejný zájem nad zájem jedince. Státní zájem na zachování ústavnosti, svrchovanosti, územní celistvosti, zajištění obrany státu, veřejné bezpečnosti, ochrany důležitých ekonomických a politických zájmů. Práv a svobod fyzických a právnických osob a ochrany života nebo zdraví fyzických osob představuje zájem EXISTENČNÍ. Tento zájem legitimizuje určité omezení privátní sféry jedince, protože je to ve svém důsledku stát, jenž postavení jedince chrání. Jedná se o obecnou premisu, ze které vychází i další rozhodnutí týkající se střetu jednotlivých práv. Stěžovatelé pak nejčastěji argumentují porušením práva na svobodnou volbu povolání, která je zaručena čl. 26 Listiny základních práv a svobod. V tomto případě je judikatura soudů konstantní a odkazuje na odst.1 Listiny, dle něhož je možno se práv zakotvených v čl. 26 Listiny domáhat pouze v mezích zákonů, které tato ustanovení provádějí. Dále stěžovatelé namítají porušení práva na spravedlivý proces, který dle jejich názoru spočívá v nemožnosti seznámit se s utajovanými informacemi uvedenými ve spise a tedy následnou možností posoudit z jakého důvodu jim nebylo osvědčení vydáno případně předkládat relevantní významy k vyvrácení uvedených skutečností. K této problematice se soudy se k této problematice staví poměrně jednoznačně. Uznávají, že v nezbytně nutných případech může být odepřen účastníkům řízení či zástupcům účastníků, zúčastněným osobám aj., přístup k těmto informacím, na základě nichž bylo rozhodnuto v bezpečnostním řízení.

Na druhé straně je však potřeba říci, že soudy zdůrazňují, že ani specifika problematiky ochrany utajovaných informací nesmí vést k vědomé rezignaci na ústavní ochranu práv prověřovaných osob. Problematika střetu základních lidských práv obecně či základních lidských práv s právy veřejnoprávními, ať už jde o právo na svobodnou volbu povolání či na spravedlivý proces se velice úzce prolíná.

10 Závěr

Jedním z cílů práce bylo zaměřením se na působnost zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti a přiblížit tak ochranu utajovaných informací, která je skutečně velmi rozsáhlou a složitou problematikou, i lidem, kteří s ní nepracují či se s ní setkali jen okrajově, např. v rámci sledování veřejného dění. Práce byla zaměřena na jeden ze základních typů ochrany utajovaných informací, na personální bezpečnost a s ní úzce spojené bezpečnostní řízení, procesu, kterým se ověřuje, zda fyzická osoba splňuje podmínky pro vydání osvědčení opravňující ji seznamovat se s utajovanými informacemi jednotlivých stupňů utajení.

V práci byly vysvětleny základní pojmy týkající se ochrany utajovaných informací, včetně jejich definování. Co vlastně je utajovaná informace, jak takovou informaci rozlišíme, jaké musí splňovat formální i materiální znaky a jaké existují stupně utajení informace, kdo je vlastně oprávněn seznamovat se s utajovanou informací a za jakých podmínek. Byla zde tedy komplexně zpracována problematika utajovaných informací a odstranit tak různé populistické mýty o zneužívání nebo zbytečnosti „utajování“.

Se současným pojetím ochrany utajovaných informací je samozřejmě nedílně spojen i její historický vývoj, který byl dalším předmětem celé práce s cílem poukázat na rozdílné vnímání tohoto institutu ve spojení s časem, státním zřízením a světovou bezpečnostní situací. A právě vzhledem k současné bezpečnostní situaci ve světě upozornit na důležitost ochrany utajovaných informací, které úzce souvisí se zachováním ústavnosti, svrchovanosti, územní celistvosti, zajištění obrany státu, veřejné bezpečnosti, ochrany důležitých ekonomických a politických zájmů. Práv a svobod fyzických a právnických osob a ochrany života nebo zdraví fyzických osob představuje. Tyto zájmy je třeba vnímat jako zájmy existenční, nadřazené zájmům jedince.

Zde je ovšem také třeba upozornit na fakt, že důležitost bezpečnostního řízení je dnes velmi často snižována samotnými orgány státní správy, kdy je, často nesmyslně, požadováno osvědčení pro styk s utajovanými informacemi na tabulková místa, u kterých je reálný předpoklad, že osoby, usilující o tento pracovní post se s utajovanými informacemi setkávat nebudou. V souvislosti s touto záležitostí je asi nejčastěji zmiňováno Ministerstvo obrany, kde je bohužel stupeň utajení, pro který je dané osvědčení vydáno přímo úměrně spjat s výškou platu dané osoby. Taková činnost však vede

k neefektivnímu navýšení finančních nákladů NBÚ a zátěži jeho úředníků. Ti jsou pak „přehlceni“, což vede ke snížení výkonu v dalších oblastech bezpečnostního řízení osob, které do styku s utajovanými informacemi skutečně přichází.

Již samotný vývoj právní úpravy týkající se ochrany utajovaných informací nás vede k uvědomění si, že význam ochrany utajovaných informací stále roste. Na této skutečnosti má také nemalý podíl vstup České republiky do EU a NATO, kdy jednou z podmínek vstupu byla právně právní úprava ochrany utajovaných informací. V tomto případě by již zanedbání ochrany utajovaných informací a jejich nedostatečné zajištění mohlo způsobit újmu nejen České republice, ale znamenalo by to i snížení její vážnosti a bezpečnosti v očích jejích unijních a aliančních partnerů.

V další části práce byla věnována pozornost statistickým údajům týkajících se jednotlivých součástí tvořících vstupy na jedné straně a výstupy na straně druhé, celého bezpečnostního řízení, a to v letech 2007 - 2016. Tedy vývojovým tendencím počtů podávaných žádostí o vydání osvědčení fyzické osoby, tedy budoucích možných fyzických osob, které se v případě kladně vyřízené žádosti budou moci seznamovat s utajovanými informacemi v určitém stupni utajení a na druhé straně pak v podobě vydaných nebo nevydaných osvědčení, či zrušení platnosti u již platných osvědčení fyzické osoby.

Co se týče počtu podávaných žádostí v průběhu let 2007 – 2016, jejich počet je až na roky 2011 a 2012 velmi vyrovnaný. Průměrný počet podaných žádostí ročně je **7 713**. Výjimkou byly jen, již zmíněné, roky 2011 a 2012, kdy jejich počet rapidně poklesl, v roce 2011 činil počet žádostí jen **2 538** v roce 2012 byl tento počet jen o něco málo vyšší, **3 378** žádostí za rok. K rapidnímu poklesu podaných žádostí došlo v letech 2011 a 2012. Tento pokles byl způsoben zásadní modifikací legislativního rámce provádění bezpečnostního řízení a celé oblasti personální bezpečnosti, a to v rámci přijetí rozsáhlé novely zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti a dále vydáním vyhlášky č. 363/2001, o personální bezpečnosti a bezpečnostní způsobilosti. Jednalo se zejména o modifikaci podmínek přístupu fyzické osoby k utajovaným informacím stupně utajení „Vyhrazené“. Novela jasně stanovila, že oznámení o splnění podmínek pro přístup k utajované informaci stupně utajení „Vyhrazené“ vydává odpovědná osoba nebo jí určená osoba toho, kdo umožní fyzické osobě přístup k utajované informaci stupně utajení „Vyhrazené“. V ostatních případech splnění podmínek pro vydání oznámení (plná svéprávnosti, dovršení 18 let a bezúhonnost) ověřuje a oznámení fyzické osobě vydává Národní bezpečnostní úřad na základě

odůvodněné písemné žádosti. Na základě této modifikace došlo k poklesu žádostí pro styk s utajovanými informacemi pro stupeň utajení „Vyhrazené“, a to téměř o **90%**.

Kromě výše zmíněných změn byl počet žádostí též ovlivněn povinností odpovědné osoby neprodleně Úřadu oznámit pominutí skutečností odůvodňujících nutnost přístupu fyzické osoby k utajovaným informacím.

Co se týče žádostí na ostatní stupně utajení (Důvěrné, Tajné a Přísně tajné), byl počet žádostí po celé sledované období stejný. Nejvíce žádostí bylo podáváno vždy na stupeň utajení „Tajné“, nejméně pak na stupeň utajení „Přísně tajné“.

Od roku 2013 došlo k ustálení počtu žádostí, která se pohybuje průměrně ve výši 5 000 žádostí ročně. Tento trend pokračuje i v současnosti.

Z výše uvedeného je patrné, že počty žádostí jsou především závislé na změnách legislativního rámce ochrany utajovaných informací.

U nevydaných či u zrušení platnosti již vydaných osvědčení fyzické osoby byly především posuzován vývoj jednotlivých důvodů pro které nebylo osvědčení vydáno nebo byla zrušena jeho platnost. Zatímco v letech 2007 až 2009 byla bezpečnostní rizika spojena především s činností před rokem 1989. V dalších letech byla již bezpečnostní rizika spojená s těmito událostmi zjištěna pouze v několika málo případech a ustoupila tedy zcela do pozadí.

Od roku 2010 se tyto důvody mění a do popředí se dostávají především bezpečnostní rizika spojená s nepřiměřenými majetkovými a finančními poměry osob, které jsou úzce spojeny se převládajícím současným způsobem života a moderní společností.

Od roku 2016 můžeme pozorovat nárůst dalšího bezpečnostního rizika, a to obligatorního bezpečnostního rizika spočívajícího v potlačování základních lidských práv a svobod, které je převážně shledáváno ve formě pravicového extremismu. Vzhledem k současné světové situaci se dá předpokládat, že toto riziko bude i nadále nabývat na významu.

Mimo právní úpravy tvořily podklady pro diplomovou práci i odkazy na některá rozhodnutí Ústavního soudu a rozsudků Nejvyššího správního soudu, které upřesňují některá ustanovení Zákona pro jejich lepší pochopitelnost pro osoby, které se v této problematice nepohybují a umožnit jim proniknout hlouběji do problému a pochopit jej v jeho komplexnosti.

Vzhledem ke skutečnosti, že většina materiálů týkající se ochrany utajovaných informací je v utajeném režimu a veřejně přístupné materiály nejsou příliš bohaté, byly zdroje pro tuto

práci značně omezené a jejich základem jsou především zákony a prováděcí předpisy související s ochranou utajovaných informací.

Seznam použitých zdrojů

Přehled literatury a použitých zdrojů

ADAMOVIÁ, Karolina, SOUKUP, Ladislav, 2004. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. 360 s. ISBN 978-80-7380-271-4.

DAMOHOŘSKÝ, Milan, 2010. *Právo životního prostředí*. 3. vyd., Praha: C. H. Beck. 680 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

FUREK, Adam, ROTHANZL, Lukáš, 2011. *Zákon o svobodném přístupu k informacím: komentář*. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Linde Praha. 1031 s. ISBN 978-80-7400-273-1.

JELÍNEK, Jiří a kol., 2014. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges. 976 s. ISBN 978-80-87576-44-1.

KALAMÁR, Štěpán, POŽÁR, Josef, 2010. *Vybrané aspekty informační bezpečnosti*. Praha: PAČR. 190 s. ISBN 978-80-7400-043-0.

Kolektiv pracovníků federálního ministerstva vnitra, 1973. *Proč ochraňovat utajované skutečnosti*. 1. vydání. Praha: Tisková, ediční a propagační služba místního hospodářství. 139 s.

MATES, Pavel a kol., 2010. *Základy správního práva trestního*. 5. Vydání. Praha: C. H. Beck. 248 s. ISBN 978-80-7400-357-8.

PAVLÍČEK, Václav a kol., 2002. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 2. díl. Praha: Linde. 551 s. ISBN 80-7201-391-2.

ŠÁMAL, Pavel a kol., 2012. *Trestní řád. Komentář. I. díl § 1 až § 156*. 7. vydání. Praha: C.H.Beck. 3,12 s. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, Pavel a kol., 2012. *Trestní zákoník II. Komentář. § 140 až § 421*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck. ISBN 978-80-7400-428-5.

ZOUBEK, Vladimír, 2008. *Lidská práva: globalizace – bezpečnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 461 s. ISBN 978-80-7380-103-8.

Periodická literatura a články

Chronologie příprav zákona o ochraně utajovaných skutečností. *Týden*, 22. 2. 1999, s. 20. ISSN 1210-9940.

CRHA, Lubomír. Umíme ochránit utajované skutečnosti? . *MF Dnes*, 11. 1. 1999, s. 6. ISSN 1210-1168.

UHL, Petr. Otazníky kolem prověrek. *Právo*, 23. 7. 1998, roč. 98, č. 951, s. 6. ISSN 1211-2119.

UVÍROVÁ, Pavla. Ústavní soud: Obhájci nemusí mít bezpečnostní prověrky. *Moravskoslezský deník*, 29. 1. 2004, roč. 3, č. 12, s. 9. ISSN 1213-5577.

Webové stránky a příspěvky na webových stránkách

WIRNITZER, Jan, ŠTASTNÝ, Jiří. Kancléř Mynář požádal o prověrku, NBÚ předal 500 dokumentů. *iDnes* [online]. [cit. 19-2-2013]. Dostupné z WWW: http://zpravy.idnes.cz/kancler-mynar-a-bezpecnostni-proverka-dhf/domaci.aspx?c=A131219_090034_domaci_jw/

Česká televize. *Mynář: bezpečnostní prověrku nutně nepotřebuju* [online]. [cit. 27-9-2013]. Dostupné z WWW: <https://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/243736-mynar-bezpecnostni-proverka-nutne-nepotrebuju/>

ČTK, *Kvůli problémům v NBÚ přijede do ČR bezpečnostní ředitel NATO* [online]. [cit. 28-2-2006]. Dostupné z WWW: <http://www.novinky.cz/domaci/78798-kvuli-problemum-v-nbu-prijede-do-cr-bezpecnostni-reditel-nato.htm>

SYROVÁTKA, Tomáš, SVOBODOVÁ Michaela. Nagyová je podezřelá, že předává Rittigovy tajné spisy BIS. *iDnes* [online]. [cit. 19-2-2014]. Dostupné z WWW: http://zpravy.idnes.cz/nagyova-a-tajne-spisy-pro-rittiga-dlf-domaci.aspx?c=A140218_211148_domaci_ert

Vaševěc, názorový portál. *Pravdivý příběh Kubiceho zprávy* [online]. [cit. 19-4-2011]. Dostupné z WWW: <http://www.vasevec.cz/clanky/pravdivy-pribeh-kubiceho-zpravy>

Konferenční příspěvky

SVATOŠOVÁ, Helena. *Utajování versus základní práva a demokratické standardy včetně problematiky zbraní* [online]. Zpracováno pro o. s. Transparency International Česká republika. Iuridicum Remedium, o. s., 2003. Dostupné z WWW:

<http://www.transparency.cz/utajovani-versus-zakladni-prava-demokratice-standardy-vcetn/>

Zákonná úprava

Česko. Zákon č. 50/1923 ze dne 19. března 1923 na ochranu republiky.

Česko. Zákon č. 231/1948 ze dne 6. října 1948 na ochranu lidově demokratické republiky.

Česko. Zákon č. 61/1988 ze dne 21. dubna 1988 o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě.

Česko. Zákon č. 140/1961 ze dne 29. listopadu 1961 Trestní zákon.

Česko. Zákon č. 141/1961 ze dne 9. prosince 1961 Trestní řád.

Česko. Zákon č. 99/1963 ze dne 7. prosince 1963 občanský soudní řád.

Česko. Zákon č. 102/1971 ze dne 8. října 1971 o ochraně státního tajemství.

Česko. Zákon č. 119/1990 ze dne 1. července 1990 o soudní rehabilitaci.

Česko. Zákon č. 455/1991 ze dne 17. listopadu 2011 Živnostenský zákon.

Česko. Zákon č. 21/1992 ze dne 20. prosince 1991 o bankách.

Česko. Zákon č. 6/1993 ze dne 17. prosince 1992 o České národní bance.

Česko. Zákon č. 38/1994 ze dne 21. března 1994 o zahraničním obchodu s vojenským materiálem.

Česko. Zákon č. 153/1994 ze dne 27. července 1994 o zpravodajských službách České republiky.

Česko. Zákon č. 154/1994 ze dne 27. července 1994 o Bezpečnostní informační službě.

Česko. Zákon č. 90/1995 ze dne 19. dubna 1995 o jednacím řádu Poslanecké sněmovny.

Česko. Zákon č. 18/1997 ze dne 24. ledna 1997 o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon).

Česko. Zákon č. 123/1998 ze dne 8. června 1998 o právu na informace o životním prostředí.

Česko. Zákon č. 148/1998 ze dne 2. července 1998 o ochraně utajovaných skutečností

Česko. Zákon č. 106/1999 ze dne 8. června 1999 o svobodném přístupu k informacím

Česko. Zákon č. 101/2000 ze dne 4. dubna 2000 na ochranu osobních údajů

Česko. Zákon č. 273/2001 ze dne 2. srpna 2001 o právech příslušníků národnostních menšin

Česko. Zákon č. 150/2002 ze dne 17. dubna 2002 Soudní správní řád.

Česko. Zákon č. 412/2005 ze dne 18. října 2005 o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti

Česko. Zákon č. 500/2004 ze dne 24. června 2004 Správní řád.

Česko. Zákon č. 40/2009 ze dne 9. února 2009 Trestní zákoník.

Česko. Zákon č. 89/2012 ze dne 22. března 2012 Občanský zákoník.

Česko. Zákon č. 181/2014 ze dne 29. srpna 2014 o kybernetické bezpečnosti.

Česko. Zákon č. 236/2016 ze dne 14. července 2016 atomový zákon.

Vládní nařízení

Nářízení vlády č. 196/1936 Sb., o šetření zájmů obrany státu při vykonávání úřední pravomoci.

Nářízení vlády č. 197/1936 Sb., o podnicích důležitých pro obranu státu.

Nářízení vlády č. 148/1971 Sb., o ochraně hospodářského a služebního tajemství.

Nářízení vlády ČSFR č. 419/1990 Sb., o základních skutečnostech tvořících předmět státního tajemství.

Nářízení vlády č. 246/1998 Sb., kterým se stanoví seznamy utajovaných skutečností.

Nářízení vlády č. 522/2005 Sb., kterým se stanoví seznamy utajovaných informací.

Vyhlášky

Vyhláška Ministerstva vnitra č. 181/1964 Sb., o základních skutečnostech tvořících státní tajemství.

Vyhláška Ministerstva zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu a občanských a politických právech a o Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Vyhláška Národního bezpečnostního úřadu č. 244/1998 Sb., o podrobnostech stanovení a označení stupně utajení a o postupech při tvorbě, evidenci, přenášení, přepravě, zapůjčování, ukládání a jiné manipulaci a skartaci utajovaných písemností.

Vyhláška Národního bezpečnostního úřadu č. 245/1998 Sb., o osobní způsobilosti a vzorech tiskopisů.

Vyhláška Národního bezpečnostního úřadu č. 258/1998 Sb., o objektové bezpečnosti.

Vyhláška Národního bezpečnostního úřadu č. 263/1998 Sb., kterou se stanoví způsob a postup ověřování bezpečnostní spolehlivosti organizace.

Vyhláška Národního bezpečnostního úřadu č. 523/2005 Sb., o bezpečnosti informačních a komunikačních systémů a dalších elektronických zařízení nakládajících s utajovanými informacemi a o certifikaci stínících komor.

Vyhláška Národního bezpečnostního úřadu č. 525/2005 Sb., o provádění certifikace při zabezpečování kryptografické ochrany utajovaných informací.

Vyhláška Národního bezpečnostního úřadu č. 528/2005 Sb., o fyzické bezpečnosti a certifikaci technických prostředků.

Vyhláška Národního bezpečnostního úřadu č. 529/2005 Sb., o administrativní bezpečnosti a o registrech utajovaných informací.

Vyhláška Národního bezpečnostního úřadu č. 363/2011 Sb., o personální bezpečnosti.

Prameny mezinárodního a evropského práva

Všeobecná deklarace lidských práv – Usnesení Valného shromáždění OSN č. DE01/48 ze dne 10. prosince 1948.

Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Amsterodamská smlouva pozměňující smlouvu o Evropské unii, smlouvy o založení evropských společenství, 2007/C 306/1.

Listina základních práv Evropské unie, 2010/C 83/02.

Mezinárodní úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v otázkách životního prostředí – Aarhurská úmluva, publikována pod č. 124/2004 Sb. m.s.

Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. zn. 9 As 68/2008 ze dne 6. srpna 2009.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. zn. 1 As 9/2011 ze dne 11. května 2011.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. zn. 3 As 31/2001 ze dne 14. března 2011.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. zn. 2 As 73/2012 ze dne 27. srpna 2012.

Další prameny

Důvodová zpráva k zákonu č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností.

Důvodová zpráva k zákonu č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.

Výroční zpráva Národního bezpečnostního úřadu za rok 2007.
Výroční zpráva Národního bezpečnostního úřadu za rok 2008.
Výroční zpráva Národního bezpečnostního úřadu za rok 2009.
Výroční zpráva Národního bezpečnostního úřadu za rok 2010.
Výroční zpráva Národního bezpečnostního úřadu za rok 2011.
Výroční zpráva Národního bezpečnostního úřadu za rok 2012.
Výroční zpráva Národního bezpečnostního úřadu za rok 2013.
Výroční zpráva Národního bezpečnostního úřadu za rok 2014.
Výroční zpráva Národního bezpečnostního úřadu za rok 2015.
Výroční zpráva Národního bezpečnostního úřadu za rok 2016.⁵²

⁵² Dostupné z WWW: <https://www.nbu.cz/cs/informacni-centrum/povinne-zverejnovane-informace/906-vyrocní-zpravy-o-cinnosti-nbu/>